NAROČNINA PLAČANA V GOTOVINI

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠTEV. 26. ● 19. JUNIJA ● LETO XVII. ● CENA 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

Prehitro zaposlovanje novih delavcev je treba odločno zajeziti

Podatki o gibanju gospodarstva v prvih mesecih letošnjega leta govore o tem, da nesorazmerno hitro raste število zaposlenih v gospodarstvu, posebej še v industriji. Po družbenem planu je bilo predvideno, da bo število zaposlenih v gospodarstvu naraslo za 9 tisoč. Od tega naj bi industrija zaposlila 2 tisoč delavcev. Toda že v prvih štirih mesecih letošnjega leta je bil dotok novih delavcev tako močan, da je število na novo zaposlenih v gospodarstvu naraslo za 9719. To je za nad sedem sto več, kot je predvideno za celo leto. Od teh 9719 na novo zaposlenih jih je industrija zaposlila 6654, se pravi trikrat toliko, kolikor je bilo predvideno s planom.

Ta gibanja zaposlenih so kajpak taka, da presegajo vsa predvidevanja in kaže ob njih resno razmisliti in ukreniti vse potrebno, da se nenormalni porast zajezi. To je potrebno iz dveh razlogov.

Trenutno za veliko večino gospodarskih organizacij ni ekonomsko nujno, da zaposlujejo nove delavce. Osnovni problem razmerja med delovnimi orodji in delavci je še vedno v tem, da bolehamo tako v organizaciji dela in proizvodnje kot v konkretni usposobljenosti za določeno delo. Zviševanje storilnosti in konkretno množine proizvodov je treba torej iskati v tej smeri. To se pravi, da moramo osredotočiti vsa prizadevanja in že zaposlenim delavcem omogočiti, da dosežejo čim večjo storilnost. Za to pa se moramo temeljito posvetiti organizaciji dela in izboljšanju strokovnega usposabljanja delavcev za določena strokovna dela kar v podjetjih. To je mogoče doseči s hitrejšim in učinkovitejšim urejanjem nekaterih socialnih vprašanj, kot je na primer družbena prehrana itd., ki so v posameznih primerih še vedno zapostavljena. Kopičenje novih delavcev pa je ukrep, ki deluje prav v nasprotni smeri: vse tiste činitelje, ki ovirajo povečanje storilnosti, samo še poveča in zaostri. Zato se ne čudimo, če tam, kjer kar naprej zaposlujejo nove delavce, ugotavljajo, da s storilnostjo in produktivnostjo ne stoje ravno najbolje. Da, kratko malo stagnirajo ali celo zaostajajo. Poleg vsega tega pa prehitro prelivanje delovnih moči z dežele, od koder prihaja večina novih delavcev, nenormalno hitro jemlje delovne moči kmetijski proizvodnji in jo tako slabi.

Poleg čisto gospodarskih problemov, ki nastajajo zaradi prehitrega zaposlovanja novih delavcev, pa tak porast števila zaposlenih povečuje še socialne težave, ki so značilne za industrijska naselja: stanovanja, družbena prehrana, prevoz, socialne in zdravstvene službe itd. Če pa se z zaposlovanjem novih delavcev storilnost in proizvodnost ne večata, pomeni tako zaposlovanje čisto »socialo«, ki gre v pravem smislu besede na račun življenjske ravni zaposlenih delavcev, pravih industrijskih delavcev. Nedvomno pa je tako zaposlovanje tako v ekonomskem kot v socialnem smislu nesocialno, ker temeljito ovira dvig življenjske ravni delavcev.

Iz teh dveh vzrokov torej kaže resno zajeziti zaposlovanje novih delavcev povsod in v vseh primerih, kjer ni ekonomsko povsem utemeljeno.

Zajeziti prekomerno zaposlovanje novih delavcev pa se pravi spoprijeti se z vzroki, ki narekujejo tako zaposlovanje. Zato ne bo odveč, če o teh vzrokih zapišemo nekaj opažanj.

Eden izmed vzrokov, da so podjetja zaposlila nove delavce, je bila omejitev nadurnega dela. Omejitev nadurnega dela je vsekakor rodila svoje dobre sadove: znebili smo se vsega tistega nadurnega dela, ki ni bilo ekonomsko nujno potrebno. Zato je bila omejitev vsekakor koristna. Nedvomno pa je bila s stališča razgibanega gospodarstva omejitev dokaj pretoga. Ni upoštevala najrazličnejših ekonomsko in socialno povsem utemeljenih momentov, ki narekujejo, da se mora nadurno delo v določenih primerih tolerirati. So primeri, ko je proces dela, ki ga mora opraviti en delavec, daljši od rednega delovnega časa. So primeri, kot se dela v remontu, v montaži, v prometu, v neprekinjeni proizvodnji, kjer si je težko predstavljati nemoteno proizvodnjo tudi brez nadurnega dela. Teh primerov je veliko. Poleg tega pa je treba računati s tem, da je veliko strokovnih delavcev, ki so pripravljeni, kadar se pokaže potreba, delati nadure, ker tako pridejo do dodatnega zaslužka. Onemogočati delavcem, da bi opravili potrebno delo pa ni socialen, ampak nesocialen ukrep, ki je proti interesom delavcev. Tu ne pomagajo nobena utopična socialna modrovanja o prekomernem izčrpavanju delavcev in podobno. Ta modrovanja prvič niso nič točna, drugič pa njih avtorji ne računajo s tem, da delavci, ki potrebujejo dodatni zaslužek, tega dobe, če ne v svoji tovarni pri strokovnem delu pa pri zasebnem obrtniku ali pri kmetu. Kaj je potem bolje, bolj smotrno in bolj socialno? Odveč bi bilo odgovarjati na to.

Zato je povsem pravilno, da se sedanji pozitivni pravni predpisi regulirajo tako, da nihče ne bo imel pravice delavcev naganjati, da bi delali dlje kot traja redni delovni čas, da pa tudi ne bo delavcem onemogočeno, da delajo več in več zaslužijo, kadar to terja proizvodnja. Vsekakor bo potrebno, da se naša socialna zakonodaja razvije čimbolj v tej smeri, da se bo vse bolj omejevala na splošne socialne norme, organi delavskega samoupravljanja pa bodo v njih okviru vodili konkretno socialno politiko, ki bo ustrezala razmeram. Ta orientacija je več kot nujna. Zdi se namreč že kot pravi anahronizem to, da smejo delavci v delavskih svetih odločati o milijonih in milijardah, o osnovnih gospodarskih zadevah, da pa imajo zelo omejene možnosti, da bi urejali socialne probleme v okviru splošnih norm, tako kot narekuje dejansko stanje odnosov in razmer. Vsaka drugačna orientacija je povsem zgrešena in je predvsem delavci, zaradi katerih vsa socialna zakonodaja obstoji, ne razumejo in ne podpirajo, ker jim onemogoča, da bi oni urejali stvari tako, kot je s stališča njih samih smotrno in koristno.

Drugi vzrok za zaposlovanje prekomernega števila novih delavcev je v tem, da v mnogih podjetjih skrivaj goje investicijske apetite. Računajo s tem, da bodo ob prvi ugodni priložnosti občutno povečali svoje proizvajalne kapacitete. V ta namen puščajo lastna sredstva na postavki »nerazporejena sredstva«, izdelujejo investicijske programe, počasi zaposlujejo nove delavce na obstoječih delovnih mestih. Tako si ustvarjajo rezervo delovne sile, ki jim bo ob določeni priliki prepričljiv argument, da je nujno potrebno proizvajalne kapacitete povečati, če naj v celoti angažirajo vse zaposlene delavce. Povsem naravno je.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Edinole z mehanizacijo v gradbeništvu ter z uvajanjem montažnih elementov bomo lahko pocenili graditev stanovanj. Prav o teh vprašanjih med drugim tudi razpravljajo na skupščini Zvezne gradbene zbornice, ki je bila te dni v Zagrebu.

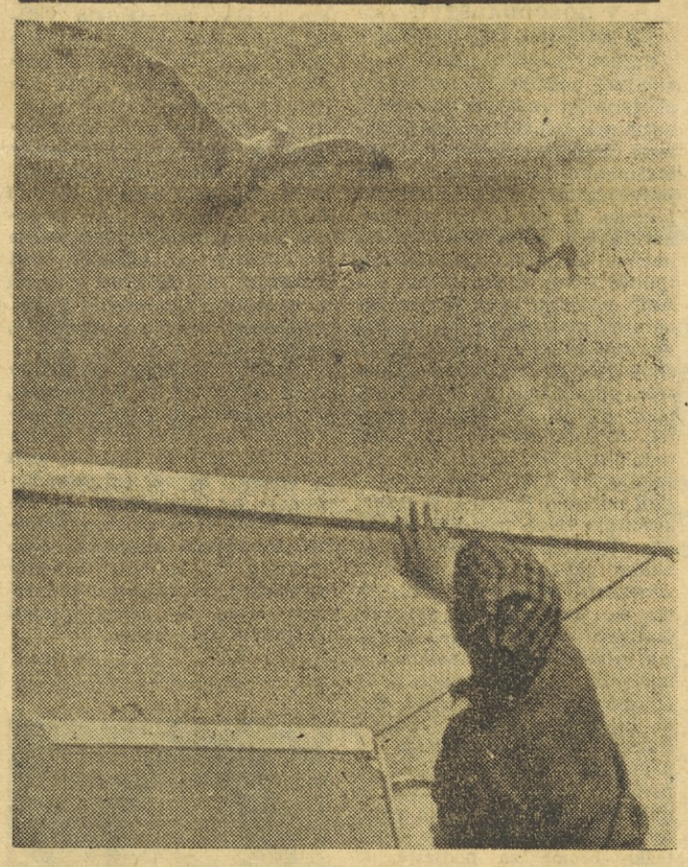

Kako bomo preživeli svoj letni dopust? — To niti malo ni odvisno od tega, koliko denarja ima občinski sindikalni svet, marveč od njegove pobude pri organiziranju počitniških skupnosti. — O tem smo izvedli obširno anketo; več o njej boste izvedeli na peti strani.

OBČINE MORAJO SPREJETI ODLOKE O GRADNJI STANOVANJ

Zamujeni tedni

Javno upravljanje, javno usmerjanje stanovanjske politike in javno razdeljevanje stanovanj

Pri sprejemanju smernic za gradnjo stanovanj že zamujamo dragocene tedne. Gre namreč za to, da bi morali občinski ljudski odbori pripraviti v skladu z uredbo o pogojih za stanovanjsko gradnjo in o družbenem nadzoru nad to gradnjo odloke, ki naj bi točno določili vrsto gradenj, največje dopustne površine za posamezna stanovanja itd. Ljudski odbori čakajo na navodila, pri tem pa je gradnja stanovanj že v polnem razmahu in se bo vpliv na racionalno gradnjo za letos bolj malo poznal. Navodila so sicer potrebna in koristna, toda nekatere občine, na primer beograjska, puljska in druge, so že sprejele odloke, ki naj že v maju zagotove ceneno gradnjo. Če so to lahko storili drugje, nas nekoliko čudi, zakaj niso uspele pripraviti tega tudi druge razvitejše občine, ki imajo za to potrebne strokovnjake.

Občinski ljudski odbori bi se morali te naloge lotiti takoj, kajti odlokov ne bo mogoče sprejemati zgolj na osnovi navodil, ki jih pripravlja republiški izvršni svet, marveč bodo za to potrebne tudi temeljite ocene potreb in možnosti v vsaki posamezni občini. Menda ni dveh občin, kjer bi potrebovali glede na strukturo prebivalstva enako število enosobnih, dvosobnih in večsobnih stanovanj. Prav tako bo treba proučiti, kakšne so možnosti za gradnjo glede na zmogljivost gradbenih podjetij in podobno, skratka ne gre le za določanje velikosti posameznih stanovanj ter za predpisovanje opreme za posamezne kategorije, marveč za načrt, kako najuspešneje reševati stanovanjsko vprašanje v prihodnjih letih. Pri nas pa je trenutno bolj malo občin, kjer so se tega lotili in kjer pripravljajo podatke, na osnovi katerih bo mogoče čimprej sprejeti omenjene odloke ter programe v stanovanjski izgradnji.

Beograjski program, na primer, določa, da bodo gradili od skupnih 22.500 stanovanj do leta 1961 11% samskih, 21% enosobnih, 54% dvosobnih stanovanj, ostalo pa bodo tri in večsobna stanovanja. Določena je najvišja dopustna cena za kvadratni meter posameznih stanovanjskih kategorij, kreditni pogoji, dalje, koliko sredstev bo na razpolago za uresničenje tega načrta. Razliko med sredstvi, ki se bodo zbrala v stanovanjskih skladih, in vsoto, potrebno za predvideno gradnjo, bodo pridobili tako, da bodo s krediti pritegnili tudi sredstva iz skladov splošne uporabe pri posameznih podjetjih. Seveda je stanovanjsko vprašanje v programu še precej obširneje obdelano.

Neizogibno bo, da o programih in odlokih razpravljajo vsi volivci. Občani morajo odločiti, kakšna naj bo končna stanovanjska politika, kaj, kje in kako, po kakšni ceni bomo zidali. S tem bodo dali volivcem možnost, da odločajo o tem življenjsko tako pomembnem vprašanju. Upravljanju s stanovanjskimi hišami moramo pridružiti še pravico, da prebivalci odločajo tudi o gradnji. Še več, predpisi tako ali tako predvidevajo, da bo občinski ljudski odbor moral razpravljati tudi o razdeljevanju stanovanj. Kljub temu pa bi morali o tem govoriti tudi v vsakem posameznem podjetju in v vsaki ustanovi, ki bo gradila stanovanja. Delitev stanovanj naj postane prav tako javna, kot je javno upravljanje in kot bo javna splošna stanovanjska politika. Tu si bodo morale precej prizadevati zlasti sindikalne podružnice, kajti marsikje je bilo vse do sedaj skorajda nemogoče doseči, da bi bila ta delitev javna. Komisije, ki običajno dele stanovanja, so delale za zaprtimi vrati, neredko so tistemu, ki je dobil stanovanje, svetovale, naj bo tiho. Zakaj, če je stanovanje zares bolj potreben kot drugi? Tak način delitve moramo onemogočiti, čeprav mnogi trde, da je možno deliti vse, le stanovanj ni mogoče razdeljevati na sestankih. Res, da to ni lahka stvar, potrebne so temeljite priprave ter poštena ocena, da najdeš potrebnejšega med potrebnimi. Vendar se da tudi to doseči. To vedo povedati v tistih maloštevilnih kolektivih, kjer stanovanja tako že dele.

Kot smo zvedeli, bo ljudska skupščina Slovenije v kratkem razpravljala o resoluciji o stanovanjski izgradnji. Kot rečeno, pa bo republiški izvršni svet oziroma njegov sekretariat za komunalne zadeve pripravil navodila o stanovanjski gradnji. Občine naj bi po teh navodilih določile, na kakšnih površinah bomo v prihodnje gradili stanovanja. Gre namreč za to, da je gradnja na večjih površinah, kjer so gradbeni stroji osredotočeni, veliko cenejša. V mestih in industrijskih središčih naj bi zidali le bloke z najmanj tremi, toda največ s petimi nadstropji.

Še posebno važna je določitev gradbenih okolišev. Strnjena gradnja bo cenejša, ker bo potrebno znatno manj sredstev za komunalne naprave, kanalizacijo, elektrifikacijo in vodovod. Nekatere občine dajejo sredstva za popolno individualno gradnjo, ki ni vključena niti v zadruge niti v gradbene okoliše. Dvomimo, če je to koristno, saj zaradi tega tako rekoč vzdržujemo polproletarce, ki grade na zemlji svojih očetov in dobe tudi nekaj obdelovalne zemlje. Prav zaradi tega opažamo v nekaterih predelih Slovenije preveliko drobljenje zemlje. Občine naj bi v svojih odlokih določile, kako naj bo urejena okolica stanovanjskih naselij. Predpisati bi morale, kakšne komunalne naprave, na primer vrtce, pralnice, skupne toplarne in podobno morajo investitorji obvezno zgraditi. V predlogu navodil je rečeno, da bi za te komunalne naprave vendarle ne smeli porabiti več kot 20% sredstev, ki bodo namenjena za gradnjo stanovanj.

Po predlogu, o katerem govorimo, naj bi bila stanovanja glede na število ležišč velika od 50 do 109 kvadratnih metrov. V vseh stanovanjih pa bi morala vsaj ena soba meriti najmanj 14 kvadratnih metrov. Prav tako pa bi morale občine zadolžiti graditelje, da bi obvezno zgradili potrebne pritikline, predvsem prostor za umivanje. Taka določila bi bila zelo koristna, da ne bi podcenjevali gradnje na račun teh prepotrebnih pritiklin. V vsakem primeru bodo napotila omogočila sleherni občini, da se takoj lotí te naloge.

M. Š.

Razpoloženje v kolektivu

je odvisno tudi od pravilnega tolmačenja predpisov

V podjetjih zadnje mesece mnogo računajo in še več preračunavajo, da bi izluščili, ali je nova delitev dohodka za podjetje ugodna ali ne. Ta matematika, s katero pa se ukvarja popolnoma razumljivo, nekaj vodilnih uslužbencev, je največkrat taka, da so rezultati za podjetja kar se da neugodni. Tako pripravljeni podatki krožijo potem po kolektivu in vzbujajo med proizvajalci negodovanje, črnogledost in vplivajo na njihovo razpoloženje do dela, kar se tu in tam hočeš nočeš pozna celo pri proizvodnji. Vpliv takih neobjektivnih preračunavanj je toliko bolj škodljiv, ker so navadno konča pri prejemkih, češ da bodo le-ti letos manjši kot lani.

Nihče, niti upravni odbori niti sindikati in druge politične organizacije ne sodelujejo pri teh izračunih. Nihče se ne potrudi, da bi proučil, od kod taki podatki, zato se dogodi, da celo tisti, ki bi proizvajalcem lahko dokazali, da vendarle ni tako, kot govore na neobjektivnih osnovah zbrane številke — trobijo v isti rog. Računarji, ki ugotavljajo, ali se delitev izplača ali ne, so sposobni pripraviti številke le za svoje podjetje. Gospodarska celota, medsebojni vplivi in koristi gospodarjenja v skupnosti so od njih preveč oddaljeni, da bi jih bili sposobni kakorkoli upoštevati. Toda tudi ne glede na to pripravljajo za prepričevanje ali zavajanje kolektiva podatke, zbrane na osnovi najslabših variant, ki si jih je moč matematično in teoretično zamisliti. Upoštevajo najnižjo proizvodnjo, najdražje surovine, minimalno proizvodnost itd. Ko ocenjujejo predpise o delitvi dohodka, pa govore: Če bomo proizvajali, kupovali, prodajali itd. tako kot lani, bomo na slabšem. Pomeni, da gledajo na podjetje povsem statično in da ne vidijo ali pa nočejo videti prav nobenih perspektiv za napredek. Vsa njihova učenost se neha v primerjavah z lanskim letom. Prav nič ne upoštevajo, da se da z boljšim gospodarjenjem ustvariti več in takih napovedi sploh ne vnašajo v svoje izračune, čeprav je razumljivo, da je možno tudi to, da bodo dohodki in zato tudi prejemki manjši v tistih kolektivih, kjer bodo delali slabše. Končno uporabljajo kot argument, ki naj dokaže, da so z novo delitvijo dohodka na slabšem, še to, da so bili prejemki v prvih mesecih manjši kot lani. Tako trde in so pripravljeni svoje trditve podkrepiti s številkami, čeprav dobro vedo, da gre pri prejemkih za akontacijo. Lani so vsaka dva meseca delili plače iz dobička in premije. Letos je izplačevanje omejeno in bodo izplačane polne vsote šele pri sprejemanju zaključnih računov.

Taki namerni ali nenamerni poničarji ter pesimisti so s svojimi računi marsikje usmerili prizadevanja kolektivov v najbolj napačno smer. Namesto da bi odkrivali notranje rezerve, namesto da bi uvajali čimveč norm, izboljšali premijske pravilnike, varčevali s surovinami, skratka upoštevali vse, kar bi jim povečalo dohodke — godrnjajo, so malodušni in si prizadevajo, da bi dokazali, kako jih je delitev udarila. Tako vzdušje prav nič ne prispeva k napredku proizvodnje in zato moramo s številkami oborožene paničarje čimprej razorožiti. Skoraj smešno je, da taki ljudje uspevajo in ustvarjajo v kolektivih nekakšno javno mnenje, ko vendar že po prvih štirih mesecih zbrani podatki te trditve kar premočno demantirajo. Samo en podatek: pravijo, slabo je za podjetja. Toda ta podjetja imajo v svojih skladih že po štirih mesecih 11 milijard in še nekaj sto milijonov dinarjev, čeprav smo z republiškim gospodarskim načrtom predvideli, da se bo v vsem letu nabralo v teh skladih le trinajst milijard in še nekaj. Od kod tolikšna sredstva, s katerimi razpolagajo kolektivi, če je delitev tako neverjetno slaba? Ali pa osebni prejemki. Čeprav so to, kot rečeno, le

(Nadaljevanje na 4. strani)

Dopolnilni prispevek se plača iz osebnega dohodka

Iz sekretariata za delo so nam pravkar (v torek) sporočili, da se ta prispevek plača iz osebnega dohodka delavcev. Tako navodilo so dobili prav danes iz Beograda, ker določilo 12. člena zakona o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev glede tega ni bilo jasno.

To torej pomeni, da bodo morali občinski ljudski odbori še enkrat temeljito premisliti, kateremu podjetju bodo predpisali ta prispevek in kolikšen odstotek bodo določili. Nikakor ni prav, da bi ga določili vsem podjetjem enako ne glede na njihovo gospodarsko zmogljivost in ne glede na to, kakšen dohodek so lani podjetja ustvarila. Menimo, da prispevka občine sploh ne bi smela pobirati za nazaj, saj so delavci denar že porabili in se po našem mnenju ne sme zgoditi, da bi jim sedaj odtegnili dobršen del plače.

Tudi v lendavski občini vsem enako

Izvzeli smo le pavšaliste, pravi predsednik občinskega zbora proizvajalcev tovariš Milan Balantič

Saj so tudi drugod predpisali tako. Na zasedanju občinskega ljudskega odbora so nam gospodarstveniki na široko razlagali, kaj nam še manjka. Tudi našo občino, ki se ne more ravno pohvaliti, da spada med gospodarsko močne, tarejo hude skrbi. Okrajni ljudski odbor nam je dal letos manj denarja kot druga leta in moramo v glavnem računati le s tistim, kar imamo sami. Zato se ni nihče upiral ali pomišljal, ko smo sklenili predpisati najvišjo stopnjo, 10 odstotkov, za vse gospodarske organizacije. Izvzeti so le pavšalisti, med njimi so vsa obrtna in gostinska podjetja, razen enega, ki ni pavšalist.

Zdaj, ko je bilo treba plačati, pa je nastalo razburjenje. Ko smo namreč odlok sprejemali, nas ni nihče opozoril na to, da bodo morali to plačati delavci. Če bi to vedeli, bi prav gotovo bolje premislili. V naši občini smo se potem tako dogovorili, da tega prispevka ne bomo odtegovali pri plačah, temveč naj ga podjetja plačajo iz skladov skupne uporabe, kar je pa konec koncev isto, le za delavce ni tako očitno.

Verjetno bomo morali tudi pri nas drugače napraviti in podjetja diferencirati. Kot smo videli, je to pravzaprav tako malo denarja, da si z njim občina res ne bo kaj prida opomogla. Verjetno se bo zbor proizvajalcev znova lotil te zadeve.

VIKTOR PINTARIČ, PREDSEDNIK OBČINSKEGA SINDIKALNEGA SVETA LJUTOMER:

Znova pred zbor proizvajalcev

Strinjali smo se, da se predpiše tistih 10 odstotkov občinskega dopolnilnega prispevka, ko pa so nam toliko govorili, kako malo ima občina denarja in koliko potreb je po negospodarskih investicijah.

Tako se je torej zgodilo, da smo sprejeli odlok o dopolnilnem prispevku za vse gospodarske organizacije enako: po deset odstotkov. Maja so ga prvič pobrali in je bilo v kolektivih veliko razburjenje, ker so ga odtegnili pri plači za vse mesece od novega leta sem. Marsikomu se je kar poznalo.

Odborniki smo potem tolmačili, da je pač tak predpis in da potrebuje občina toliko in toliko denarja. Ko smo sprejeli občinski družbeni plan, še nismo vedeli, da bo šlo to iz delavskih žepov. Sedaj vidimo, da le nismo prav storili in da bi morali razlikovati med tistimi podjetji, ki so si lani delili nekaj plač iz dobička, in med tistimi, ki le s težavo rinejo naprej. Zato menim, da bi bilo prav, če bi občinski zbor proizvajalcev vse to še enkrat prerešetal in pri določanju višine odstotka upošteval gospodarsko zmogljivost podjetij. O tem smo se že pogovarjali na komitetu, in bo bržčas razpravljal tudi zbor proizvajalcev na prihodnjemu zasedanju.

V.J.

MI SE NE STRINJAMO

V obeh zasavskih rudarskih središčih — v Trbovljah in v Zagorju ob Savi — razpravljajo te dni o družbenem planu in proračunu občinskih ljudskih odborov za letošnje leto. V Zagorju so ju že sprejeli, v Trbovljah pa ju bodo predvidoma šele ob koncu junija.

Do tu je vse v redu in prav! Opozoriti pa želim na nekaj stvari, ki morda niso ob sprejemanju družbenega plana in proračuna značilne le za občini Trbovlje in Zagorje ob Savi.

Letošnja sredstva trboveljskega občinskega ljudskega odbora so zelo skromna, zato je razumljivo, da ne bo mogoče letos začeti z gradnjo nove osemletke v mestu, niti ne bo mogoče nabaviti novega avtobusa, ne registrirati prodaje mleka (!). Kljub temu, da trboveljski volivci dobro vedo, s kolikšnimi sredstvi razpolaga letos občinski ljudski odbor, pa nekažejo kaj prida volje, da bi si občinska blagajna opomogla.

Na vseh dosedanjih zborih volivcev, na katerih so razpravljali tudi o uvedbi novega 3% dopolnilnega proračunskega prispevka in o povišanju prometnega davka na maloprodajo alkoholnih pijač od 10% na 15%, so se trboveljski volivci izrekli proti uvedbi teh novih prispevkov.

V Zagorju pa je stvar še drugačna! Po skupnem posvetovanju so tudi tu sklenili razpisati za letošnje leto 10 % dopolnilni proračunski prispevek. Na zborih volivcev pa niso dovolj jasno povedali volivcem, kako se bo vplačeval proračunski prispevek, kolikšen bo, od česa se bo obračunaval in koliko časa ga bo treba odvajati. Zato tudi ni čudno, če so na večini zborov volivcev nasprotovali uvedbi dopolnilnega proračunskega prispevka. V Zagorju so krožile celo govorice, da se bo 13% dopolnilni proračunski prispevek obračunaval od netto prejemkov. Še huje pa je, da so na zadnjih zborih volivcev v gospodarskih organizacijah občinski odborniki izjavljali: »Saj se mi ne strinjimo s tem; dolžnost je dolžnost, morali smo med vas!«

Razumljivo je torej, da tudi v Zagorju ne bodo mogli začeti z nekaterimi deli, ker niso izglasovali proračunskega prispevka, in si tako niso ustvarili vsaj za začetek potrebnih sredstev. V Zagorju nujno potrebujejo novo šolo, ker se bo jeseni začel v starem, že dotrajanem in neprimernem poslopju pouk v treh izmenah. Potrebne so še nove šole v ČEMŠENIKU, v TIRNI, na LOKAH, v KONJŠČICI, treba bo urediti kanalizacijo, javno razsvetljavo itd. Za vse to pa bi potrebovali po približnem predračunu 61,565.000 dinarjev.

Kdo je kriv, da ne bo sredstev za vsa ta dela? Mi sami, ker smo se bolj slabo pripravili na zbore volivcev. Tako v Trbovljah kot v Zagorju. Tudi sindikalne organizacije se tokrat niso znašle. Premalo smo razpravljali z ljudmi. Zato je predlog o uvedbi dopolnilnega proračunskega prispevka padel v vodo. Z njim vred pa tudi ureditev nekaterih nujnih zadev v obeh omenjenih rudarskih središčih.

(ek)

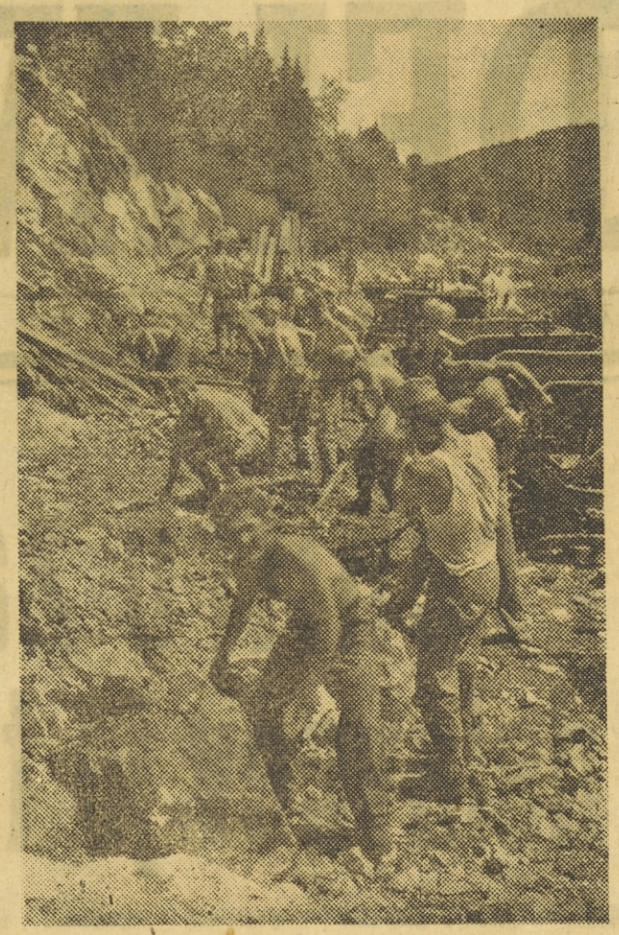

Med mnogoterimi mladinskimi delovnimi brigadami, ki gradijo »Cesto bratstva in enotnosti«, je tudi brigada »Toneta Okrogarja-Nestla«, ki jo sestavlja pretežno mladina zasavskega bazena. Vsi brigadirji so gojenci industrijske rudarske šole v Trbovljah. — Na sliki: brigadirji pri delu.

Tolzela

NOGAVICE Z LASTOVKO

NYLON, PERLON, ENKALON, CREPPE-NYLON

Komisija za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij pri podjetju

»KRKA« tovarna zdravil Novo mesto

razpisuje naslednja delovna mesta:

2 EKONOMISTA,
2 FARMACEVTA,
2 INŽENIRJA KEMIJE,
2 FARMACEVTSKA POMOČNIKA,
1 REFERENTA ZA EMBALAŽO,
2 KEMIJSKA TEHNIKA.

Plača po tarifnem pravilniku in dogovoru. Pismene ponudbe s kratkim življenjepisom pošljite v 15 dneh po objavi tega oglasa na upravo podjetja.

OB SANACIJI PODJETJA »ELAN« V BEGUNJAH

Črv je v podjetju, ne izven njega!

Že pol leta občinski in okrajni organi razpravljajo o težavnih razmerah v podjetju »Elan« v Begunjah, v katere je zašlo to podjetje, ker ni hotelo upoštevati spremenjenega tržišča. Temu ne bi kazalo posvečati več kot običajno pozornost, če ne bi bili tudi organi delavskega upravljanja v »Elanu« že od vsega začetka na napačni poti. Še takrat, ko je bilo povsem neizpodbitno dokazano, da uprava podjetja — z direktorjem na čelu — zavestno ni hotela reagirati na resna opozorila občine in inozemstva, da je prodaja njihovih artiklov na svetovnem trgu zastala, ampak je navajala napačne podatke o ugodni prodaji proizvodov, delavski svet in upravni odbor nista vzela vajeti v roke, ampak sta zavajala delovni kolektiv na napačno pot, češ da vsega tega ni krivo vodstvo podjetja, ampak »gonja od zunaj«. Zaradi netočnega obveščanja je bil kolektiv gluh za stvarne ugotovitve raznih komisij in inšpekcij, ki so pregledale poslovanje podjetja. V kolektivu je vse bolj raslo nerazpoloženje do občine in okraja. Ko zaradi slabega gospodarskega stanja tudi banka ni več dala »Elanu« sredstev in tudi ni bilo nikogar, ki bi dal garancijsko izjavo, je bilo kaj lahko vreči med kolektiv parolo: »Občina je kriva, ker nam ne da denarja!« Tisti, ki so hoteli v podjetju ribariti v kalnem (torej ne samo direktor), so dosegli svoj namen: kolektiv je začel iskati krivca kočljivega gospodarskega stanja izven podjetja: v banki, občini in okraju, nikakor pa ni hotel slišati, da so krivci v podjetju. Vse to je krizo podjetja podaljšalo na celih sedem mesecev. Edini izhod je pomenila prisilna uprava.

Upravi podjetja je treba očitati predvsem dvoje: prvič megalomanske načrte in pretiran optimizem glede proizvodnje športnih artiklov, drugič pa zavajanje oblastvenih organov in delovnega kolektiva o dejanskem gospodarskem položaju podjetja.

V GOSPODARSTVU NI DOVOLJ OPTIMIZEM

Zaradi megalomanske investicijske politike in razširjenja podjetja na račun optimističnih načrtov o ugodni prodaji nekaterih športnih artiklov (zlasti badmington reketov) si je podjetje nabralo toliko finančnih bremen, da jih bo komaj zmagovalo. Ko se je odločil za sanacijo podjetja, je Okrajni ljudski odbor Kranj moral dodeliti podjetju nove dolgoročne obratne in investicijske kredite v višini 90 milijonov (z odplačilno dobo 20 let), hkrati pa doseči, da »Elanu« ni bilo treba takoj plačati že zapadlih anuitet. K temu pa je pripomogel tudi nekritičen odnos samih investitorjev do teh megalomanskih načrtov. Podjetje je dobilo kredite z vseh mogočih strani: od Jugobanke, Investicijske banke pa celo od Zveze TVD »Partizan« Slovenije. Očitno je, da so tu najbolj pokazale škodljive posledice vseh mogočih »stricev«, ki so tem nepremišljenim načrtom kumovali in omogočali, da je direktor Rudi Finžgar izigraval Občinski ljudski odbor Radovljica. V prihodnjih devetih letih bo podjetje imelo za približno 25 milijonov dinarjev letnih anuitet in obresti. To pa bo dokaj težko breme za podjetje, ki ima v skladiščih za nad 100 milijonov dinarjev reketov, kajakov in pod. — skratka blaga, ki ne gre v prodajo — in bo moralo približno 40% proizvodnje preusmeriti na nepogrešljive artikle lesne galanterije. Za prevzem takšnega bremena v imenu kolektiva nedvomno ne zadoščajo samo optimizem, osebna slava in »strici«, ampak je potrebna temljita ekonomska analiza tržišča, potreben je močnejši čut odgovornosti za usodo 400-članskega kolektiva.

ZAVAJANJE KOLEKTIVA IN OBLASTVENIH ORGANOV

Uprava podjetja je že lani v marcu prejela iz Zahodne Nemčije opozorilo, da se je prodaja njihovih reketov ustavila in da naj to upoštevajo pri nadaljnji proizvodnji tega artikla. Uprava podjetja pa tega seveda ni upoštevala, ampak je celo zavajala tako delovni kolektiv kakor tudi občino, češ da je že vse blago prodano itd. Proizvodnja reketov in kajakov se je nadaljevala z nezmanjšanim tempom. Direktor podjetja je še lani novembra predlagal občini, naj bi v Radovljici ustanovili lastno izvozno podjetje, češ da je škoda pustiti tolikšne dobičke drugim izvoznikom. Dobrih štirinajst dni zatem pa je moral ljudski odbor poslati v podjetje inšpekcijo, da je pregledala poslovanje.

DELALO SE JE »PO OBRAZCIH«

Za nadaljnje uspešno delo podjetja in celo za njegov obstoj je izredno važno, da kolektiv spozna, kjer je tisti črv, ki ga je razjedal in ki ga še razjeda. Na zadnjem sestanku, ki ga je sklical okrajni ljudski odbor, so delavci jasno rekli: »Delalo se je po obrazcih in po žlahti. V podjetju je veliko takih, ki samo pohajkujejo. Voljni smo delati, samo postavite prave ljudi na »prava mesta!« itd. Pokazalo pa se je še nekaj: na sestanku je bila le slaba polovica kolektiva, sami delavci, ki so odvisni od obstoja tovarne. Nekdo je vzkliknil: »Poglejte, kdo odhaja domov! Če jim ni mar, kaj bo s tovarno, naj ostanejo doma!« In še to: Dokler bo prihajal bivši direktor v tovarno, zbiral okrog sebe svoje ljudi in zastrupljal ozračje v kolektivu, ne bo bolje.

Kolektiv tovarne »Elan« bo torej ozdravel, ko bo spoznal, da je sedanjega kočljivega položaja v podjetju kriva uprava podjetja, pa tudi delavski svet in upravni odbor, ker nista reagirala na pravočasna opozorila, in da torej ne kaže zavračati krivdo na kogarkoli izven podjetja. Če bo hotel kolektiv premagati vse težave v prihodnjih letih, bo moral postati enoten in zelo buden.

-ikr.

Prehitro zaposlovanje novih delavcev

Nadaljevanje s 1. strani

da tak način zaposlovanja povzroča samo padec produktivnosti v omenjenih podjetjih in da vnaša v organizacijo dela občutne težave.

Dobršen del novih delavcev je industrija zaposlila v tako imenovanih »režijskih« obratih. In med temi režijskimi obrati je največ delavcev prišlo v gradbene enote. Nekatera industrijska podjetja namreč grade tako gospodarske objekte kot objekte družbenega standarda v svoji režiji. Zato se nam del zaposlenih izkaže v industriji, v bistvu pa so zaposleni pri gradnjah. Najčešče so zaposleni pri gradnjah stanovanj in podobnih objektov, ki jih podjetja grade v lastni režiji, ker so gradbene kapacitete gradbenih podjetij povsem zasedene, kot trdijo.

●

In končno: dobršen del novih delavcev zaposlijo gospodarske organizacije tudi v administrativni in računski službi. Obsežnejše delo, ki ga terjajo nov način delitve dohodka in nov način obračunavanja osebnih dohodkov delavcev ter povečan obseg podatkov, ki jih potrebujejo organi, ki proučujejo gibanja v gospodarstvu, silijo gospodarske organizacije, da zaposlujejo nove moči pri teh delih. To je trenutno verjetno nujno potrebno. Vendar pa ta problem resno opozarja na to, ali ne bi kazalo vsaj v večjih gospodarskih organizacijah začeti resno razmišljati o avtomatizaciji pisarniškega poslovanja. V tej smeri naše gospodarske organizacije mnogo premalo razmišljajo, predvsem pa premalo ukrenejo. V bistvu je naš način pisarniškega poslovanja primitiven. Sodobnih strojev in avtomatov ni. Samo ti pa omogočijo gospodarskim organizacijam, da z malo uslužbenci hitro in precizno opravijo vse izračune in evidence, ki so v sodobnem gospodarstvu potrebne. V nekaterih gospodarskih organizacijah mislijo, da so vsi podatki, pregledi itd. preprosti in odvečni birokratizem. Točni, ažurni in precizni podatki so v sodobnem gospodarstvu povsod po svetu neobhodno potrebni. Ni jih pa mogoče spravljati skupaj tako, kot smo bili vajeni doslej. Pri nas je splošno uveljavljeno mišljenje, da je sodobnemu poslovnemu človeku potreben avtomobil. Če nima vozila, je pri sedanjem tempu gospodarskega življenja kot bi imel zvezane roke. Isto pa seveda velja za modernizacijo poslovanja v računski in administrativni službi. Brez sodobnih aparatov in strojnih naprav ne bo šlo. O tem je treba samo razmisliti in tudi potegniti iz ugotovitev povsem praktične zaključke.

●

V posameznih primerih pa utemeljujejo zaposlitev novih delavcev tudi s tem, da so izgubili določeno število efektivnih delovnih ur, ker je z zakonom o delovnih razmerjih podaljšan odmor med delom, ker so podaljšani dopusti in slično. Nedvomno socialni ukrepi v določenem smislu zmanjšajo število efektivnih proizvodnih ur. Vendar pa je istočasno prav tako res, da v mnogih podjetjih trpe še zelo visok odstotek najrazličnejših izostankov. S primernim zmanjšanjem tega odstotka bi pridobili precej novih efektivnih delovnih ur. In povsem razumljivo je, da pri obstoječih pogojih kot je odmor med delom, občutno podaljšan letni dopust, dokaj upade izostajanje z dela, ki je v mnogih primerih povsem neupravičeno in v bistvu nesocialno. V tej smeri se da razmeroma hitro dobiti nadomestilo za izgubljeni delovni čas zaradi odmora med delom in zaradi podaljšanega dopusta. To bodo delavci tudi podprli. Poleg teoa pa je treba vedeti, da v posameznih gospodarskih organizacijah dela še sorazmerno malo ljudi po normah. Ta odstotek je ponekod celo nepomembno nizek. Daljši odmor in povečan dopust omogočata delavcem da si pridobe več telesnih in duševnih sil za delo. Se pravi, če bi bilo več dela opravljenega v normi, bi se nujno morale socialne izboljšave poznati v delovnem učinku. To pa je bistvo stvari. Ne gre samo statistično za [illegible] vilo efektivnih ur, ampak gre za delovni učinek na zaposlenega delavca.

Iz tega torej izhaja, da bi bilo mnogo bolj smotrno povečati število del in delovnih operacij, kjer se delo meri po učinku, kakor pa izgubljene ure nadomeščati z novimi delavci. Orientacija na to, da se poveča odstotek del, ki se opravijo po normi, se zdi torej povsem ekonomsko in socialno utemeljena in prinesel bi rezultate, ki jih ne bo dalo nobeno zaposlovanje delavcev za nadomestitev izgubljenih delovnih ur.

●

Podoba je, da so to osnovni problemi, ki se pojavljajo v zvezi z zaposlovanjem prekomernega števila novih delavcev. O njih se bodo morale gospodarske organizacije temeljito porazgovoriti in napraviti ustrezne zaključke in ukrepe. Kjer bodo to storili, se ni treba bati, da bi še naprej raslo število zaposlenih, ki bi ne bilo ekonomsko utemeljeno.

Roman [illegible]

Glasilo sindikatov Slovenije, izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavčar — Tisk Časopisno podjetje »Slovenski poročevalec« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 32-538, uprave 30-44 skupni za uredništvo in upravo 32-031 — Račun pri Mestni hranilnici v Lj. 600-11/606-1-3-221. — List izhaja vsak petek — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina v predplačilu je mesečna 80 din četrtletna 240 din, polletna 460 din in celoletna 900 din.

DROBNE NOVICE

SLOVENSKE KONJICE

V občini Slovenske Konjice bodo posamezna podjetja in obrtniki vzeli letos v uk nad 100 vajencev ali 20 odstotkov več kot lani. Ta številka še ni dokončno določena, kajti v nekaterih podjetjih ugotavljajo, da jim manjka kvalificirani kader in si ga hočejo čimprej privzgojiti. Žal mladina nima zanimanja za vse tiste poklice, kjer najbolj manjka kvalificiranih delavcev. Opekarna Loče na primer že nekaj časa išče vajence, toda nihče se ne javi. Pogoji dela so res nekoliko težji, vendar vsi mladi fantje se ne bodo mogli izučiti za električarje, mehanike in podobno. Tako je tudi v nekaterih drugih panogah. Mladina bo torej morala razmisliti tudi o tem.

*

V prvih petih mesecih se je v konjiški občini zaposlilo 362 ljudi. Največ se jih je zaposlilo v sezonskih podjetjih, zlasti v gradbenih, nekaj pa tudi v ostalih. Sedaj je precej manj tistih, ki so dobivali pomoč za začasno nezaposlenost. Letos je občina izplačala na ta račun okoli milijon in pol dinarjev. Pri zaposlovanju pa je značilno to, da se želi vsak zaposliti le v tovarni, tako da tu in tam že manjka ljudi v kmetijstvu. Ugotavljamo pa, da je kmetijskih pridelkov še vedno premalo in da zemlja ponekod ni polno izkoriščena. Razmislimo, ali je tako zaposlovanje smotrno.

L. V.

MARIBOR

Za zdravstveno varstvo je okrajni zavod za socialno zavarovanje v Mariboru v preteklem letu potrošil skupaj 1.799,352.000 dinarjev. Največ sredstev so porabili za bolnišnice, za ambulantno zdravljenje, za zdravila in za hranarino. V mariborskem okraju pa so porabili precej zdravil, zanje je zavod samo lani plačal nad milijon dinarjev. Nekateri zdravstveni delavci sodijo, da se predpiše preveč zdravil. Če bi zdravniki napisali samo za 5% manj receptov, bi letno prihranili nad 10 milijonov dinarjev — brez sleherne škode za zdravje zavarovancev.

G. D.

NAŠ POZDRAV JUBILANTKI

Ob 50-letnici rojstva, ki ga te dni praznuje zaslužna, a skromna Marija Prebil, ji vsi prijatelji iskreno čestitamo!

Jubilantka je med NOB aktivno sodelovala v terenskem delu vse do aretacije 1944. Nato je bila do osvoboditve internirana v Dresdenu. Po vrnitvi se je takoj vključila v razne organizacije, kjer še sedaj požrtvovalno sodeluje.

Na mnoga leta!

NOVA GORICA

V goriškem okraju nameravajo v kratkem ustanoviti vodno skupnost, katere člani naj bi postala industrijska in elektrogospodarska podjetja in kmetijske zadruge. Ta skupnost bo že letos zbrala precej denarnih sredstev, da bodo čimprej začeli z najbolj potrebnimi melioracijskimi deli.

-j

NOVA GORICA

Letos bodo v Trnovem pri Novi Gorici odkrili spomenik padlim borcem. Uredili bodo skupno grobnico, kamor bodo prenesli posmrtne ostanke padlih partizanov, ki so pokopani v okolici. Za gradnjo so prispevala nekaj sredstev posamezna podjetja in organizacije. Spomenik bodo odkrili 15. septembra ob obletnici goriške fronte in priključitvi Slovenskega Primorja k matični deželi.

Pogovor tega tedna:

O MESU

njegovi ceni, odkupu in prodaji

V zadnjem času se maloprodajne cene predvsem prehrambenih artiklov na splošno zopet dvigajo. Med drugim se je podražilo tudi meso. Čeprav so bile še do nedavnega še zelo velike razlike med cenami mesa v posameznih krajih, pa je vendarle prevladovala ustaljena cena: za goveje meso 320 dinarjev, za svinino pa 100 dinarjev več. Zaradi tako visoke prodajne cene so bile tudi odkupne cene precej visoke. Zato se je bolj kot količina dvignila vrednost odkupljene živine. Povprečna klavnost za domači trg odkupljene živine je 50%, zato je prodajna cena mesa — tako kot v drugih evropskih državah — dvakrat višja, kot je bila cena odkupljene žive živine. Pravijo, da narekujejo to stroški, ki nastanejo od odkupa pa do mesnice. Včasih pa so ti stroški še večji.

Po dogovoru o najvišjih cenah za živino ● Ali bo meso dražje ali cenejše? ● Razgovor z dr. Borisom Pucem, pomočnikom sekretarja za blagovni promet ● Zanesljiva pot: povečati število živine

Prav ko smo pripravljali vprašanja za naš tedenski intervju, za katerega smo ta teden izbrali temo o mesu, povprašati pa smo hoteli pomočnika sekretarja za blagovni promet pri Izvršnem svetu LRS, tovariša dr. Borisa Puca, je izšla 22. številka Uradnega lista FLRJ, kjer je objavljen dogovor o najvišjih cenah za živino. Ta dogovor so sklenili zastopniki Zveze trgovinskih zbornic Jugoslavije, Zvezne zunanje trgovinske zbornice, Zvezne industrijske zbornice, Zveze kmetijsko-gospodarskih zbornic Jugoslavije in Glavne zadružne zveze FLRJ.

ALI SE BO MESO POCENILO?

Ker so nove cene precej nižje od dosedanjih, smemo upati, da se bo tudi meso pocenilo. Trenutno stanje pa je tako: cene mesa so še nespremenjene in verjetno vsaj 10 dni še ne bodo padle. Medtem ko so že dogovorjene najvišje cene za živino, namenjeno domačemu trgu, pa niso še določene cene za prvovrstno pitano živino, namenjeno izvozu. Tako izvozniki že zdaj kupujejo govedo (in sicer ne samo pitano) po znatno višjih cenah, kot so dogovorjene, in tako mešajo štrene nakupovalcem za domači trg. Zato morajo tudi ti plačevati višje cene, kot so dogovorjene.

Razumljivo je tudi, da so živinorejci reagirali na nove cene. Živino, ki so jo še včeraj nameravali prodati na sejmu, so obdržali v hlevu. Zadnji dež, ki je na srečo pregnal nevarnost pred sušo, je živinorejcem zagotovil dovolj krme. Prav tako moramo upoštevati, da je navadno spomladi ponudba živi vršinah bomo v prihodnje grane manjša kot jeseni, k temu pa dodajmo še na prvi pogled nepričakovano znižanje odkupne cene, kar vse opravičuje začasen zastoj pri odkupu živine. Prvi živinski sejmi bodo pokazali pravo stanje. Nakupovalci pa se bodo morali držati dogovorjenih cen, čeprav bo odkup manjši in čeprav bo trenutno primanjkovalo mesa. Mesarji so pripravljeni na to, prav je, da se na to pripravijo tudi potrošniki.

Čeprav je živinski fond majhen, vendarle ni tako majhen, da odkupna podjetja sploh ne bi mogla odkupovati. Vse, kar bo odslej kupljeno, pa bo vplivalo na ceno mesa. Vsaj za sedaj. V Ljubljani se meso še ni pocenilo, ljubljanski mesarji opravičujejo to z večjimi zalogami, ki so jih odkupili po starih cenah.

KAJ PRAVIJO NA SEKRETARIATU ZA BLAGOVNI PROMET

Ne glede na nove odkupne cene nas je zanimalo, zakaj so tako velike razlike v prodajnih cenah med posameznimi kraji in če bi zato občinski ljudski odbori lahko v skladu z odlokom o evidenci in kontroli cen določevali maksimalne stroške, ki nastajajo med odkupom in prodajo mesa in tako preprečevali pretirane zaslužke pri preprodaji mesa, zlasti kadar padajo odkupne cene živine. Vprašali smo, kaj o tem sodi pomočnik sekretarja za blagovni promet, tovariš dr. Puc.

Povedal nam je, da je sekretariat za blagovni promet že 19. maja izdal odlok, po katerem lahko občinski ljudski odbori Celje, Ravne na Koroškem, Črna pri Prevaljah, Šoštanj, Trbovlje, Hrastnik, Zagorje, Kranj Jesenice, Novo mesto, Tržič, Idrija in okrajna ljudska odbora Ljubljana ter Maribor uvedejo evidenco in kontrolo cen ter določijo na predlog okrajne trgovinske zbornice najvišje prodajne cene na drobno za posamezna živila, ki so posebnega pomena za preskrbo državljanov.

Tovariš dr. Puc je poslal imenovanim ljudskim odborom izčrpno pojasnilo, v katerem pravi: »Ta odlok ima namen preprečiti previsoke razlike v ceni predvsem v trgovski mreži. Pooblastilo je treba uporabljati ekonomsko smotrno in samo v primerih, kadar kažejo podatki na to, da višina cene nikakor ni v skladu z veliko količino proizvodnje in obstoječih blagovnih fondov. Če blaga ni ali ga je zelo malo, je razumljivo, da bodo cene višje in bi maksimiranje cen pod višino ki bi bila ekonomsko utemeljena, lahko povzročilo, da blaga ne bi bilo dovolj na trgu.

Dogovarjanje o odkupnih cenah na osnovi novih predpisov med zadrugami za odkup od individualnih proizvajalcev in med trgovinskimi zbornicami za nakup pridelkov od zadrug naj služi za osnovo pri določanju maksimalnih cen v detajlistični prodaji. Cene se lahko maksimira z določenim zneskom (recimo za poljedelske pridelke tako, da posredovalci med zadrugo in detajlistično mrežo ne smejo za kritje svojih stroškov zaračunavati več kot predpisani znesek) ali pa z odstotkom (na primer: cena govejega mesa pri povprečni klavnosti živine v maloprodaji ne sme biti več kot za 100% višja od nabavne cene živine. Ta odstotek pa je lahko višji ali nižji glede na večjo ali manjšo klavnost.)

Gornjih primerov občine ne bi smele obravnavati šablonsko, temveč v skladu s krajevnimi običaji, s prakso in oddaljenostjo od proizvodnega oziroma nabavnega središča.«

Tovariš dr. Puc je povedal, da — kolikor mu je znano — doslej še noben od pooblaščenih ljudskih odborov ni izkoristil možnosti, ki mu jih daje ta odlok. To je še posebno značilno, saj bi bilo pri vrsti živil (na primer češnje: nakupujejo jih po 25 do 30 dinarjev, prodajna cena pa je dvakrat višja — ni pa verjetno, da so prevozni stroški tako visoki, da bi bilo to upravičeno) nujno potrebno, da bi ljudski odbor posredoval in zaščitil potrošnike.

SISTEM PRODAJE MESA JE SLAB

Nadalje smo vprašali tovariša dr. Puca, kaj meni o sedanji organizaciji prodaje mesa. Tako nam je odgovoril:

»Predvsem, sistem prodaje mesa je pri nas slab. Vsekakor bo potrebna reorganizacija, toda sedaj ne moremo o tem govoriti, ker blaga primanjkuje in bi tako lahko samo poslabšali stanje. Primernejši čas za to je jesen, ko bo tudi ponudba mesa večja. Sploh pa, ko govorimo o mesu, moramo upoštevati, da imamo letos 135.000 glav živine manj kot lani. To odločilno vpliva tudi na ceno mesa, ki je glede na dohodke prebivalstva — sorazmerno visoka, čeprav je dejansko veliko nižja kot na svetovnem trgu.

Tudi sistem odkupa bi se moral spremeniti. Pri tem bi morale prevzeti več odgovornosti prav kmetijske zadruge Danes pa je le 30% kmetijskih zadrug sposobnih odkupiti razpoložljive viške in jih plasirati na trg. Druge nimajo temeljnih pogojev za to, posebno ker ni majo dovolj kadrov. Okoli tretjina vseh kmetijskih zadrug nima niti upravnika.

Zaradi majhnega števila živine se vedno bolj uveljavlja težnja po omejitvi zakola telet Pred časom so predlagali, naj bi prepovedali izvoz in zakol telet. Telečje meso naj bi dobivale le bolnišnice, dietične menze in podobne ustanove. Že takrat je bil prepovedan izvoz telet. Na svoji seji, ki jo je imel pretekli teden, pa je zvezni izvršni svet sprejel odločbo, s katero pooblašča sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo pri zveznem izvršnem svetu, da lahko izdaja predpise o prepovedi klanja telet do treh mesecev in telet do šestih mesecev starosti, kakor tudi predpise o omejitvi klanja jagnjet. Morda bi kazalo uresničiti tudi predlog nedavne konference mest v Beogradu, da bi za zakol telet predpisali nekakšen davek. Obdavčili naj bi vsak kilogram telečjega mesa; del davka naj bi plačal proizvajalec, del pa potrošnik. Tako bi spodbudili živinorejce k vzreji goved, namesto da bi prodajali teleta zato, ker se pač dobro prodajo. Seveda bi se zato telečje meso podražilo in zmanjšala potrošnja, toda edino tako bi se povečal živinski fond.

Težko je razumeti, zakaj je tako velika razlika med ceno svinjskega in drugega mesa. Nekatera podjetja imajo na zalogi večje količine masti in slanine. Zato obojemu dvigujejo ceno, toda na račun svinjskega mesa.

Tovariš dr. Puc je k temu pripomnil naslednje:

»Cena svinjskega mesa je previsoka, zlasti ker se je stalež svinj dvignil. V drugih republikah pada cena svinine in jo prodajajo že po 340 dinarjev, torej po znosni ceni, ki bi bila ekonomsko utemeljena tudi pri nas. Občine bi lahko takoj posredovale in maksimirale cene svinjskega mesa.

Popolnoma nesprejemljivo je, da bi se na račun cene masti višale cene svinjskega mesa. Če ima katero podjetje na zalogi veliko količino masti, je to le dokaz, da je hotelo špekulirati, ko se je odločilo za nakup prevelike količine masti ali pa svinj, saj je bilo jasno, da bo letos dovolj prašičev za zakol. Pri nakupu pa je po nepotrebnem preplačevalo prašiče.«

Naš razgovor o mesu je končan. Seznanili smo se s trenutnim položajem mesnega trga. Vse kaže, da bo nujno potrebno storiti vse, kar se da, da se število živine poveča. Dokler ne bomo izpolnili te naloge, ne bo potrošnik nikoli varen pred raznimi neprijetnimi spremembami na mesnem trgu, kot sta porast cen ali pomanjkanje mesa. Vse dotlej se bodo tudi nakupovalci lahko izgovarjali, da ni živine, da imajo zaloge mesa, nakupljenega po stari višji ceni, da še niso kupovali po novi ceni in da so začeli kupovati živino šele, ko se je cena povišala. Skratka, pomanjkanje mesa omogoča razne špekulacije.

D. D.

NAJCENEJŠE IN NAJDRAŽJE V LJUBLJANI

Tudi Ljubljana si prizadeva, da bi gradila stanovanja kar najbolj poceni, saj je to edina oprijemljiva možnost za hitrejše reševanje stanovanjske stiske. V tem seveda ni vedno uspeha: v znamenitem »kozolcu« ob Titovi cesti je bila gradnja stanovanj presneto draga. Bruto kvadratni meter stanovanjske površine v tej zgradbi stane 42.000 dinarjev, vendar pa je treba pri tem upoštevati, da so »kozolec« začeli graditi še v času, ko je bil gradbeni material še znatno cenejši kot danes. — Na naši spodnji sliki pa je najlepši primer uspelih prizadevanj za čim cenejšo stanovanjsko graditev: v novih stanovanjskih blokih ob Šišenski ulici — tako imenovani »Rozeti« — stane kvadr. meter stanovanjske površine le bruto 20.000 dinarjev. To so danes najcenejša stanovanja v Ljubljani.

GOSPODARSTVO PO PETIH MESECIH

Načrt izvoza lahko izpolnimo

V maju je bil izvoz za 1 milijardo večji od uvoza — Do 1. junija smo izpolnili 36.2% izvoznega načrta — Cene na tujih tržiščih so znatno nižje — Podjetja naj bi pospeševala izvoz tudi z lastnimi sredstvi

Najprej nekaj podatkov o izvozu in uvozu v prvih petih mesecih. Številke so namreč takšne, da smo skoraj prepričani, da bomo letošnji načrt vendarle uresničili kljub nekaterim objektivnim in subjektivnim težavam. Kaže, da se delavski sveti zavedajo, kako pomembno je za gospodarstvo uresničenje izvoznega programa in da tudi smotrn uvoz ni brez pomena. V mnogih kolektivih so o tem vprašanju razpravljali delavski sveti na posebnih sejah, tu in tam (na primer v Rušah) pa so o problemih izvoza razpravljali celo izvršilni odbori sindikalnih podružnic. Če se bodo teh nalog lotevali tudi sindikati ter seznanjali z izvoznimi nalogami proizvajalce, smo lahko v uspeh toliko bolj prepričani. Razumljivo, da ne mislimo, naj bi se člani sindikata vmešavali v tehniko izvoza. Veliko pa bo pomenilo že to, če bo vsak proizvajalec seznanjen s problemi jugoslovanskega izvoza in uvoza ter z vplivom le-tega na drugo gospodarsko življenje, vštevši življenjsko raven. Če bodo proizvajalci seznanjeni s splošnimi problemi in cilji, ki jih želimo doseči z zmanjšanjem zunanjetrgovinskega primanjkljaja, potem bodo vplivali tudi na prizadevanja v svojem kolektivu.

Izvoz - uvoz FLRJ

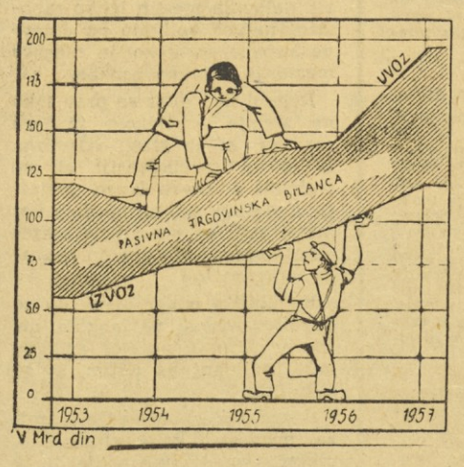

V prvih mesecih je izvoz močno zaostajal. v maju pa smo izvozili za 12 milijard dinarjev blaga in se tako približali izvozu v lanskem decembru. Takrat smo dosegli do sedaj največji mesečni izvoz, in sicer 12 milijard in 300 milijonov dinarjev. Vsega skupaj pa smo iz Jugoslavije izvozili v prvih petih mesecih za 51 milijard dinarjev blaga. Lani smo v petih mesecih izvozili za nekaj več kot 43 milijard dinarjev proizvodov. Izvoz je potemtakem letos večji kot lani, kljub temu pa precej zaostaja za načrtom. Letos moramo namreč izvoziti za 141 milijard dinarjev blaga in smo do sedaj izpolnili 36.2% letnega načrta. Zaostanka vsekakor ne bo mogoče nadomestiti že v tem mesecu in ob polletju izpolniti 50 odstotkov izvoznega načrta. Če bi hoteli to uresničiti, bi moral znašati junijski izvoz dobrih 19 milijard dinarjev. To pomeni, da bo treba zamujeno dohitevati v prihodnjih mesecih.

Kako je z uvozom? V prvih petih mesecih smo uvozili za 79 milijard in 380 milijonov dinarjev blaga, lani pa v istem času za 80 milijard in 680 milijonov, torej je letošnji uvoz manjši od lanskega za milijardo dinarjev. To je sicer razveseljivo, čeprav je realna ocena tega sredi leta nemogoča, ker nimamo podatkov, koliko surovin imajo podjetja še na zalogi, koliko jih bodo še uvozila itd. Vsekakor drži, da smo do junija uresničili šele 38.1% predvidenega uvoza in imamo do polletja »v dobrem« 24 milijard. Letni načrt predvideva, da bomo uvozili letos za 208 milijard dinarjev blaga. Seveda si ne smemo prav nič prizadevati, da bi ta načrt izpolnili. Tu je stvar glede izpolnitve načrta ravno nasprotna. Vsak neizpolnjen odstotek uvoza bi pomenil zmanjšanje deficita v naši zunanjetrgovinski bilanci, z drugo besedo zmanjšanje razlike med izdatki za uvoz in dohodki za izvoz. Samo želimo si lahko, da bi bilo v vseh prihodnjih mesecih tako kot v maju. Tokrat smo namreč izvozili za 12 milijard, uvozili pa le za 11 milijard dinarjev proizvodov ter pridelkov. To je tretjič po vojni, da je bil mesečni izvoz večji kot uvoz. Toda obakrat je šlo le za milijone, tokrat pa je razlika, ki gre v naš prid, kar ena milijarda dinarjev (glej grafikon). Zato je negativna razlika med izvozom in uvozom po letošnjih petih mesecih manjša, kot je bila lani. Letos smo kupili za 28 milijard in 300 milijonov dinarjev več, kot smo prodali. Lani pa je bila ta razlika 37 milijard in 506 milijonov. Razlika je potemtakem zmanjšana za 9 milijard kar nedvomno pomeni lep uspeh. Taki so torej podatki in primerjave za vso Jugoslavijo. Manj zadovoljni smo z uspehi v Sloveniji, čeprav razpolagamo le s podatki za štiri mesece. V tem času smo izvozili iz Slovenije za 10% manj kot lani, uvozili pa smo za 12% več.

Taki so uspehi, toda to je še premalo za samozadovoljstvo in prav je, da govorimo tudi o problemih, ki zavirajo napredek. K manjšim uspehom pri izvozu je precej prispevala gospodarska kriza v zahodnih deželah. Cene so precej nižje in zato moramo izvoziti znatno več blaga, da zberemo iste vsote. Gospodarstveniki menijo, da smo zaradi tega iztržili okoli 5 milijard dinarjev manj, kot bi jih sicer. Ker poleg tega zaostaja tudi količinski izvoz v nekaterih panogah industrije, so izvozni uspehi manjši, kot bi lahko bili. Po štirih mesecih je izvozila barvasta metalurgija za 18% manj proizvodov kot lani v istem času, kemična za 45%, tekstilna za 49% manj itd. To zmanjšanje so nadomestile industrijske panoge, ki so se na tujih trgih bolj uveljavile. Zlasti dobro gospodari kovinska industrija; izvoz je v prvih štirih mesecih povečala za 75% v primerjavi z lanskim. Za 20% se je povečal izvoz celuloze, za 52% je povečala izvoz industrija kože in obutve, prehranska industrija pa za 75%. Kljub objektivnim težavam pa ugotavljamo, da so manjšega izvoza marsikje krivi dokaj nespretni, da ne rečemo nesposobni komercialni kadri.

Tekstilni industriji, na primer, so bili omejeni izvozni kontingenti na 10 milijonov kvadratnih metrov. Industrija se huduje verjetno po pravici, saj imajo nekatere tovarne precejšnje zaloge. Zato vse kaže, da bodo ti kontigenti kmalu povečani. Toda ob vsem tem pa se le čudno sliši, da niso izvozili niti tistih 10 milijonov kvadratnih metrov tekstilnega blaga. Čeprav gre tu za vrste blaga in druge stvari, bi bilo vsekakor bolj prepričljivo, če bi najprej izvozili tisto, kar je dovoljeno in bi šele potem dokazovali, da bi radi izvozili več. Slabo je tudi to, da so zelo redka podjetja pripravljena pospeševati izvoz z lastnimi sredstvi. Vsi čakajo, da bo izvoz s krediti (akreditivi) podprla družba. Malo je takih, ki so pripravljeni tvegati in se boriti za uspeh. Kaj takega bi dosegli prej, če bi o tem razpravljali s proizvajalci in jim, kot je rečeno v uvodu, nakazali pomen izvoza za vse naše gospodarstvo in tudi za njihov osebni standard. Hvale vreden je primer železarne na Jesenicah, ki je tvegala in za to, da si zadrži pridobljeni trg, izvozila svoje proizvode brez družbenih sredstev. Taka prizadevanja bi morali upoštevati in predvsem pri izvozu pomagati tistim, ki se trudijo tudi sami in podpirajo izvoz z lastnimi sredstvi.

Še bolj ogorčen je včasih boj za koeficiente. Mnogi, predvsem pa izvozna podjetja (v tovarnah to presojajo bolj trezno), bi radi dobili od družbe čim večji regres za vsak kos ali tono, ki jo izvozijo. Zahteve so včasih prav nemogoče. Nekateri žele tako visoke koeficiente, da bi imeli od takega izvoza samo ljubo izgubo in jo ponekod žal tudi imamo. Prav tako pa je res, da bo treba nekaterim izvoz tudi olajšati. V tem pogledu bi morala postati naša služba v upravnem aparatu malo bolj gibčna.

Kljub številkam, ki smo jih zapisali, ima industrija zamudo, in sicer gre za okoli 10 milijard dinarjev. Precej naporov bo potrebnih, da ta zaostanek dohitimo. Možnosti so velike.

Izvoz - uvoz FLRJ — 1957

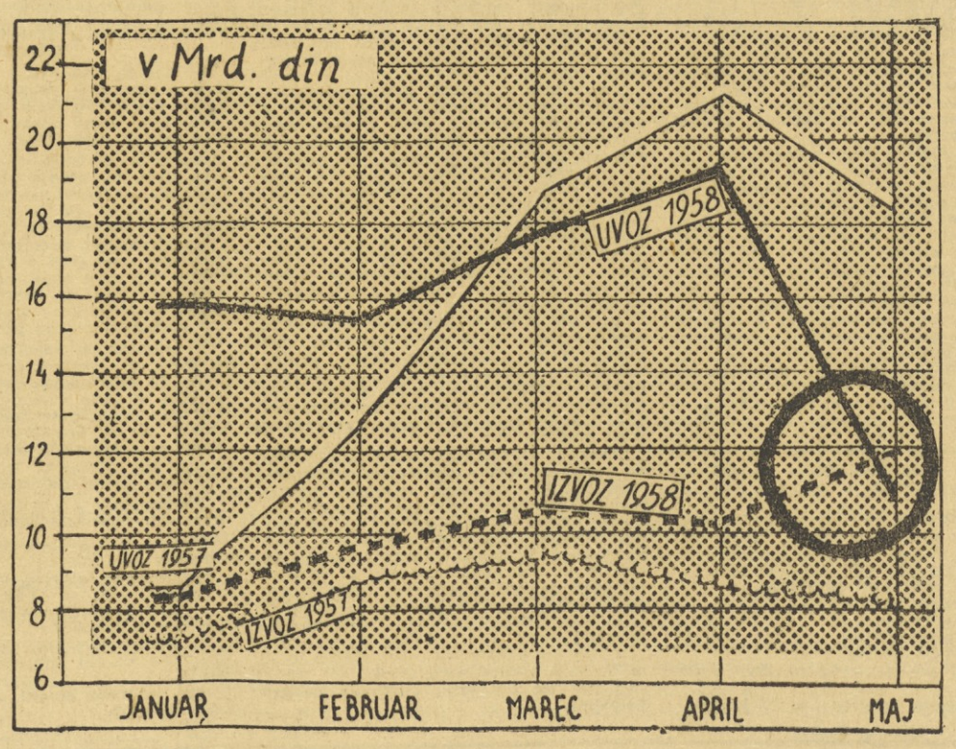

Vpliv krize pa je obojestranski, torej ne le izvoz, kot smo zapisali, pač pa vpliva tudi na uvoz. Blago, zlasti pa surovine, ki smo jih uvažali, so tudi do 30% cenejše. Po ocenah smo pri tem prihranili nekaj milijard dinarjev. Podjetja teh surovin (morda je kakšna izjema) zaradi starih zalog še ne uporabljajo. Vsekakor bo treba podjetjem, ki so ceneje uvažala z dodatnimi obveznostmi, odvzeti tako pridobljena sredstva. Pri tako ustvarjenih dohodkih kolektiv prav gotovo ne bo imel nobenih zaslug.

V letošnjem letu je uvoz proti vsem običajem iz meseca v mesec manjši. Na to sicer vpliva tudi trenutno manjši uvoz prehranskih artiklov. Vsi naši napori pa bi morali biti usmerjeni v to, da bi uvoz tudi v prihodnjih mesecih ostal kar najmanjši. Podjetja bodo morala veliko bolj uporabljati domače surovine. Kar precej je primerov, ko imamo domačih surovin dovolj, pa jih kljub temu uvažamo celo toliko, da domačega blaga ni moč prodati. Tudi opreme bi lahko uvozili manj, če bi uvozniki vsaj malo bolj poznali Jugoslavijo in njeno proizvodnjo! Sodelovanje industrije, ki naroča opremo, z industrijo, ki opremo izdeluje in marsikje strojev ne izkorišča, je neverjetno površno, da ne rečemo neodgovorno. Sodelovanja ni zato, ker nekateri mislijo, da je vredno le tisto, kar je kupljeno na tujem.

Še bolj nesmotrn je uvoz blaga za široko potrošnjo. Kupujemo vse mogoče in nemogoče stvari, med njimi celo take, ki tako rekoč niso uporabne. Včasih devize dobesedno razmetavamo (o takih primerih bomo pisali posebej). Najhuje pri vsem tem pa je to, da si konkuriramo celo pri uvozu in ne le pri izvozu blaga. Razlika je le v tem, da si naši izvozniki na tujem cene nižajo, uvozniki pa si jih višajo. Sploh se vprašujemo, zakaj morajo uvozniki potrošnega blaga popotovati po tujih deželah. Povsod je običaj, da blago ponujajo, zlasti potrošno. Zakaj ne bi tudi mi vabili podjetij oziroma njihovih potnikov, naj pridejo semkaj ponujat blago. Prepričani smo, da bodo radi prišli. Kar doma bi lahko organizirali licitacije in naročali proizvode pri najugodnejših ponudnikih. To je ceneje pa tudi sicer precej bolje. Pri takih nakupih bi lahko sodelovali tisti, ki blago pozneje prodajajo. Ti bi lahko povedali, kaj potrošniki žele, še več, če bi tako trgovali, bi prav gotovo ne prodajali gospodinjskih pripomočkov, ki so v resnici neuporabni, ne kupovali bi tekstila z nemogočimi vzorci in podobno. Velikokrat uvažamo tudi po kakovosti take proizvode, kakršne izdeluje tudi naša industrija. Zato bi kazalo nakupe v tujini veliko bolj omejiti. Večji red bodo po našem mnenju napravile carinske tarife, ki jih prav sedaj pripravljajo zvezni organi. Zaenkrat bodo ocarinjeni pri uvozu le nekateri proizvodi široke potrošnje. To bo preprečilo nesmotrn uvoz, zaščitilo bo domačo proizvodnjo v tistih primerih, kjer je to povsem upravičeno. S temi predpisi bomo pravzaprav pričeli prehajati s sistema koeficientov na carinski sistem.

M. Š.

Kaj je dražje - embalaža ali vsebina?

Razgovor s Alfredom Pešlom, direktorjem centra za embalažo pri republiški trgovinski zbornici, o nekaterih problemih steklene embalaže

Že nekaj let so potrošniki prepričani, da so potrošni predmeti, ki jih trgovine prodajajo v steklenicah, steklenih posodah ali pločevinastih škatlah dragi zato, ker je draga embalaža. Tovariš direktor, kako daleč smo že v embalažni industriji?

V prvih povojnih letih, ko smo gradili težko, potem pa lahko industrijo, smo na embalažno industrijo popolnoma pozabili. Zdaj se stvar počasi izboljšuje. Zaradi zastarelega strojnega parka, primitivne proizvodnje pa so cene embalaže še vedno precej visoke.

Dobro vemo, da so velike težave v embalažni industriji, da so cene embalaže precej visoke itd. Danes pa bomo ta problem osvetlili še z druge plati.

Ali ne bi bilo dobro, če bi nekatera proizvodna podjetja zahtevala nazaj uporabljeno embalažo? V mislih imam predvsem stekleno embalažo.

To nekatera podjetja že delajo. Spomnite se steklenic radenske slatine ali piva.

Kaj pa na primer steklenice konserviranega sadja, posode za gorčico itd. Gospodinje imajo že preveč takih steklenic v svojih shrambah. Ali ne bi bilo gospodarneje, če bi trgovska podjetja vračala stekleno embalažo tovarnam prehranske industrije?

Morda bi bilo res pametno, če bi gospodarske organizacije začele s tako prakso. S tem bi napravile potrošnikom veliko uslugo.

x

Zakaj trgovine oziroma podjetja ne jemljejo nazaj steklene embalaže? Če je ta tako draga, ali ne bi bilo potem pametno, da bi tovarne prehranske industrije že uporabljene steklenice napolnile z novo vsebino? Potrošnik bi tako pri prvem nakupu odštel določen znesek za embalažo, pozneje pa bi plačeval v glavnem le vsebino. Vse kaže, da nekaterim podjetjem to ni všeč, saj bi potrošnik lahko hitro izračunal, koliko velja vsebina. Vzemimo detergent »BIS«. Zapečatena pollitrska steklenica velja 188 dinarjev. Pol litra odprtega čistila pa prodajo po 87.50 din. Steklenice so nekaj časa izdelovali v hrastniški steklarni ter jih prodajali podjetju po 38 din, pri tem pa so dovoljevali še rabat in kassa skonto, tako da je podjetje v Osijeku plačalo za steklenico le 36,50 dinarja. Če odračunamo polnjenje in pečatenje steklenic, ima podjetje pri zaprti prodaji okoli 60 dinarjev čistega, rekli bi posebnega zaslužka. Tolikšna oziroma še večja je namreč razlika med litrom zaprtega in odprtega čistila. Tovarna steklenic ne odkupuje. Le v nekaterih trgovinah dobi zanjo potrošnik 10 ali 20 din. Če bi trgovina sama polnila steklenice, bi lahko prodajala znamenitj »BIS« precej ceneje kot tovarna, pa bi še zmeraj lepo zaslužila. Zdi se nam, da tale račun z BIS ni osamljen in da bi prišli do podobnih številk, če bi zbirali podatke tudi za druge vrste embalaže.

KDO JE KRIV?

... da gospodinje v nekaterih trgovinah dobijo za vrnjeno pollitrsko steklenico detergenta »BISA« le 10 do 20 din,

... da trgovska podjetja rabljenih steklenic »BISA« ne vračajo tovarni »Saponia« v Osijeku,

... da potrošniki kupujejo pod krinko drage embalaže, drago potrošno blago.

Direktor Centra, tovariš Pešl: Podjetja se branijo rabljene embalaže morda prav zato, ker hočejo z novimi steklenicami doseči čimvečji promet.

Vendar tu ne gre le za promet. Podjetja se morda bojijo, da potrošnik le ne bi ugotovil, kako draga je vsebina, ki se skriva v dragi embalaži. Tovarne porabijo vsako leto velike zneske za reklamo. Toda ali ne bi bilo pravilneje, če bi trgovska podjetja upoštevala pri prodaji prehranskega blaga dejansko vrednost vrnjene steklene embalaže. Potrošniki bi raje segali po konserviranih živilih, seveda, če bi bila poceni. Primer »BIS« ni osameljen. — Gospodinje se branijo konserviranega sadja, ker je predrago. Trgovina praznih steklenic pe zemlje nazaj, trgovci pri prodaji te embalaže poudarjajo, da so že sami kozarci nekaj vredni. Marsikatera gospodinja pa je z njimi že natrpala svojo shrambo. In spet je tu začarani krog. Potrošni predmet je predrag, potrošnja pa premajhna. V večini primerov pa se za vsem tem skriva kar precej visoka cena živila.

Ali sodite, da bi se morale posebne organizacije ukvarjati z vračanjem steklene embalaže?

Le čemu? Saj tudi za pivske **steklenice ni nobenega posrednika. Vsa organizacija vračanja steklene embalaže naj bi bila v rokah trgovskih podjetij.**

x

Stalno govorimo o življenjski ravni. Toda zdi se, da pri tem včasih pozabljamo na na videz majhne stvari. Vprašanje je, če so tovarniški delavski sveti razpravljali o uporabi stare embalaže. Verjetno niso. Morda niso o tem razpravljali zavoljo tega, ker bi morali razkriti potrošniku, da je embalirana vsebina precej draga. V tovarnah pozabljajo, da taka politika škodi njim samim. Resda ustvarjajo dobiček (povsem nezaslužen), vendar kot potrošniki v tej verižni reakciji pod krinko drage embalaže sami drago plačujejo konservirana živila. Ker se v nobeni tovarni ne brigajo za to, se stvari ne morejo popraviti. Zato je tudi razprava o rasti življenjske ravni — če pozabljamo na te stvari — le bob ob steno.

B-r.

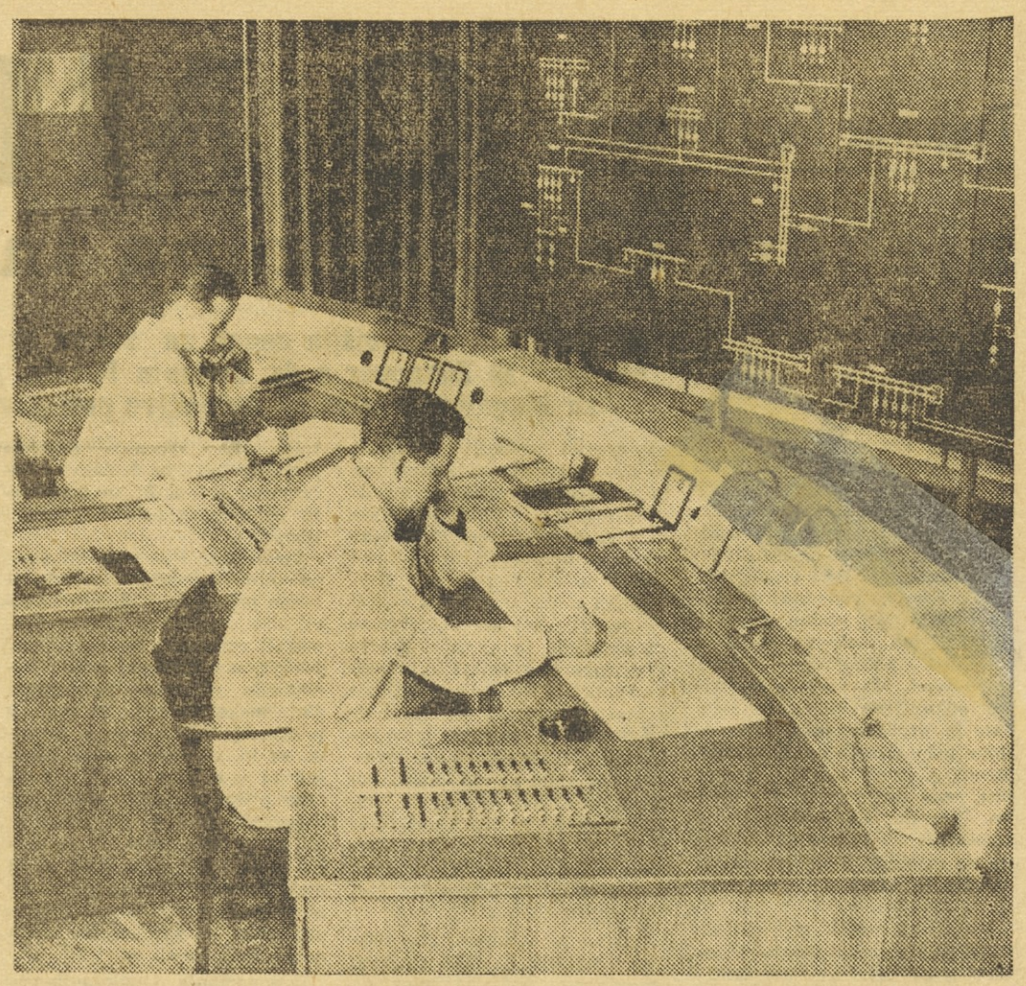

Pred časom je bilo v Kopru posvetovanje strokovnjakov podjetij, ki skrbijo za razdeljevanje električne energije. Pomenili so se o tem, kaj bi veljalo storiti, da bi izboljšali razdelilne in prenosne naprave v mestih. Potrošnja namreč silno narašča: od leta 1956 do 1957 je narasla potrošnja v mestih za 24,9 odstotka, naprave pa so vsak dan bolj iztrošene. O nekaterih najvažnejših vprašanjih s tega področja bomo poročali v eni izmed naslednjih številk našega lista. — Na sliki: bremenilni center Elektrogospodarstva Slovenije v Ljubljani.

Obrobni zapisek ob pravilniku za nagrajevanje v elektrogospodarskih podjetjih

Imenujmo stvari s pravim imenom

V podjetjih sprejemamo različne pravilnike. V vsakem obravnavamo posebno snov. — V tarifnem pravilniku so na primer le nasploh določena načela za normiranje in premiranje, podrobneje pa je vsa ta snov razčlenjena v posebnih pravilnikih o premijah, normah in akordih.

Te stvari so tako znane, da jih ne bi znova zapisali, če ne bi dobili te dni v roke »Osnutek pravilnika o nagrajevanju in penaliziranju delavcev in uslužbencev za kolektivno normo pripravljenosti v elektrogospodarskih podjetjih«. Kdor koli prebere naslov osnutka, bi sodil, da gre za pravilnik o normiranju, toda iz posameznih členov je moč razbrati, da gre za osnutek pravilnika o premiranju.

Preberimo si tretji člen tega pravilnika: »Nagrajuje se iz sklada premij za pripravljenost pri elektrogospodarskih podjetjih... Del dohodka, namenjenega za vplačilo v sklad za premije pripravljenosti v elektrogospodarskih podjetjih, se določa v smislu člena 39 zakona o elektrogospodarskih podjetjih...« itd. Skratka, že iz teh besed je moč razbrati, da gre za premijski pravilnik in ne pravilnik o kolektivnem normiranju. Če zakon o elektrogospodarskih podjetjih predvideva oblikovanje sklada za premije, tedaj naj bi avtorji sestavili pravilnik o premiranju in ga tudi tako imenovali. Toda v obrazložitvi pravilnika govore v isti sapi o nagradah, premijah, koordiniranju pri skupnem delu, o preventivi, normiranih zastojih, stalnem in gibljivem delu plač itd.

Mogoče bo kdo dejal, da je to le formalno. Če bi šlo samo za naslov pravilnika in ne še za druge stvari, bi lahko mirno prešli prek tega. Toda avtorji osnutka s tem pravilnikom znova uzakonjujejo uravnilovko v nagrajevanju. Poglejmo, kaj meni o tej stvari tajništvo republiškega odbora sindikata kovinarjev.

»Republiški odbor se ne more strinjati s členom 21 tega pratilnika. Ta člen daje znova pravico do premij vsem, ki so v delovnem razmerju v elektrogospodarstvu. To pomeni, da ima vsak zaposleni pravico do premije za pripravljenost. Če so premije, ki so znašale po našem izračunu lani v Sloveniji 17.10 odstotkov, v jugoslovanskem merilu pa 15 odstotkov prejemkov od plač, v resnici linearno povečanje plač, potem je bolje uporabljati kar ta naziv, in sicer — povišanje plač. Če pa so premije za pogonsko pripravljenost v resnici spodbuda za delo, potem je treba nujno proučiti, kdo od zaposlenih resnično vpliva na pogonsko pripravljenost. Vprašati se je treba, ali vplivajo na to strokovni delavci, ki neposredno upravljajo stroje, vodijo obrate, skratka odstranjujejo nastale zastoje — ali tudi drugi zaposleni, ki opravljajo svoje delo neodvisno od obratovanja proizvodnih naprav. Med te pa velja šteti administratorje vseh nazivov, kurirje, vratarje, čistilke, tajnice in tajnike itd.«

Iz teh pripomb republiškega odbora sindikata kovinarjev je mogoče razbrati zelo tehtne pobude, in sicer pobude, ki smo jih že večkrat zapisali. Premije so posebna oblika nagrajevanja za posebne delovne uspehe. Vsakdo pa ne doseže pri delu enak delovni uspeh, in vsakdo ne more enako vplivati na prihranke, na proizvodnjo itd. Treba je torej podrobneje razčleniti in proučiti vprašanje, na katerih delovnih mestih lahko zaposleni največ vplivajo na delovne uspehe in kako je mogoče meriti te delovne uspehe.

Republiški dbor se prav tako ne strinja s členom 25 tega osnutka, ki se glasi: »Osebam, ki so na specializaciji ali na službeni dolžnosti izven podjetja v državi ali tujini dalj kot mesec dni, so samo prvi mesec odsotnosti upravičene do nagrade — (penala).«

Republiški odbor meni, da za dobo odsotnosti ni mogoče nikomur priznati pravice do premije, najmanj pa tistim, ki so v tujini.

Dosedanje izplačevanje premij za pogonsko pripravljenost v elektrogospodarskih podjetjih je vsekakor pokazalo nekaj dobrih strani. Toda po mnenju sindikata kovinarjev — v njem so namreč vključeni delavci in uslužbenci elektrogospodarskih podjetij — so premije za pogonsko pripravljenost v tej gospodarski panogi linearno povišanje plač. Očitno vsebuje podobne težnje tudi osnutek tega pravilnika in prav je, če tisti, ki bodo razpravljali in odločali o njem, tega ne bi prezrli. Premije so sestavni del nagrajevanja po učinku, zato velja določiti zelo konkretne pogoje, kdo jih lahko dobi, in sestavi ekonomska merila zanje.

P. D.

Razpoloženje v kolektivu

je odvisno od pravilnega tolmačenja predpisov

Nadaljevanje s 1. strani

akontacije, smo jih presegli že za okoli 20 odstotkov v primerjavi z prvimi štirimi meseci lanskega leta. V rudnikih, na primer, kjer je bilo takih preračunavanj vseskozi preveč in se sindikat ni nikjer oglasil, češ nehajte vendar, so imeli po treh mesecih za okoli 2 odstotka večje prejemke od lanskih. Toda to so le prejemki za efektivno opravljeno delo. Torej premije in tako imenovane plače iz dobička sploh niso vštete. Stvari so takšne, da bi jih kazalo prej osmešiti, kot pa o njih resno razpravljati. Razprava je pravzaprav potrebna le zato, ker, kot rečeno, povzroča nerazpoloženje, ki škoduje vsem skupaj.

Sicer to ni prvič. Ljudje iz upravnega aparata pa tudi nekatere zbornice vedno pohite in računajo, da bi dokazale, da je vsaka novost, vsaka sprememba nemogoča in da so predpisi celo nevzdržni. Nekaterim se pač zdi potrebno, da je treba takoj v začetku vsak instrument, vsak gospodarski predpis do kraja skritizirati. Tako je bilo pred leti in lani, ko smo prehajali na novo delitev dohodka gospodarskih organizacij. Kakšen hrup, ki pa je ob koncu leta potihnil, kajti vsi so bili na boljšem! Ali se potemtakem v preračunavanju ne skriva to, kar nekateri tudi javno govore: moraš poskušati, če se bo dalo kaj dobiti. Čudna politika, še posebno zato, ker ni znana vsemu kolektivu. Seveda, dvomimo, da bi kolektivi to podpirali, če bi vedeli, da gre za napačne in za neupravičene zahteve. V vsem tem pa se skriva tudi poštena mera oportunizma ali pa demagogije najodgovornejših voditeljev v takih podjetjih. Takole zaključujejo: če bomo slabo gospodarili in bodo dohodki manjši, bomo prevalili krivdo na instrumente, na druge; če pa bo uspeh očiten, bo to naša velika zasluga, saj smo si vendar toliko prizadevali, preračunavali in dokazovali.

Sindikat v podjetju in druge politične organizacije pač ne morejo dopustiti, da bi tako tolmačenje gospodarstva in gospodarskih odnosov vplivalo na razpoloženje delavcev. Zato je o teh stvareh razpravljalo tudi predsedstvo republiškega sveta sindikatov na svoji zadnji seji.

M. Š.

● O TEBI, TVOJEM DELU,
● TVOJIH USPEHIH IN
● TEŽAVAH PIŠE
»DELAVSKA ENOTNOST«

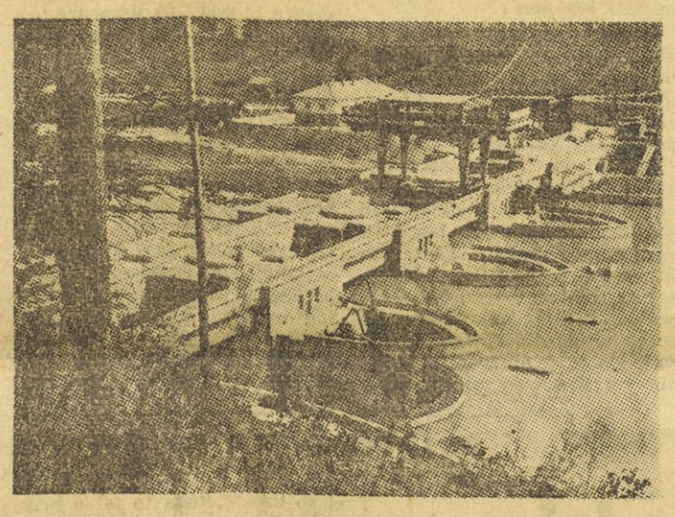

Elektrarna Vuzenica je druga »dravska stopnica« na naši strani. Lani je tam začela obratovati tretja turbina, v Vuhredu, nekaj kilometrov niže, pa so jeseni začeli montirati tretjo turbino. V Ožboltu pa delavci »Tehnogradnje« že gradijo »četrto dravsko stopnico« — zadnjo pred Mariborom. — Na sliki: pogled na hidrocentralo Vuzenico.

NESMISELNE PROŠNJE

V prvih povojnih letih so zaradi občutnega pomanjkanja strokovnjakov opravljali obrtniške posle tudi ljudje, ki so se temu delu le priučili. Takšnih strokovnjakov, ki družbi ne plačujejo nobenih dajatev, je na Kozjem še danes precej. Nekaterim je začela že starost trkati na vrata, njihova delovna sposobnost je vedno manjša in zaradi tega bi si radi pridobili pravice do pokojninskega zavarovanja. Zastopnik zavoda za socialno zavarovanje mora tako iz dneva v dan poslušati izjave ljudi, ki mu pa seveda ne vedo nič drugega povedati kakor to, da so videli te »obrtnike« delati. Prav bi bilo, da se vsi tisti, ki jih kdo prosi za tako nesmiselno pričevanje, odpove sodelovanje. Še več, tem navideznim obrtnikom bi kazalo povedati, da se s takimi izjavami ne da več nadomestiti vsega tistega, na kar so vsa dolga leta pozabljali: namreč to, da se morajo osebne koristi vsakega posameznika umakniti družbenim koristim.

Franjo Čepin

Ing. Slavko Marjanović: PROUČEVANJE DELA

Pri polnjenju strojnega orodja lahko skrajšamo delovni čas, če dele, ki jih je treba obdelati, namestimo v vodilo (šaržer), ki je nagnjeno nad orodjem večino nad svedrom. Tako deli postopoma polzijo pred orodje. Ležišče, kjer se zaustavijo, mora biti prirejeno tako, da se predmet, ki ga hočemo obdelati, sam namesti v ustrezno lego. Potem ko je predmet obdelan, ga orodje s posebnim mehanizmom odvrže in tako napravi prostor za nov kos. Takšne mehanizme po navadi nameščamo pri strojih na ročni in na motorni pogon. Če je mehanizem za polnjenje in praznjenje orodja povezan s strojnim pogonom, je to že avtomat.

Strojev ni mogoče vselej predelati v avtomate. Toda prirediti jih je moč tako, da olajšamo dotok in odtok materiala. To lahko dosežemo z rekonstrukcijo orodja, tako da s posebnimi kovinskimi deli omejimo prostor okoli njega. Ti deli že točno določijo lego predmeta, ki ga hočemo obdelati z orodjem. Obdelane predmete pa je mogoče izločiti tudi tako, da spolze izpod orodja v zabojček ki stoji poleg stroja.

Poleg strojev, ki obdelujejo težke dele (hlode, kolesne nastavke, težke odlitke itd.), navadno nameščamo dvigala (verižna ali motorna), ki so pogostokrat sestavni del stroja. Seveda mora biti pri stroju dovolj prostora za vozička, s katerim te dele pripeljemo in odpeljemo.

Način dela je treba proučevati posebno pri obdelati težkih delov, da pospešimo obdelavo in zmanjšamo napor. Če ukinemo eno samo operacijo ali združimo dve operaciji, se delovni proces precej racionira.

4. Čas obdelave zelo skrajšamo, če strojno obdelujemo istočasno več kosov. Zato je seveda potreben ustrezen stroj in orodje. Takšnih strojev je več. Polnojarmenik ima večjo zmogljivost kot žaga z enim listom. Na brusilnem stroju lahko brusimo hkrati več kosov itd. Stroj mora imeti dovolj dolgo mizo, da lahko nanjo hkrati pritrdimo več kosov. Na nekaterih je mogoče istočasno obdelovati več kosov, toda vsakega z drugim orodjem. Ta način obdelave povezuje več postopnih operacij, skrajšuje čas in zmanjšuje napor, ki bi bil potreben za prenašanje materiala med eno in drugo operacijo ali za ponovno nameščanje v orodje in jemanje iz njega. Za to služijo večvretenski avtomati in vrtalni stroji. Če lahko hkrati obdelujemo več kosov na stroju, je ta tudi bolje izkoriščen, stroški amortizacije in delovne sile so manjši.

5. Za odpiranje in zapiranje orodja, poganjanje ali zaustavljanje stroja ali menjavanje hitrosti služijo premikajoče se ročice. Osnovni gibi pri tem so:

1. prazen gib roke do ročice
2. prijemanje ročice
3. držanje ročice
4. premikanje ročice
5. izpuščanje ročice
6. prazen gib roke na prejšnji položaj.

Od teh šestih terbligov so štirje učinkoviti, dva pa sta neučinkovita (dva prazna giba). Ročico hkrati držimo in premikamo; držanja kot giba čeprav je neučinkovit ne moremo izločiti. Res je, da neučinkovitih gibov ne moremo ukiniti, toda lahko jih skrajšamo, če so ročice blizu nas.

Učinkovite gibe pa je mogoče olajšati.

Da bi bilo prijemanje čim laže, mora imeti držaj ročice pravilno obliko in velikost. To je mogoče doseči s proučevanjem. Držaj mora biti predvsem oddaljen od drugih delov stroja ali orodja, da ga je mogoče s prsti ugodno prijeti. Ročaj mora biti takšne oblike, da se čimbolj prileže dlani. Velikost držaja pa je odvisna od moči, ki se prenaša s premikanjem ročice. Manj moči porabimo, če sta oblika in velikost ročice takšna, da čim večji del dlani zagrabi držaj.

Pri premikanju bomo ročico prav tako laže držali če bo oblika držala ustrezala obliki dlani oziroma prstov. Napor pri držanju bo manjši, če je okoli držaja dovolj prostora, tako da ga lahko roka čimbolj ugodno prime.

Ročico bomo laže premikali, če jo bomo premikali naravnost in nas pri tem ne bo nič oviralo. Napor je manjši, če ročico premikamo od sebe, večji, če jo vlečemo k sebi, največji pa tedaj, če je treba premikati tangencialno na krog, opisan okoli centra v ramenu oziroma lahti.

Pri izpuščanju ročice mora biti tudi zato dovolj prostora, da si ne poškodujemo roke.

Ves ciklus terbligov pri manipulaciji z ročico odpade (izločeni so učinkoviti in neučinkoviti osnovni gibi), če ima stroj električne naprave za premikanje, za pogon ali zaustavljanje stroja, za odpiranje in zapiranje orodja. To, kar smo dejali glede oblike in velikine držajev pri ročicah strojev, velja tudi za držaje ročnega stroja. Ročni vrtalni stroj moramo držati v rokah, dlan ga bolj obsaže in ga trdneje drži, če je površina ročice hrapava. Držaji, po katerih roke polze, morajo biti gladki, recimo držaj lopate, kavnega mlinčka itd.

6. Tudi z ročnim orodjem se lahko poškodujemo, če z njim nerodno ravnamo. Toda s posebno obliko orodja lahko preprečimo nesreče. Električarske klešče so izolirane, da roka oziroma telo ne pride v dotik s tokom. Kovaške klešče so dolge zato, da je roka zavarovana pred vročino.

Nesreče pri strojih lahko zmanjšamo na razne načine, z različnimi zaščitnimi sredstvi. Pri excenter stiskalnici velja med delavcem in orodjem namestiti zaščitno ograjo. Stiskalnice naj ne bo moč prej pognati, dokler ni med njo in strojem zaščitna ograja. Nevarna mesta na strojih so navadno pokrita z žičnimi mrežami in podobno. Dobra zaščitna naprava mora izpolnjevati te-le pogoje:

1. Da prepreči nesrečo (delavca, ki dela ali ljudi, ki so poleg njega).
2. Da ne preprečuje normalnega dela in polnega izkoriščanja stroja.
3. Da ne povečuje fizičnega napora delavca.
4. Da mu ne zakriva pogleda na tisto mesto, ki ga delavec mora videti.
5. Da pri menjavi del ni treba odstranjevati in znova nameščati zaščitnih sredstev.
6. Da je avtomatsko povezana z obratovanjem stroja, tako da stroja ni mogoče pognati, če zaščitna naprava ni na svojem mestu.

Res malo je takšnih zaščitnih naprav, ki bi izpolnjevale vse te pogoje. Tudi najboljša zaščitna naprava lahko povzroči nesrečo, če ni pravilno in trdno pričvrščena na svoje mesto, če je napoti pri delu.

Delavci pogostokrat odstranjujejo zaščitne naprave ali pa jih sploh ne nameščajo na stroj, če so jim pri delu napoti, če jih je treba vedno znova nameščati in odstranjevati. Povsod, tudi pri nas, opozarjamo delavce na zaščitne naprave z raznimi plakati, statističnimi podatki itd. Toda največji uspeh dosežemo, če je zaščitna naprava pravilno nameščena, če izpolnjuje vse naštete pogoje. Čimbolj bo ustrezala naštetim pogojem, toliko manj se je bodo delavci branili.

Če se delavec ne bo bal, da se bo pri delu poškodoval, bo njegova storilnost večja. Zato je skrb za varnost pri delu stvar skupnosti in posameznika.

PRIMER, KAKO IZBOLJŠAMO NAČIN DELA

— Kje in kako stoji material na delovnem mestu — Prostor, kjer stoji material, mora biti tako izbran, da se delavec čim manj utrudi, da lahko čimprej opravi svoje delo.

Material je treba prenašati z mesta, kjer stoji, do orodja ali stroja. Na de-
Delavska enotnost — 16. VI. Jerič 10
lovnem mestu ga po navadi prenašamo z roko — potrebni so določeni gibi rok. S proučevanjem dela moramo doseči, da opravimo vse gibe s čim manjšim naporom. To nam uspe, če postavimo material pravilno na delovno mesto. Marsikdaj ob tem, ko razmeščamo material, niti ne pomislimo na prolzvodnost.

Iz dosedanjih razmišljanj smo lahko razbrali, da postane delo najproduktivnejše, če razčlenimo prijeme na osnovne gibe. Z roko moramo na primer seči tja, kjer stoji material, potem je treba prijeti izbrani kos. Naslednji gib je držanje, potem prenos materiala do stroja ali orodja. Material je treba pravilno namestiti, potlej ga izpustitmo iz rok.

Proučevanje se začne z razčlenjevanjem teh osnovnih gibov.

— Kaj je treba storiti, da bo prazen gib roke čim lažji?

— Material je treba postaviti čim bliže mesta, kjer se obdeluje.

— Kaj je treba storiti, da material čim laže primemo?

— Posamezne kose je treba razporediti tako, da jih čim laže s prsti primemo.

Kaj je treba storiti, da material čim laže držimo?

Določiti je treba najugodnejše mesto za prijemanje in držanje materiala. Če je mogoče, je treba pri tem uporabljati žlice, klešče ali kakšno drugo orodje za prijemanje in držanje.

Kaj je treba storiti, da bo gib z bremenom čim lažji?

Material je treba postaviti čim bliže mesta obdelave, in sicer ne nižje, kot ga obdelujemo, temveč v isto višino, še boljše pa je, če sestoji material nekoliko više, ker ga pri prenašanju spuščamo in s tem zmanjšamo napor.

Kaj je treba storiti, da olajšamo urejanje materiala, ko ga vstavimo v orodje?

Vse kose je treba na delovnem mestu tako postaviti, da jih ni treba obračati. Z zaslonom pri orodju pa lahko material šamo napor in pozornost, kajti material lahko potisnemo le do zaslona.

Kaj je treba storiti, da olajšamo izpuščanje predmeta?

Z roko ne smemo držati tistega dela predmeta, ki ga vlagamo v orodje. Če to ni mogoče, je trba prste umikati na prosti del predmeta, to pa pomeni novo skupino gibov; pri tem delu je že udeležena tudi druga roka.

ZAKLJUČEK

PRVA RACIONALIZACIJA. Na delovnem mestu je treba material postaviti čim bliže mestu obdelave, in to tako, da so kosi pripravljeni za prijemanje, da imajo tako lego, kot bodo imeli v orodju, in da stojijo nekoliko nad prostorom, kjer je orodje. Kose je treba prijemati za tisti del, ki naj gre v orodje.

DRUGA RACIONALIZACIJA. Med postorom, kjer sta material in orodje, je treba namestiti vodilo — žleb itd., po katerem polze kosi sami pred orodje. Kosi morajo pripolzeti pod orodje v takšni legi, kot jih bomo namestili v orodje.

TRETJA REALIZACIJA. Naprave je treba urediti tako, da kosi, ki pripolze po žlebu do orodja, spolze pod njega takoj, ko delavec pritisne z nogo na vzvod, s katero odpre mehanizem.

ČETRTA RACIONALIZACIJA. Zaključni gib operacije — jemanje obdelanega kosa iz orodja — je treba tako povezati z mehanizmom, da delavec s pritiskom noge na vzvod hkrati sproži tudi mehanizem za poinjenje orodja.

PETA RACIONALIZACIJA. Pričvrščanje materiala v orodje je treba urediti tako, da ga delavec pričvrsti z nogo, ko pristisne na vzvod.

ŠESTA RACIONALIZACIJA. Pričvrščanje materiala v orodje uredimo z mehanizmom, ki ga poganja energija - avtomatsko pričvrščanje.

S šesto racionalizacijo uresničimo avtomatizacijo prijema — vstavljanje in ekonomske upravičenosti izpopolnjematerjala. Od količine proizvodnje nih osnovnih sredstev je odvisno, kako bomo racionalizirali orodje ali ga avtomatizirali. Prvo racionalizacijo pa je mogoče brez vsakih stroškov uresničiti na vsakem delovnem mestu.

Ne le denar - tudi pobuda odloča!

NAŠA ANKETA O DOPUSTIH

Občinski sindikalni sveti — pobudniki in organizatorji počitniških skupnosti — Na dopust nič več vsako leto v isti kraj — Tudi majhni kolektivi in upokojenci so lahko deležni ugodnosti, ki so bile doslej privilegij le velikih — Samo skupna akcija rodi uspeh

Kam na dopust, to je zdaj vprašanje, ki nam beli glave. Kam, da bo prijetno, in kar je glavno, da ne bo treba pregloboko seči v žep?

Sestavili smo sedem vprašanj, jih poslali tridesetim večjim občinskim sindikalnim svetom in jih prosili, naj nam v treh dneh odgovore. Odpisalo jih je enast.

Kaj smo hoteli zvedeti?

● Ali je občinski sindikalni svet sam kaj storil, da bi člani kolektivov lahko poceni in udobno preživeli letni dopust?

● Koliko stane ureditev počitniškega doma ali taborišča preračunano na eno ležišče?

Le brž v vodo!

● Kakšna je organizacija družabnega življenja?

● So sklepali z zasebniki, domovi ali gostinskimi podjetji kakšne pogodbe za določeno število postelj?

● Dajejo morda iz svojih sredstev kaj regresa, pošljejo morda delavce letovat na svoje stroške?

● Socialna sestava prijavljencev?

● Ali vedo, kaj so podjetja in ustanove na njihovem področju storile v ta namen?

Odgovorili so naslednji občinski sindikalni sveti: Ljubljana-Moste, Celje, Maribor-Košaki in Center, Trbovlje, Medvode, Ilirska Bistrica, Ptuj, Novo mesto, Krško in Domžale.

Ker ni denarja...?

Tisti, ki niso nič ali bore malo storili, imajo slabo vest, kar tudi nekaj zaleže. Lotimo se najprej slednjih!

V **Medvodah** so zelo odkriti: »Na prvih šest vprašanj ne moremo odgovoriti, ker so dohodki sindikalnega sveta tako majhni, da nimamo nikakršnih možnosti, da bi kaj storili za organiziran letni oddih... In zato se ne da nič narediti?!

Novomeščani so se odgovorom izognili in pišejo, da so se v sindikalnem svetu in v odboru za oddih delavcev pri okrajnem svetu že večkrat — pogovarjali, kam bi poslali delavce na dopust... Okrajni odbor pa da je s planinskim društvom sklenil pogodbo, da imajo sindikalni člani v koči »Vinka Paderšiča« na Gorjancih iste ugodnosti kot člani planinskega društva. Oskrbni dan v tej koči stane 500 dinarjev. Regresov ne dajejo, ker nimajo denarja. Po njihovi sodbi bi šlo rado veliko ljudi taborit... Še tole: planinsko društvo je sklenilo tisto pogodbo zato, ker so jim odstopili velik del dotacije republiškega sveta za oddih.

Iz **Ilirske Bistrice** pišejo, da so kupili tri šotore (iz dotacije republiškega sveta), drugega niso storili, niti niso organizirali taborišča, ker imajo — blizu morje in planine. Iz istih vzrokov tudi kolektivi niso ničesar napravili. Nameravajo pa obnoviti dom pod Snežnikom, za to pa bi potrebovali najmanj 15 milijonov. Denarja pa nimajo...

Tudi v **Celju** imajo šotore, in sicer 6 četvorčkov in 4 dvojčke, ki jih bodo »po potrebi posojali sindikalnim podružnicam«.

Trboveljčani pravijo prav tako kot v **Medvodah**: »Glede na to, da občinski sindikalni svet ne razpolaga z nikakršnimi finančnimi sredstvi, ne organizira letovanj...«

Ljubljana - Moste zanesljivo vodi

Vsa čast Moščanom! Stvari so se lotili na pravem koncu. Zato zaslužijo, da se podrobno seznanimo z njihovim delom.

V Crikvenici so najeli štiri domove s skupno 51 posteljami. Razen tega so postavili še tri šotore, v vsakem so po štiri ležišča. Hrano kuhajo za vse v enem domu.

V Bohinju so najeli dom v Ukancu z 18 posteljami, v Moščenički dragi je dom Kolinske tovarne hranil z 28 ležišči, na Velikem Lošinju je tovarna »Saturnus« odstopila 12 ležišč. Nekaj ležišč je odstopila tudi tovarna Teol v svojem počitniškem domu v Piranu.

V vseh domovih bo letovalo po razporedu občinskega sindikalnega sveta 2000 ljudi. Cena je v vseh domovih enaka: 300 dinarjev na dan za sindikalne člane, vključno upokojence ter njihove svojce. Za otroke do desetih let 175 dinarjev, za ostale goste pa po 450 dinarjev na dan.

Ustanovili so počitniško skupnost, v katero so se včlanili domala vsi kolektivi v občini, tudi tisti, ki že imajo svoje počitniške domove. Vsak kolektiv je prispeval po svojih močeh. Letos so zbrali za tri milijone 850.000 dinarjev lastnih sredstev! Okrajni sindikalni svet pa jim bo dal iz dotacije za oddih še milijon dinarjev za ureditev domov v Crikvenici. Tovarna »Indos« je dala na primer pol milijona. SAP-Turist biro in tovarna kleja po 300.000. Izolirka 200.000, Totra, Žima in Črevarna po 80.000 itd. Tudi ta sindikalni svet — »nima denarja«!

Prednosti počitniške skupnosti

● *Vsem članom kolektivov si ne bo več treba beliti glave, kam bodo šli na dopust. Za to poskrbi počitniška skupnost občinskega sindikalnega sveta.*

● *Tudi tisti kolektivi, ki že imajo svoje domove, se radi vključujejo, ker se človek naveliča hoditi na dopust vsako leto v isti kraj.*

● *Če greš na dopust v počitniški dom svojega kolektiva, srečaš iste obraze kot doma in še na dopustu premlevaš zadeve kolektiva. Zato drugam, kjer spoznaš nove ljudi, nove navade!*

● *Majhnim kolektivom, zlasti kolektivom proračunskih ustanov, ki si sami nikakor ne morejo privoščiti počitniškega doma, je odprta pot na cenene počitnice.*

● *Upokojenci, na katere pri organizaciji dopustov dosledno pozabljamo, dobe možnost, da poceni prežive nekaj dni v letovišču.*

● *Velike so tudi gospodarske prednosti: skupna organizacija prevoza dopustnikov in hrane, boljše izkoriščanje kapacitet počitniških domov, zmanjša se konkurenca pri najemanju zgradb za domove, omogočena je daljša — tudi izvensezonska uporaba domov itd.*

Na dopust gremo!

V **domžalski skupnosti** je združenih 12 kolektivov, ki grade svoje taborišče v Izoli; odprto bo 1. julija. V njem je 40 ležišč, tako da bo letovalo okrog 480 ljudi. Vsakdo bo plačal od 280 do 300 dinarjev na dan. Hranili se bodo v delavski menzi.

Maribor-center je že lani odprl svoj dom v Seci pri Portorožu. Letos bo tam preživelo dopust 750 ljudi. Plačevali bodo po 320 dinarjev na dan. Imajo 70 postelj.

V občini **Maribor-Košaki** so prav tako ustanovili počitniško skupnost. V Piranu imajo dom, ki je last opekarne v Košakih, s 46 ležišči, v Poreču pa taborišče Avtokaroserije Maribor z moderno restavracijo, otroškim igriščem, igriščem za odbojko, s čitalnico itd. V obeh krajih bo letovalo okoli 1600 ljudi. V Poreču je pension 220 dinarjev na dan (trije obroki hrane), v Piranu pa 400 dinarjev (5 obrokov hrane).

V **Krškem** so skupno s kolektivom tovarne celuloze uredili dom v Poreču, kjer bo na oddihu 500 ljudi. Penzion s petimi obroki hrane stane 600 dinarjev na dan. To je cena sindikalnega sveta, s podružnicami pa so dogovorjeni, da bodo dale za člane in svojce po 400 dinarjev regresa dnevno, tako da bo vsak plačal le po 200 dinarjev.

Izleti z ladjo so za nas »suhozemce« vsakokrat posebno doživetje! Na njih spoznavamo vse lepote našega sinjega Jadrana.

● *Predvsem pa je omogočena enotna cena oskrbnega dne za vse kolektive v občini in se izravnajo vse razlike med »bogatimi« ter »revnimi« delovnimi kolektivi.*

Seveda vse to ni šlo zlahka. Sindikalni svet je le moral organizirati in zbrati denar, odborniki so morali tekati, da so najeli domove, jih uredili, poskrbeli za prehrano, sklenili pogodbe in še vrsto drugih stvari. Dopustniki so rešeni skrbi, zato imajo pa odborniki v občinskem svetu čez glavo dela.

Zgledi vlečejo

Počitniška skupnost v občini Ljubljana-Moste pa ni edina, čeprav je edina združila pod enotnim vodstvom vse počitniške domove kolektivov v občini. Taka skupnost je še v ljubljanski občini Vič, kjer so jo ustanovili že lani. Potem so še za **Bežigradom**, v **Šiški** in **skupnost komunalnih podjetij**. V teh stane oskrbni dan od 300 do 350 dinarjev.

Postranska in vendar ne tako malo važna vprašanja

Ostane nam še nekaj vprašanj, ki so tudi po svoje zanimiva. Koliko je na primer stala ureditev doma ali taborišča za eno ležišče?

Ureditev enega ležišča stane Moščane od 210 do 260 dinarjev (najemnina), Krško 2500 dinarjev, Maribor-Košaki 47.000 dinarjev (dom opekarne), Maribor-Center 215.000 dinarjev, Domžale (weekend hišice) 75.000 din itd. Razlike so velike. Kaže torej, da se dosti bolj splača prostore najemati kot graditi ali obnavljati. Vendar je tudi ta razlika lahko le navidezna. Najemnino moraš namreč plačevati vsako leto, če si kupiš dom pa plačaš samo enkrat. Te številke pa vendar povedo, da kaže močno pomisliti, česa se je smotrneje lotiti in koliko se splača investirati za eno ležišče.

No, regresa sami sindikalni sveti ne dajejo, niti ne pošiljajo ljudi na svoje stroške letovat. Le v Mostah so namenili 800.000 dinarjev regresa, da bo cena v vseh domovih ista; ta regres pa so seveda spet omogočila podjetja, ker so ga pač podjetja prispevala.

Socialna sestava? Na to vprašanje smo dobili le tri odgovore: v dveh je več delavcev kot uslužbencev (Košaki, Domžale), v enem (Krško) pa je obratno. Drugi še nimajo podatkov.

Na družabno življenje so povsod mislili. Prirejajo zabave, imajo radijske aparate, ponekod celo televizorje (Maribor - Košaki), Maribor - Center ima kegljišče, čolne, zračne puške. V glavnem imajo povsod naročeno časopisje. Tako ni nihče obsojen na dolgčas.

Kje nas čevelj žuli?

Počitniških skupnosti je sorazmerno še dokaj malo in je dosti več počitniških domov in taborišč, ki jih upravljajo posamezni delovni kolektivi. In ker živé vsak zase, tudi skrbe vsak le zase. Dogaja se, da vozijo na primer iz Ljubljane vsak teden po večkrat s tritonskim kamionom hrano v počitniški dom. Več kot polovica kamiona je praznega, pa ne da bi jo peljali še za sosednji počitniški dom. Ali pa prevoz z avtobusi: podjetja organizirajo prevoz, ker so v nekatere smeri dokaj slabe zveze z vlaki in ladjami ali pa na rednih avtobusnih progah zaradi navala ne dobiš prostora. Dopustnikov pa ni toliko, da bi bil avtobus poln in vendar peljejo samo svoje ljudi.

Z malo truda bi se dale tudi te stvari organizirati, če bi se pogovorili med seboj tisti kolektivi, ki imajo počitniški dom ali taborišče v istem letovliškem kraju. Nekdo bi seveda moral prevzeti pobudo, pa bi bili stroški dosti manjši kot doslej.

Vlado Jarc

Nekateri na morje — drugi pa raje v naš lepi alpski svet! Počitniška skupnost sindikalnega sveta Ljubljana-Moste je najela dom v Ukancu, kjer bodo lahko preživeli prijetne urice oddiha vsi, ki jim je Bohinj najbolj všeč.

Neurejena izletišča v ljubljanski okolici

Bližnja in daljna ljubljanska okolica je sila pestra. Polhograjski Dolomiti, Šmarna gora, Dobeno, Zasavsko gričevje, Polževo, Iška, Kurešček, Krim, Rakitna in Pekel pri Borovnici, Kum, Mrzlica, Partizanski vrh nad Zagorjem, dalje: Taborska jama pri Grosupljem, Turjak, Križna jama, Cerkniško jezero, Rakova dolina pri Rakeku, izvir Ljubljanice na Vrhniki in vrsta kopališč na Savi in Sori, Zbiljsko jezero in še več drugih naravnih zanimivosti so bile že od nekdaj priljubljene izletniške točke, kamor z malo truda prideš v enem dnevu.

Doslej je bilo malo storjenega, da bi postale te izletniške točke pristopnejše. Marsikje ni urejenih gostišč, tudi prometne zveze so slabe. V Mariboru, na primer, so precej na boljšem. Delovni kolektivi so si uredili na Pohorju več domov, zgrajena je žičnica, tako da si tisoči Mariborčanov lahko privoščijo prijeten nedeljski izlet. Dodajmo k temu še lepo urejeno kopališče na Mariborskem otoku z jezerom nad hidrocentralo, pa vidimo, kako Ljubljančani zaostajajo, čeprav je ljubljanska okolica pestrejša in laže dostopna. Po vojni sta bila obnovljena le domova na Polževem in v Iški, s tem je spisek skorajda pri kraju.

Izletnikom je dovolj, če si lahko kupijo vsaj mrzel prigrizek, če dobe toplo juho, čaj in nekaj osvežujoče pijače. Marsikje niti za to ni poskrbljeno. Pričakujemo pa lahko, da se bo izletništvo še bolj razmahnilo in bi se kazalo močneje zavzeti za te zadeve, zlasti še, ker lahko dobra gostišča v okolici Ljubljane naštejemo kar na prste.

Komisija za oddih pri okrajnem sindikalnem svetu že razmišlja o tem, kako bi zgradili v okolici prepotrebne stalne in sezonske objekte, kjer bi večje skupine izletnikov dobile hrano in pijačo, kjer bi si izletniki tudi sami kuhali hrano, kjer bi lahko uredili prostore za sončenje, preprosta športna in otroška igrišča in kopališča v potočnih tolmunih. Seveda bi se morale za to zavzeti gospodarske in družbene organizacije; tudi ni važno, kdo bo ta ali oni objekt upravljal, temveč kako in komu bo služil.

Ena izmed najvažnejših stvari pa je ureditev kopališča na Sori. Ljubljana nima večjega kopališča, niti ne kaže, da ga bo kmalu dobila. Sava je premrzla, Sora pa že sedaj privablja na tisoče kopalcev. Tam je treba urediti sanitarije, poskrbeti za pitno vodo, postaviti kabine, urediti športna igrišča izboljšati prometne zveze itd. Letos naj bi skupno s Turistično zvezo in občinskim ljudskim odborom v Medvodah pripravili načrte, uredili lastništvo itd. Zainteresirati pa bi kazalo tudi ljubljanske delovne kolektive, da tudi oni po svojih močeh prispevajo k ureditvi tega kopališča, pomagal pa bi najbrž tudi okrajni ljudski odbor. Prav tako bi bilo treba pospešiti ureditev kopališča na Ježici in izkoristiti peščeno nabrežje Save pri Litiji, ki je bilo pred vojno dosti bolj obiskovano kot zdaj.

Dom v Iški ima vedno več obiskovalcev. Zdaj izdelujejo podrobnejši načrt, da bi z gradnjami ne pokvarili lepote te soteske. Podpreti je treba še zamisel o gradnji doma na Kureščku, kjer je bil dom že pred vojno zelo obiskan. Tako bi bilo vsaj za silo urejenih nekaj izletišč v ljubljanski okolici. **V. J.**

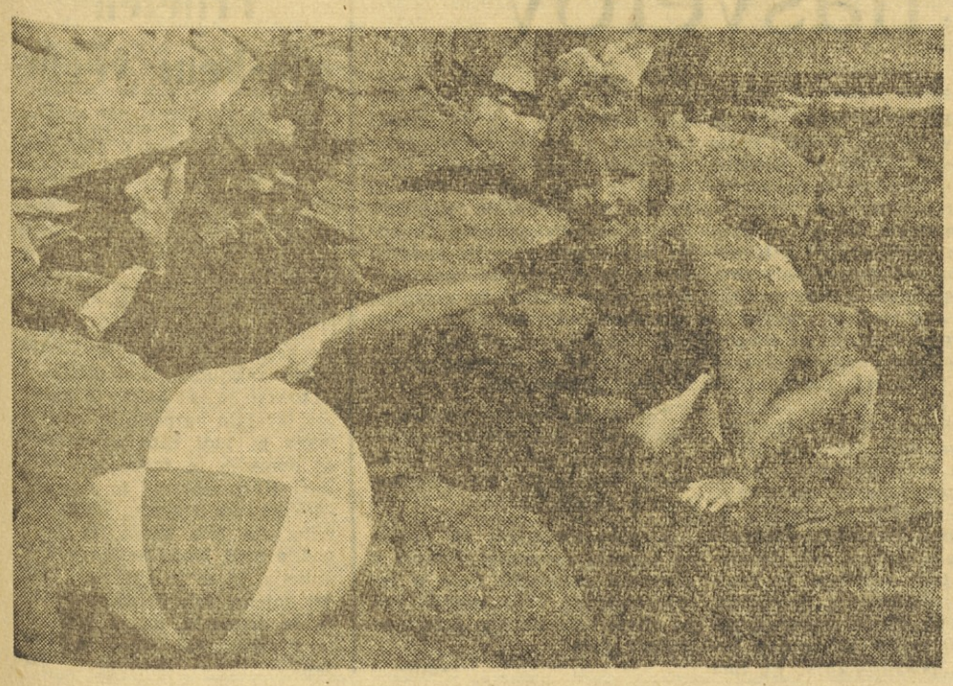

Ugodne cene v počitniških domovih so vsem delovnim ljudem omogočile, da preživijo dopust s svojo družino. — Tako so tudi naši najmlajši deležni sonca, vode in zraka...

Za vse državljane enake možnosti šolanja

ZAPISKI S III. LETNE SKUPŠČINE DRUŠTVA INŽENIRJEV IN TEHNIKOV SLOVENIJE

Letošnja skupščina Društva inženirjev in tehnikov Slovenije je bila predvsem posvečena razpravi o strokovnem šolstvu. O vzgoji strokovnega kadra, ki je danes eno od osrednjih vprašanj našega gospodarstva, so posamezne sekcije društva že razpravljale na raznih sestankih, zlasti med proučevanjem predloga zakona o šolstvu. Na osnovi vseh teh razprav in predlogov so udeleženci skupščine dokaj obširno utemeljevali predloge za reorganizacijo strokovnega šolstva ter predloga za usposabljanje delavcev na delovnih mestih v skladu s splošnimi načeli šolske reforme.

Po mnenju Društva inženirjev in tehnikov je treba enakopravno obravnavati in podpirati vse oblike vzgoje strokovnega kadra: tako industrijske in vajenske šole kakor tudi priučevanje na delovnem mestu. Slednje je bilo doslej precej pomanjkljivo in prepuščeno lastnim pobudam posameznih podjetij. Glede na to, da je priučevanje na delovnem mestu pomemben, ponekod v proizvodnji pa celo edini način vzgoje strokovnih kadrov, je treba temu načinu izobraževanja delavcev posvetiti mnogo več pozornosti. Mimo praktične izobrazbe pa naj bi podjetja dajala delavcem tudi čimveč teoretičnega znanja v raznih tečajih in jih tako še temeljiteje usposabljala za delo in za napredovanje v stroki. K boljši teoretični izobrazbi bi mnogo prispevale tudi razne dopisne šole in tečaji, ki bi delavcem nudile možnost za izpopolnitev znanja v tisti stroki in iz tiste, ki vsakogar najbolj zanima oziroma je na določenem delovnem mestu najpotrebnejša. Zavod za izobraževanje odraslih bi z razvojem dopisnega sistema šolanja omogočil, da bodo napredovali tudi tisti delavci, ki tega z rednim šolanjem ne morejo doseči. Vzporedno s tem pa bi bilo treba spremeniti tudi nekatere sedanje zakonske predpise, ki izobraževanju odraslih in pridobivanju znanja izven šol ne dajejo istega mesta in veljave kot rednemu šolstvu. Priučevanja na delovnih mestih pa ni moč prepustiti stihiji; podjetja naj bi sistematično skrbela za vzgojo in izobraževanje delavcev. Razen za priučevanje na delovnih mestih pa bi morala skrbeti tudi za napredovanje nadarjenih in posebno sposobnih delavcev ter jim omogočiti, da bi napredovali tudi do najvišjih strokovnih kvalifikacij.

Referent za strokovno šolstvo je kritiziral osnutek omenjenega zakona o šolstvu, češ da o strokovnem šolanju govori le presplošno in ne daje jasnejših smernic glede organizacije in stopenj posameznih šol. Društvo inženirjev in tehnikov je mnenja, naj bi bile vse strokovne šole zaključene šole in ne le predstopnja za nadaljnji študij. Višje strokovne šole naj bi sprejemale dijake iz vseh vrst šol le s sprejemnim izpitom, šole druge stopnje pa le po končani osemletki. Za bodočo tehniško srednjo šolo, ki ji je skupščina posvetila veliko pozornost, je bila predvidena naslednje struktura: študij na tehniški srednji šoli naj bi trajal predvidoma 6 let (namesto sedanjih štirih let). Prva tri leta študija na bodoči tehnični srednji šoli naj bi po organizaciji in programu približali sedanjim industrijskim šolam. Težišče pouka na tzv. nižji stopnji TSŠ bi torej bilo na praktičnem delu, posebno še na vzgoji pravilnega odnosa do dela ter na pridobivanju osnovnega teoretičnega strokovnega znanja. V naslednjih treh letih, t. j. na višji stopnji tehnične šole, pa bi bilo težišče študija na poglabljanju strokovnega znanja (laboratorijsko delo) in na pridobivanju ekonomske izobrazbe ter spoznavanju organizacije dela. V zvezi s tem so predlagali, naj bi se študij na višji stopnji tehniške šole delil v dve smeri: v tehnično smer (za vzgojo laborantov, tehnikov, konstruktorjev in podobno) ter v vzgojo bodočih obratnih tehnikov ozir. inženirjev. Ob taki organizaciji srednje tehniške šole bi na višjo stopnjo lahko prestopali absolventi industrijskih šol, le da bi morali na posebnih tečajih pridobiti tisto znanje, ki ga industrijske šole ne dajo. Nekateri udeleženci skupščine pa so menili, da je treba izenačiti učni program nižje stopnje tehniške srednje šole in industrijskih šol in tako absolventom industrijski šol omogočiti, da se brez kakih dopolnilnih izpitov vpišejo v višjo stopnjo srednje tehniške šole. Tako bi mnogi sposobni in nadarjeni mladi delavci lahko nadaljevali šolanje v višji stopnji tehniške šole ne glede na to, katero šolo so za kvalificirane delavce dokončali. Večja možnost izbire kandidatov za višjo stopnjo tehniške šole, ki bo po tej reorganizaciji postala višja šola, bo nedvomno pripomogla, da bodo to šolo obiskovali tudi najboljši kadri iz proizvodnje. Tov. Boris Kraigher, ki je prisostvoval skupščini, je predlagal, naj bi program višje stopnje tehnične srednje šole do neke mere vskladili s programom visokih šol tako da bi absolventi tehniške šole brez večjih težav lahko enakopravno prestopali na visoke tehniške šole.

Podoben predlog je dal tudi ing. Mušič za reorganizacijo gradbene srednje šole; predlagal je, naj bi študij na gradbeni srednji šoli podaljšali na pet let: dve leti naj bi dijakom posredovali praktično in teoretično znanje gradbeništva (do stopnje kvalificiranega delavca), naslednja tri leta naj bi bila nekakšna višja gradbena šola, kjer bi naj bilo težišče dela na seminarskem delu (samostojno proučevanje in izdelovanje operativnih nalog). Absolventi vajenskih šol naj bi tudi lahko v tej šoli s sprejemnim izpitom prešli neposredno v višjo stopnjo.

Predvidena shema bodočega strokovnega šolstva ni dokončna — ostaja še vrsta nerešenih vprašanj (nerazčiščeno je n. pr. vprašanje mojstrskih šol), ki so nastala zato, ker pri nas še zmeraj nismo izdelali dokončnih profilov strokovnih kadrov in zato tudi ne moremo dokončno določiti, kakšne šole so nam potrebne. Zato bo ena važnih nalog Društva inženirjev in tehnikov, da pomaga pojasniti kakšne strokovnjake potrebujemo in v kateri smeri bi nam šole lahko dale več in našemu gospodarstvu bolj ustrezen kader.

V razpravi o vzgoji visokega strokovnega kadra je bilo osvojeno stališče, da je treba študij na fakultetah organizirati tako, da bodo le-te dale našemu gospodarstvu čim hitreje in čimveč prepotrebnega kadra. Objektivne ekonomske možnosti in velike potrebe po visokem strokovnem kadru nas silijo, da študij na fakultetah skrajšujemo in da z raznimi oblikami študija po diplomi omogočimo specializacijo v znanstveno-raziskovalni in teoretičnoznanstveni smeri ter poglabljanje znanja, ki ga zahtevata hitro razvijajoča se znanost in tehnika. Težnje k podaljševanju študija na univerzah so ne le ekonomsko nevzdržne, s tako dolgim študijem na univerzi, kot je pri nas v praksi, izgubljamo ogromno mladih moči in jih zaviramo, da bi se prej uveljavile. Društvo inženirjev in tehnikov si bo moralo tudi v tej smeri prizadevati, da se čimprej odpravijo vse slabosti in zapreke, ki ovirajo hitrejše uveljavljanje naprednih stališč pri reformi univerzitetnega študija.

Skupščina je obširno razpravljala tudi o povezavi industrije in strokovnih šol, ki je zlasti v srednjih in visokih šolah zelo slaba. V tem pogledu so premalo storila tako podjetja (zlasti mnogo je bilo prigovorov na premajhno skrb za praktikante, ki jih ponekod povsem prepuščajo same sebi ali pa jih celo odklanjajo) kakor tudi šole; doslej so se premalo zanimale za probleme podjetij njihove potrebe in želje glede usposabljanja strokovnega kadra.

Mnoge koristne misli in predlogi, ki jih je dala skupščina, bodo lahko ogromno prispevali k ureditvi tega tako perečega vprašanja našega gospodarstva, če jih bo društvo pomagalo uresničiti.

F. B.

DARINKA PAVLETIČ-LORENČAK: JURE PRED TABLO
Kakor smo že poročali, pripravlja Zveza Svobod in prosvetnih društev potujočo razstavo sodobne grafike. V rastavni zbirki bo tudi gornja slika.

Še nekaj črtic s šminko, pa se bo dekletov obraz pastiral najmanj za deset let, seveda, če bo to uspelo novopečenemu maskerju. Prav to pa njegove tovariše iz šminkarskega tečaja najbolj zanima.

Mladost na delavskem odru

Uprizoritev »Jezusovih apostolov«

Marsikdo je z zanimanjem in simpatijami prebral roman Leonharda Franka o dvanajstih mladih junakih, ki so v do tal porušenem nemškem mestu po drugi svetovni vojni ustanovili tajno družbo s čudnim, a simboličnim imenom »Jezusovi apostoli«. — Člani družbe so se proglasili za »izvrševalce pravičnosti, ki jemljejo bogatim, ki imajo vsega, in dajejo revnim, ki nimajo ničesar«. Domislica o doraščajočih dečkih in njihovi družbi je bila pisatelju le simboličen pripomoček za popis zmedenih, tudi perspektivno mračnih razmer v okupirani Nemčiji. Ob njej je hotel pokazati na številna svarilna znamenja in tendence v delu tedanje nemške družbe: ne le na črnoborzijanstvo in pomanjkanje socialnega čuta, temveč predvsem na ponovno vznikanje nacistične in antisemitske misli med ljudmi, ki niso bili kaznovani za svoja nacistična nasilja.

Ponovno zanimanje za roman Leonharda Franka nam vzbuja nedavna premiera na Delavskem odru v Ljubljani. Gre za dramo v treh dejanjih, ki jo je po motivu Leonharda Franka napisal J. J., za mladinsko odrsko delo, ki se je ob prirejevanju naslonilo zgolj na avanturistično obarvano, čeprav v ideji globoko socialno in humano pisateljevo zamisel družbe poštenih tatov. Tako je v priredbi morala izpasti pretresljiva zgodba o Židinji Rut in tudi malce sentimentalna zgodba o Nemki Johani pa seveda še marsikaj, kar bolj zgovorno kot »Jezusovi apostoli« sami pripoveduje o pisateljevem namenu in pomenu njegovega dela.

Seveda moramo upoštevati, da je prireditelj želel obogatiti našo maloštevilno odrsko literaturo za doraščajoče igralce in gledalce. Zato moramo njegovim okrajšavam pritrditi. Prav s tega vidika pa po drugi strani opazimo težave, s katerimi se je prireditelj spopadel, in pomanjkljivosti, ki so nujno nastale v njegovem delu.

Tako skrčena zgodba Frankovega romana bi utegnila postati dober filmski scenarij. Za odrsko adaptacijo, uklenjeno v zaključen prostor, je morala odpasti še vsa zunanja akcija dogajanja — posredovati jo morajo dialogi. Torej nekakšen konverzacijski odrski tekst, ki le delno ustreza zahtevam mladinskega gledališkega dela, le delno priklepa pozornost gledalcev.

Ta daljši uvod o delu samem je bil potreben zato, ker je Delavski oder v svoji funkciji nekakšen repertoarni pokazatelj našim amaterskim odrom. Zato moramo ob tej uprizoritvi podčrtati tako koristnost kot tudi pomanjkljivosti in nejasnosti, ki jih vsebuje delo samo.

In sedaj k uprizoritvi! Kot poudarja vodstvo Delavskega odra, ima uprizoritev bolj pedagoški kot odrsko-manifestativni pomen. Ta želja je bila v uprizoritvi lepo realizirana. Režiser Marijan Belina je slutil šibkost teksta in ga prepletel krajšal, delno celo odlično spreminjal. Kar se sprememb tiče, bi priznali upravičenost vsem, razen morebiti spremenjeni končni poanti. Režiserjeva zamisel sicer veliko bolj ustreza žanru mladinskega odrskega dela, škoda je le, da je tudi on prezrl mogočno simbolično poanto avtorjevega konca, ki dobiva prav v naših dneh polno veljavnost: zaskrbljeno vprašanje, kaj bo čez deset let v Nemčiji in na svetu...?

Prav gotovo je delo z doraščajočimi igralci, ki se že ne morejo več neposredno vživljati v otroštvo, niso pa se še dotipali do lastnega poustvarjalnega izraza, najbolj težavno. Priučenost uspe v nekaterih trenutkih, v drugih docela odpove. Zato lahko režiserjev delež mnogo pravičneje odmerimo, če ocenimo njegovo izredno uspešno mizansceno, grupacijo in premikanje po odru. Iz pogovornega teksta je znal izluščiti prav vse dinamične poudarke in tako ustvaril razgibano akcijo odrskega dogajanja. V veliko pomoč mu je bila domiselna, nekonvencionalna, za mlade gledalce številni učinkovitih detajlov polna scena Mileta Koruna. Delo režiserja in scenografa razodeva resno studioznost, razumevanje odrskega dela in obilo nadarjenosti.

Kaj bi zapisali o igralcih? Razen treh, štirih so bili iz vrst mlade garde, začetniki — večinoma debutanti. Naj vseh dvanajst »apostolov« vztraja v prizadevnosti in ljubezni do odra, ki so ju v polni meri dokazali. Nekateri med njimi so v trenutkih pokazali izredno lepo, doživeto igro. Vsekakor velik njihov in režiserjev uspeh!

Kot post scriptum k uprizoritvi bi zapisali čestitke in željo, da najdejo prizadevnost, ljubezen do gledališkega dela in znanje članov Delavskega odra nekoč tudi tekst, ob katerem bodo lahko svoje lepe lastnosti pokazali v polnejši meri.

S. G.

Prizor z uprizoritve »Jezusovih apostolov« na Delavskem odru v Ljubljani

Gledališki dogodek v Trebnjem

Rojstvo slovenskega odrskega dela je vedno pomemben, čeprav hudo redek dogodek v našem kulturnem življenju. Izkušnje zadnjih let nas sicer navajajo k nezaupljivosti, kljub temu pa se zmeraj znova razveselimo poskusov, ki naj bi slovensko dramatiko spravili na noge.

Ko govorimo o pomanjkanju dobre slovenske drame in o težavah, ki jih imajo zaradi tega naša gledališča, pa obenem pozabljamo, da to pomanjkanje prav tako močno, če ne še bolj, občutijo amaterski igralci. Poklicna gledališča imajo znatno večje uprizoritvene možnosti in zato laže sestavljajo repertoar. Amaterji pa od prve bralne vaje do premiere doživijo tisoč težav, predvidenih in nepredvidenih, in včasih je treba zelo velikih naporov, da priprave ne padejo v vodo. Težave se začno že pri izbiri odrskega dela, posebno še, če igralska družina ni več zadovoljna s cenenimi igrami iz predvojnih časov, ki jih še vedno mrgoli v programih slovenskih amaterskih odrov. Zato ni čudno, da se marsikateri režiser — amater zjezi in kar sam napiše igro, kakršno si žele igralci in občinstvo, a jo zaman išče po seznamih izposojevalnic.

Tako se je zgodilo s trebanjskim režiserjem in igralcem Janezom Gartnerjem. Želel je uprizoriti igro, ki obravnava revolucijske boje, pa z odra ne zveni puščobno, kot iz zaprašenega učbenika. V uprizoritvi je hotel združiti dramatičnost revolucionarne ideje z dražljivo zanimivostjo dogodkov ob papeški tiari in kardinalskih klobukih.

In tako se je odločil za dramatizacijo Woiniczevega OBADA. Res je, da je v dramatizirani obliki manj dramatičnih prizorov in več pripovednih, da bi bilo treba besedilo občutno skrajšati, toda osnovni namen je bil dosežen: igralci in gledalci so dobili krstno predstavo s tematiko, ki je v repertoarju amaterskih odrov redka in za publiko na vasi in v mestu vabljiva. Uprizoritev je kazala jasno režijsko zasnovo in izredno preprosto in učinkovito scensko izvedbo, pri kateri je domiselna uporaba luči odigrala pomembno vlogo. Večina igralcev, ki so sodelovali pri predstavi, je na začetku svojega amaterskega udejstvovanja na gledaliških deskah. Zato je razvoj, ki so ga pokazali, toliko bolj razveseljiv in bilo bi res škoda, če ne bi nadaljevali po tej uspešno začeti poti.

D. T.

Nekaj dobrohotnih nasvetov

POSVETOVANJE IN REVIJA V KOPRU

V želji, da bi ob koncu sezone podal pregled svojega dela, slabosti kakor tudi uspehov, je okrajni svet Svobod v Kopru priredil v nedeljo posvetovanje, ki se ga je udeležilo blizu sto članov Svobod in prosvetnih društev. Predsednik okrajnega sveta tovariš Mavser je podal nadroben, s statističnimi podatki ilustriran pregled pestre dejavnosti, ki je v tej sezoni močno porasla. Tako smo zvedeli, da so imeli na koprskem v tem letu več ko 700 prireditev, ki jih je obiskalo blizu 117.000 ljudi. Vsekakor razveseljivo število! Nadalje moramo omeniti tudi javne knjižnice, ki premorejo 73.000 knjig. Samo v lanskem letu se je njihova zaloga povečala za 9150 novih knjig. Ljudske univerze pa so priredile 360 predavanj.

Poročilo, ki je vsebovalo poleg naštetih še vrsto zanimivih podatkov, je imelo to slabost, da je naletelo na nepripravljene poslušalce. Nismo se namreč mogli znebiti vtisa, da so ti skrbni, analitično zbrani podatki bolj plod razprav okrajnega predsedstva kot pa spoznavanje prosvetnih društev. Zato se zastopniki prosvetnih društev na konferenci nekako niso znašli, kajti podobni konferenci še niso prisostvovali. To je bilo razvidno tudi iz razprave, ki se je sukala mimo poročila, okrog znanih problemov in težav, ki tarejo prosvetna društva.

Razumljivo je, da je veliko laže kritično oceniti storjeno, kot pa razmišljati, kako bi dobra zamisel čimbolje izvedli in na kakšen odmev bo naletela pri poslušalcih. Toda vseeno se nam zdi prav, da povemo nekaj skromnih misli, kako bi v prihodnje kazalo organizirati podobna posvetovanja.

Na koprskem so namreč začutili potrebo, da bi bila posvetovanja čimbolj delovna, usmerjena v konkretne probleme in po možnosti ob koncu sezone, ker je takrat mogoče sestaviti celoten pregled prosvetne dejavnosti. S te strani zasluži njihova pobuda vso pohvalo. Slabše pa je bila uresničena. Po našem mnenju bi moralo biti poročilo pravočasno razmnoženo in poslano delegatom, da bi lahko iz njega povzeli glavne misli, jih primerjali z razmerami pri njih in se tako pripravili na razpravo. Najbrž ne bi bilo slabo, če bi dobili v naprej tudi osnutek sklepov, da bi tudi o njih razpravljali na svojih sejah. Tako bi prišli na posvetovanje pripravljeni, z izdelanimi predlogi.

Le tako bi se lahko razvila plodna razprava. Veliko večja verjetnost je, da bi društva program, ki bi ga sama pomagala sestavljati, tudi izvedla, kajti smatrala bi ga za svojega. Na naših skupščinah (mislimo tudi na skupščine v drugih okrajih) se še vse prerado dogaja, da izdela zaključke zgolj predsedstvo, ki pa jih prisotni večkrat ne osvojijo in se zato tudi ne ravnajo po njih.

Najbrž tudi ne bi bilo slabo, če bi se delegati razdelili v skupine in obravnavali posamezne predloge in vprašanja, nato pa izdelali priporočila za konferenco. Tako bi v razpravi sodelovalo veliko več delegatov in tudi predlogi bi realneje kazali hotenja delegatov.

Pripomb nismo povedali zato, da bi zmanjšali pomen koprskega posvetovanja, ki ima obilo pozitivnih strani, predvsem to, da je bilo poročilo dokumentirano s številnimi podatki in primerjavami, marveč smo hoteli z njim le opozoriti okrajna vodstva, kako bi kazalo v prihodnje pripravljati okrajne skupščine. Če bodo tudi druga okrajna vodstva želela tako izčrpno poročati, bodo potrebovala za zbiranje podatkov obilo časa. In če naj bodo okrajne skupščine v jeseni, potem se je treba nanje že zdaj pripravljati.

Žal nismo mogli prisostvovati reviji najboljših amaterskih skupin v okraju, ki so zvečer nastopile na glavnem trgu v Kopru.

S posvetovanjem in revijo so koprski prosvetni delavci v glavnem zaključili delo v letošnji sezoni. Prav gotovo jim bo oboje dalo novega poleta za bodoče delo.

-vim-

BOGATA LJUDSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA V POSTOJNI

Ljudska knjižnica, ki deluje združeno s študijsko knjižnico, šteje okrog 4.500j knjig. Študijska sama pa celo 17.000. Knjižnica ima vpisanih 1.184 bralcev. V minuli sezoni si je 6.296 bralcev izposodilo okrog 14.000 knjig. Ljudje najraje segajo po novih prevodih. Zato tudi knjižnica sproti nabavlja vse knjige, ki izidejo pri nas. Razen knjig ima naročenih tudi 43 raznih časopisov in revij za čitalnico.

Prijeten glasbeni večer

Pri okrajnem Svetu Svobod in prosvetnih društev v Ljubljani deluje že več let tudi glasbena šola za kitaro in harmoniko. V šolskem letu 1957-58 jo je obiskovalo 190 gojencev. Poučevala sta jih dva učitelja kitare in štirje učitelji harmonike. Gojenci te šole so imeli v sredo 11 t. m zvečer v prostorih Mladinskega gledališča v Križankah javno zaključno produkcijo. V 25 točkah je več kakor 50 gojencev izvajalo narodne in umetne, resne in tudi zabavne skladbe od domačih in tujih skladateljev. Harmonikarji so nastopili večkrat tudi v zboru. Zlasti številna sta bila zbora, ki ju je vodila prof. Nada Šelihova. Produkcija, ki so jo poslušali večidel gojenci šole in njihovi starši, je dokazala, da je pouk na tej glasbeni šoli resen in uspešen.

Cv.

Pomanjkanje okusa ali odgovornosti?

V vseh nas tiči želja, da bi svojo okolico napravili toplo in prijazno, pa naj bo to pisarniška miza, ki jo okrasimo z vazo ali pepelnikom, ali naše stanovanje. V prazni sobi dobi vsaka izgovorjena beseda tuj, mrzel zvok; oko nehote išče predmet, ob katerem bi se odpočilo in doživelo trenutek lepote in veselja...

Če bi ne imeli tega prirojenega čuta, bi nam za stol ali mizo zadostoval lesen zaboj, bi na polico ne postavili šopka rož in bi naša obleka bila še vedno iz raševine. Človek je dojemljiv za lepoto, za lepo obliko in barvo. Posamezni predmeti zato nimajo samo svoje uporabne vrednosti, temveč tudi svoj izraz, ki se spreminja z dobo in časom.

Naj pomanjkljivo oblečena dama prispeva k vzgoji našega estetskega okusa? — Na sliki značilen primer kiča iz trgovine »Keramika« v Nazorjevi ulici v Ljubljani.

O tem izrazu, to je o oblikovanju in zunanjemu videzu predmetov, smo pri nas sorazmerno malo govorili, še manj pa storili zanj. V dokaz so nam trgovine, ki prodajajo neokusne in nelepe izdelke, tako imenovani kič, ki zavaja nevedne kupce s svojo lažnivo »imenitnostjo«.

Spomnimo se samo keramike, okrasne keramike, ki naj nas razveseli in plemeniti naš okus! Spomnimo se samo izložb s steklenino! Tistih neokusnih, sladkobnih figuric z brezizraznimi sentimentalnimi obrazi, dam s privzdignjenimi krili, škatel, oblepljenih s srebrnkastimi školjkami, »umetniških« slik obmorskih idil in rožnatih planin in zahajajočih sonc! Pa ne samo to! Tigrastih mačk, ki so zvile rep v ročaj, tace pa sklenile, da teče iz njih čaj ali kava v skodelico, svečnikov — razkoračenih človeških figur s privzdignjenimi rokami in brez glav, sveče pa jim vtakneš kar v vrat, neokusnih zamaškov za steklenice v obliki rdečih nosov, iz katerih naj teče »okusna« pijača, preživelih razglednic s sladkobnimi ljubezenskimi prizori in še in še... To so samo stvari, ob katerih se še včasih spotaknemo in pripomnimo »To je pa res neokusno!«

»Kaj hočemo,« pravijo trgovci, »tega blaga se zelo veliko proda. Ljudje radi kupujejo. Ni drago.«

Zakaj ne bi naše trgovine zamenjale te robe z glinastimi prekmurskimi vrči, s pletenimi izdelki in s podobnimi predmeti domače obrti? Cene bi bile prav gotovo enake.

Toda gre za bolj važne stvari! Bolj kot to so nam potrebni lepo oblikovani predmeti široke potrošnje. Naš cilj je, da bi razvili v ljudeh čut za lepoto, za lepo obliko, da bi spoznali laž in resnico v umetnosti, da bi čutili potrebo po kulturnem oblikovanju uporabnih predmetov. Sem sodi v prvi vrsti oblikovanje industrijskih proizvodov. Prav ob teh pa smo storili najmanj. Saj imajo še danes marsikateri predmeti kljub ogromnemu napredku v industriji prav isto preživelo obliko, kot so jo imeli pred dvajsetimi leti! Uporabni serijski predmeti — kot so na primer kozarci, servisi za vino in žganje so še vedno neokusne modre, zelene ali rumene barve itd.

Zato potrebujemo danes umetnikov in ljudi, ki so si izoblikovali čut za lepoto v ustreznih šolah, da se vključijo v proizvodnjo in da nam tako posredujejo lepe, harmonično ubrane forme in barve na uporabnih predmetih za široko potrošnjo, kot so na primer tekstilni vzorci, gumbi, likalniki in telefoni, notranja stanovanjska oprema, jedilni pribor, kozarci, pepelniki, vaze, nakit, razni tehnični in okrasni predmeti itd.

Takšen kader smo pričakovali predvsem iz šole za umetno obrt, pa tudi od absolventov likovne akademije. Saj je vodilna naloga šole za umetno obrt po formulaciji odloka o njeni ustanovitvi, »da gojence vzgaja in usposablja za samostojno izdelovanje izdelkov umetne obrti, da pripravlja kader za umetniško vodstvo industrije, da dviga slovensko umetno obrt«. S tem odlokom je dobila torej ta šola nalogo, da vzgoji visokokvalificiranega delavca za obrti s področja uporabne umetnosti, da vzgoji likovnega tehnika in projektanta za delo v industrijski proizvodnji. Zato zajemajo njeni oddelki (grafika in slikarstvo, rezbarstvo in kiparstvo, graverstvo notranja

Ljudsko umetnost je treba ohraniti v čisti obliki! Črni prekmurski vrč preprostih, a skozi dolga desetletja dognanih oblik je še do danes ohranil vso svojo lepoto in čistost prave ljudske umetnosti.

oprema, keramika, tekstilni vzorci, čipkarstvo in veziljstvo) vse panoge, ki jih na tem področju potrebuje naše gospodarstvo.

Šola obstaja že dvanajst let, vzgojila je že lepo število absolventov. V proizvodnjo se jih je vključilo okrog 30%, svobodno pa se jih udejstvuje okrog 1.5%. In če pomislimo na kič, na neokusne predmete, ki jih je še vedno več kot preveč po naših trgovinah, se vprašamo, kje so vsi drugi? Zdi se, da je krivo predvsem strogo ločevanje »čiste« in »uporabne« umetnosti oziroma podcenjevanje druge na račun prve, bodisi s strani ustvarjalca, ki hoče biti »pravi« umetnik, in tudi s strani potrošnika, ki nima izoblikovanega estetskega čuta. In še tole: Konjihova naloga tudi kulturno liko je trgovin, oziroma trgovcev, ki bi se zavedali, da je trgovanje in ne samo prodaja? Koliko je podjetij, ki čutijo potrebo po strokovnem kadru in se zavedajo nujnosti, da tudi umetniki sodelujejo pri današnji proizvodnji?

Mar ne zadeva to vprašanje vso našo kulturno javnost?

Lepota je v enostavnosti! Primer, kako je moč z umetniškim ponazarjanjem naravnih oblik izoblikovati okusne, hkrati pa tudi umetniško dognane uporabne predmete.

NAŠI PESNIKI

OSKAR DAVIČO (roj. 1909 v Sabcu) sodi med osrednje postave sodobnega jugoslovanskega pesništva. Dal je vrsto pesniških zbirk, po vojni pa je pričel pisati tudi romane. Njegov izraz je bogat na izvirnih in včasih nenavadnih prispodobah.

Nemir

Z enim samim pritiskom je nocoj
pozvonil na vsa vrata.
Iz petdeset zasenčenih žarnic je v spanju
vstalo

prav toliko šestnajstletnih deklic,
Razen ene vzdrhtele so z vsemi zvézdami na
utrujeni postelji
že ob njegovem koraku na prvi stopnici.

In že se prižgalo je petdeset nezastrtih luči
razen ene drhteče na pragu petnajstega leta.

Toda izza odprtih enainpetdesetih vrat
jasna proti noči
vedela je za drget.

Prevedel Ciril Zlobec.

Beraška opera v Velenju

Pravijo, da utegne preglasna in zgovorna hvala (kadar je že podobna hvalisanju) povzročiti škodljive, »vzgojno škodljive« posledice — vendar si kljub takšnemu guvernantskemu pomisleku ne upam molčati o vznemirljivo lepem doživetju »Beraške opere« v izvedbi DPD Svoboda v Velenju, ker mislim, da je, kdor je to videl in kdor zna o tem kaj povedati — **dolžan sporočiti ta vtis širši javnosti:** ne zato, da bi hvalil ali hvalil velenjske amaterje, temveč zato, da bi res koristno in plodno pobudo te družine posredoval še drugim, ki se niti spomnili niso na možnost tako drznega tveganja, kaj šele, da bi znali takšno možnost uresničiti.

Zares — že samo to, da so se sploh **lotili** »Beraške opere«, je bilo pravcato junaško dejanje. Brechtova dela je mogoče igrati samo, če se ves (in pri Brechtu vedno dokaj številni) igralski aparat ujema kot kolesca mehanizma v uri, kot številke in znamenja zapletene matematične operacije. Pri Brechtu pač nobene, niti najmanjše in najbolj obrobne malenkosti ni mogoče zaigrati približno — vse mora biti natančno ubrano in **preračunano,** vezano in medsebojno odvisno. Amaterjem je to še toliko teže, ker — dasi nikjer ni sledu igralske improvizacije —dostikrat ne sme manjkati vsaj videza živahnega komedijantskega temperamenta.

To se je Velenjčanom vsaj v glavnem povsem posrečilo. Prav zato me niso prav nič zanimale številne slabosti in spodrsljaji, pravopisne napake v lepaku in diapozitivih, igralska okornost posameznikov in posameznic, upadanje domiselnosti od prvih proti zadnjim prizorom, pomanjkljiv in malce utrudljivo zadržan ritem — temveč me je vznemirilo in radostno navdušilo tole spoznanje: na odru sem videl ves čas pravo (lahko da skromno, lahko da pomanjkljivo) **gledališko** doživetje, ne pa nečimrno sprenevedanje in omledno navdušenemu okusu pomena in brez prepričanja. To gledališko početje je od začetka do kraja korenitnilo v zavestnem, omikanem in prizadevnem **hotenju.** In ravno to hotenje, to je tisto, kar daje velenjskemu poskusu tako visoko moralno ceno.

Z »Beraško opero« velenjski amaterji niso ustregli starokopitnemu, vselej enakemu, le za omledno navdušenemu okusu povprečnega občana. Vendar so se iz zavestno orientiranega hotenja odrekli lagodni široki cesti uveljavljenih navad in se raje podali na neutrte, a tako mamljive steze džungelskega raziskovanja. In že samo to, da so si izbrali nekaj, kar je enkrat **malce drugače** od običajnih amaterskih nastopov — že to je vredno skrbnega upoštevanja. Koliko več bi slovenski amaterski pokret lahko nudil svojim pripadnikom in svojim gledalcem, če bi bilo čimveč poskusov v tem smislu. **Ne vedno vse po istem kopitu** — že samo to načelo, to hotenje je vredno posnemanja. Celo dobrih uprizoritev sicer dobrih del bi se že morali otepati v amaterskih repertoarjih, če so ubrane vedno po isti spodobni in nevznemirljivi konvenciji. Saj je poglavitni cilj amaterskega igralstva vsekakor ta, da umsko in moralno »plemeniti« same nastopajoče (šele v drugem planu je namenjeno tudi »vzgoji« in »plemenitenju« gledalcev): a kako naj bi to dosegali, če jim ni več treba treti iskatelijskih orehov? Če se pa lotijo ledine, ki je zanje popolnoma nova in neznana (tako kot je prav gotovo Brecht za slovenske gledališke amaterje) — tedaj mora vsak sodelavec napeti umske in tudi moralne sile, kolikor le zmore: in s tem se potlej zares tudi sam vzgaja, raste in — naj velja navsezadnje tudi ta omledna beseda — plemeniti. Teté in strici, zaročenci in sošolci, ki sedé v dvorani — bi najbrž niso tako zadovoljni, kot če bi gledali »lepo spodobno« igro po uveljavljenih in preizkušenih normah starega, varnega (in slabega) okusa. A ta državljanska korajža, usmerjena zoper naftalin in stare navade občanov — ta je kulturnomoralna vrednota, za katero bi si moral prizadevati ves naš amaterski pokret.

In drugo, kar je vredno navdušene hvale in vnetega zgledovanja: neizprosna in dosledna natančnost uprizoritve — od obrobnih malenkosti do enovite nazorske zamisli. Nič ni tu približno, vsak gib je tak, kakršen je hotel biti (pa najsi je bilo hotenje sámo kdaj tudi zmotno). Tudi tega bi se bilo treba marsikateri družini naučiti pri Velenjčanih.

Iniciativa »Delavskega odra« (Ljubljana) je v Velenju obrodila nenavadno in nepričakovano bogato: vsekakor bi bilo prav in lepo, da to ne bi ostala osamljena bilka. »Beraški operi« iz Velenja bi bilo treba kakorkoli omogočiti, da bi obiskala čimveč centrov in manjših krajev. Mislim, da bi tako gostovanje — podprto s primerno propagando — z močjo sugestivnega zgleda lahko več opravilo za napredno vzgojo prizadevnih, a ne dovolj prosvetljenih gledaliških amaterjev kot še tako gostobesedna pismena ali ustna debata.

Herbert Grün

MALI FESTIVALNI DNEVNIK

(Nadaljevanje in konec)

Ponedeljek, 2. junija 1958

Nocoj sem bral svoje pesmi v bolnišnici Ičići. Lep intimen literarni večer. Toda o tem bom pisal kasneje.

Dopoldne je bil v hotelu »Central« v Opatiji delovni sestanek udeležencev festivala. Pogovarjali smo se o temi »Slika in zvok sodobne poezije«. Zagrebška založba »Lykos«, eden od organizatorjev festivala, je izdala posebno brošuro z enakim naslovom. V nji je objavljenih 9 teoretičnih zapiskov o sodobnem pesništvu. To je bila osnova za našo diskusijo.

Kljub dobremu namenu se debata ni mogla prav razživeti. Morda je bila tema zastavljena preveč abstraktno, akademsko. Zase sem zaključil, da taki pogovori ne morejo kaj prida koristiti ustvarjalcu. Pesnik se lahko mnogo več nauči ob pisanju — četudi slabih — pesmi kot v še tako sijajni debati. Pri tem seveda ne mislim, da o teh stvareh ni treba razmišljati, vendar prav take javne debate ne morejo dati nikakršne ustvarjalne izpodbude, ker sleherni ustvarjalec lahko na njih izpoveduje le rezultate, ki so značilni za dovršeno delo. Vsaka nova pesem pa je nova uganka, nova muka in novo razmišljanje. Toda ne na govorniški tribuni, ampak v samoti ali najožjem krogu somišljenikov. Vse vedeti še ne pomeni v pesniškem poklicu vse znati, kakor vse znati tudi ne pomeni vse moči.

Zvečer smo se raztepli po raznih literarnih večerih. Dane Zajc je šel v Podlabin k rudarjem, skupina, v kateri je nastopal Janez Menart, je brala na prekooceanski ladji »Titovo Uže« v reškem pristanišču, Zlobec je šel v Hreljin, jaz pa v Ičiće.

Našo skupino je prišel spremit dr. Slobodan Marin, zdravnik v bolnišnici za jetične bolnike v Ičićih.

»Kadite?« mi je ponudil cigareto slovenski.

»O, ste Slovenec?« sem rekel.

»Ne, pristen Dalmatinec,« se je zasmejal. »Samo ženo imam Slovenko.«

»No,« sem pomislil, «vsaj enega poslušalca bom imel.«

Morda sem bil vendarle prevelik pesimist. Publika je bila zelo zbrana in sprejemljiva. Malo sem jo tudi prelisičil z glasom in primerno recitacijo. V glavnem — ploskali so zelo prisrčno. To pa je bilo dovolj vspodbudno v tisti vroči dvorani.

Potem smo še malo posedeli v upravi bolnišnice in nato na avtobus in nazaj v Opatijo. Zgodilo se mi je, da sem avtobus po nesreči zamudil in tako sem se vračal ob obali, peš. Bila je čudovita mesečna noč. Morje gladko kot miza.

Kakor sem predvideval se je v hotelu pokvarilo dvigalo.

Torek, 3. junija 1958

Danes smo bili vsi zelo zaposleni. Dopoldne so bile prireditve za delovne kolektive v rafineriji nafte »Boris Kidrič«, v tovarni upognjenega lesa in furnirja »Rade Šupić«, v reški industriji obleke »Djuro Matijević«, v tovarni motorjev »Torpedo«, v ladjedelnici »Tretji maj«, v tovarni papirja in v tovarni konserv v Iki.

Sprejem med delavci je bil izredno prisrčen. Nastopili smo v delovnih prostorih na majhnih improviziranih odrih in tako je beseda tekla neposredneje. Skupaj s Šimo Vučetićem iz Zagreba, Božidarjem Timotijevićem iz Beograda in Boškom Novakovićem iz Novega Sada sem bral v konfekcijski tovarni »Djuro Matijević«. Ker prevladuje v tem podjetju nežni spol, smo brali v glavnem zaljubljene pesmi in kot kaže, so bile poslušalke s tem zadovoljne. Po prireditvi smo si ogledali tovarno in prejeli lepa darila.

Drugi tovariši so v dopoldanskem času obiskali višje razrede srednjih šol, kjer so se pogovarjali z dijaki o sodobnem pesništvu. Dve prireditvi sta bili tudi za reške pionirje. Prav tako širok je bil večerni spored, večina prireditev je bila v manjših mestih reškega okraja.

Nastop pred publiko je zmeraj svojevrstna šola za pesnika. Nikakor ne mislim trditi, da je lahko aplavz merilo za kvaliteto nekega umotvora. S premišljenim izborom pesmi, s primernim posredovanjem je skoraj zmeraj mogoče računati na ugoden odziv. Toda gre za nekaj drugega. Kadar si sam s svojo pesmijo, doma, in imaš pred očmi samo nekega prividnega bralca, ne boš mogel nikoli resnično presoditi tiste vrednosti, ki naj jo ima pesem kot posredovalec med pesnikom in bralcem. Ob nastopu pred živimi očmi pa začutiš, katere besede so prave in katere ti bodo padle iz ust samo kot papirnata fraza.

Sreda, 4. junija 1958

Popoldne smo odpotovali na otok Krk. Ekipa šestih potnikov je sestavljena po »strogem republiškem ključu«: Beograd, Zagreb, Sarajevo, Skopje, Titograd in Ljubljana. Spremlja nas prosvetni inšpektor Nestor Maričić in kmalu smo v živahnem pogovoru na počasnem potniškem parniku »Poreč«, ki nas popelje najprej do otoka Cresa, potem pa po raznih ovinkih do mesta Krka.

Spet so na sporedu slovenska srečanja. V Opatiji pijem ljubljansko cockto in Union pivo, kadim ljubljanske Morava, v kopališču ližem kaloričnega Snežka in Lučko, v hotelu mi streže slovenski natakar — no, tukaj na ladji pa srečam kar celo slovensko kolonijo. Otroci iz murskosobškega kraja potujejo na počitnice v Baško. Ker sem sam iz tistih krajev, vem, kako naporna je taka pot in prav nič ne zavidam prizadetim vzgojiteljicam, ki morajo poleg vsega še paziti, da kak cicibanček ne pade v morje. Kljub temu jim ne manjka dobre volje, harmonika poje in potem vsi skupaj krmimo galebe, ki vztrajno sledijo ladji. Z velikim veseljem odkrijem še enega Slovenca, s katerim sva bila skupaj pri vojakih. Takoj se napotiva v Kantino.

Na Krku nas sprejmejo predstavniki občine in prosvetnih ustanov. Mesto Krk je upravno središče istoimenskega otoka, za katerega trde, da sodi med najbolj zelene na Jadranu. Sicer pa ni čudno: saj so na otoku pravi izvirki sladke vode.

Publika je zelo živahna, v malo dvorano se je natlačilo okrog 300 ljudi, med njimi je precej dijakov, saj ima Krk popolno gimnazijo. Stik je takoj vzpostavljen. Ko recitira športno razviti Slobodan Markovič iz Beograda svojo pesem »Jednostavno kiša pada« publika s pesnikom v zboru ponavlja refren.

Po prireditvi gremo na »plavo ribo«, ki velja na Krku za posebno kuharsko specialiteto. Zmanjka elektrike in situacija ob sveči je še bolj romantična. Pozno v noč — zunaj je čudovita mesečina — odmevajo v samotnem hotelu pesmi vseh narodov Jugoslavije, od makedonske »Magde« pa do naše »Terezinke«.

Četrtek, 5. junija 1958

Pot s Krka je bila naporna. Ker smo hoteli ujeti brzi parnik v Omišlju, smo morali že ob pol štirih na avtobus. Precej utrujen in premražen od jutranje morske sape sem prispel v Opatijo ob pol devetih in sem šel do kosila dremat.

Opoldne so mi povedali, da je bil včeraj tu Matej Bor. Nastopil je na večeru »Poezija revolucije«, danes pa se je že vrnil v Ljubljano. Z njim je odpotoval tudi Pavček. Tako smo ostali samo še trije Slovenci. Janez Menart je moral v Ljubljano že v torek zaradi nujnega dela v podjetju.

Nocojšnje zaključne prireditve so reprezentativne. V reški »Mladinski tribuni« je bralo svoje pesmi 24 izbranih predstavnikov jugoslovanske poezije, v Opatiji pa je bil drugi del revije pesnikov, to pot mlada generacija. Slovenci smo nastopili na obeh prireditvah. Nocoj je bil v Opatiji najstarejši Zagrebčan Slobodan Novak, rojen leta 1924, najmlajši pa Beograjčan Milovan Danojlić, letnik 1937.

Po zaključni prireditvi je sprejel udeležence festivala predsednik Okrajnega ljudskega odbora Reka Edo Jardas.

Petek, 6. junija 1958

II. jugoslovanski festival poezije je končan. Od številnih vtisov mi kar prekipeva v glavi in ne morem si še sestaviti celotne podobe.

Plakate, ki so napovedovali naše prireditve, prelepljajo z drugimi. Na enem od njih berem »Dinamo vas zabavlja« Znani zagrebški nogometaši se bodo predstavili publiki kot pevci, plesalci in humoristi. Doslej sem bil zmeraj prepričan, da imajo nogometaši dovolj denarja.

Drugje oglašujejo za bližnji festival popevk in lahke glasbe, kjer bo izbran »šlager sezone«. Prav gotovo ga bomo kmalu žvižgali tudi v Ljubljani.

In tako dalje... eno, drugo, tretje, vse po vrsti.

Zbiram misli. Če bodo v Ljubljani vprašali, ali je festival uspel, bom pritrdil. Zase vidim ta uspeh v stiku z občinstvom, v ugotovitvi, da je treba ponesti pesem med ljudi, ker književnost pač ni in ne more biti sama sebi namen. Druga pozitivna lastnost reškega festivala je, da je dal tako poslušalcem kot udeležencem samim precej jasno podobo o tokovih v sodobni jugoslovanski poeziji, o vrednosti teh tokov in moči posameznih ustvarjalcev. Tretja vrednost je v medsebojnem stiku ustvarjalcev, v pogovorih, ne toliko v javnih, ampak v ožjih, intimnejših, iz katerih lahko zrasejo literarna in človeška prijateljstva.

V časopisih berem, da v Sloveniji dežuje in sneži. Kaj bi dal, da bi lahko nekaj tega sonca in morja spravil v svoj kovček!

KAJETAN KOVIČ

Drobne iz Postojne

V začetku julija bodo v Postojni v okviru turističnega tedna priredili razstavo kulturnoprosvetne dejavnosti v Postojni in okolici. Razstavljene bodo različne fotografije, časopisi, revije, razne kronike in dokumenti ter glasbila, prapori in drugo.

*

V kratkem bodo v postojnskem Kulturnem domu nastopili najboljši pionirji, ki so doslej nastopali na štirinajstdnevnih prireditvah »Bistra glavica, pokaže, kaj znaš!« kluba Svobode. Tako bodo tudi starši imeli priložnost videti, kaj so njihovi šolarji delali v klubu.

*

V dvorani kulturnega doma bodo uredili tudi lutkovni oder. Odbor za lutkovni oder je že izvoljen in tudi članov, ki bi igrali, je že precej. Pravzaprav so nabavili tudi že marionete, nameravajo pa kupiti še ročne lutke. Tako bo postojnsko kulturno življenje bogatejše še za eno pridobitev, katere bo vesel zlasti mlajši rod.

OD BESED K DEJANJEM

POMEMBEN PREDLOG KOMISIJE ZA DELAVSKI ŠPORT PRI ŠPORTNI ZVEZI SLOVENIJE

Že v zadnji številki našega lista smo pisali o pobudi komisije za delavski šport pri Športni zvezi Slovenije, da bi še letos priredili množična tekmovanja v nekaterih najbolj priljubljenih panogah. Člani delovnih kolektivov naj bi preplavali 50 metrsko progo ne glede na čas, prekolesarili kakih 20 km ter prehodili 10 km dolgo pot v obliki malega partizanskega marša.

Čeprav komisija še ni izdelala podrobnega pravilnika te akcije, ki jo seveda namerava izvesti v tesnem sodelovanju s sindikalnimi forumi in organizacijami, bi bilo vendar dobro, če bi se o njej izrazili tudi tisti, ki jim je namenjena — naši delovni ljudje.

Taka — pravzaprav netekmovalna oblika, je namreč gotovo izredno privlačna. Dokazano je, da se človek neprimerno bolj sprosti v krogu tistih, s katerimi je vsak dan skupaj na delovnem mestu, kakor pa če mora na tekmo v novo okolje. V okviru sindikalnih podružnic bi take telesnovzgojne preizkušnje bile zares razvedrilo in počitek. Prav pa bi seveda bilo, če bi tudi tem nastopom zagotovili tekmovalno obeležje, kar bi prav to zelo vplivalo na množičnost prireditev. V vseh panogah naj bi ne šlo — tako sodi komisija — za tekmovanje posameznikov, marveč kolektivov, ki bi jih razvrstili po odstotku udeležbe na posameznih preizkušnjah. Ker bi v velikih kolektivih neprimerno teže dosegli visok odstotek, pripravlja komisija predlog, da bi taka podjetja ne nastopala kot celota, temveč razdeljena na posamezne oddelke.

Pričakovati je, da bo udeležba v vseh treh panogah zelo velika, ker so preizkušnje hkrati zelo preproste, pa vendar zanimive in koristne. Brez propagande ni ljudi, ki bi vodili akcije v podjetjih in ustanovah, pa seveda ne bi bilo pravega uspeha. Zato meni komisija, da bi bilo treba prirediti »leteče tečaje«, na katerih bi usposobili kader vodij za to in naslednje podobne akcije. To naj ne bi bili dolgotrajni seminarji, ampak kratka predavanja s konkretnimi navodili.

Seveda se je pri vsem tem treba tudi zavedati, da letos, ko je sezona že vendar v polnem razmahu, bržčas ne bo mogoče spraviti na te tekme toliko ljudi kot takrat, ko bomo pravočasno začeli s pripravami. Zato naj bi letošnja akcija bila predvsem preizkušnja za kasnejše tradicionalne prireditve te vrste.

Naloga vseh je, da v tej akciji aktivno sodelujejo, saj bomo le tako uspeli v naši najpomembnejši nalogi zagotoviti delovnemu človeku zdravo razvedrilo in načrtno telesno-kulturno dejavnost.

OHO - AHA

Oho, kaj vse se je zgodilo — na Švedskem. Nogometna mrzlica je dosegla tolikšno temperaturo, da so sredi poletja zmrznila najrazličnejša čustva in oledeneli upi mnogih reprezentanc. Kljub temu pa so se v tem vrtincu presenečenj in igre »na nož« skovale tudi pomembne prijateljske vezi. Avstrijci so si z remijem proti Angliji priigrali večno naklonjenost Rusov, Madžari pa so po koncu tekme Švedska : Wales presrečni objemali igralce obeh ekip. Da ne govorimo o Čehih, ki niso vedeli — ali bi se smejali ali jokali. Navdušeni so bili zastran svoje zmage nad Argentino in jezni, ker Nemci niso porazili Ircev. Skratka dogodkov toliko, da bi skoraj prezrli Jugoslovane, ki so se z galantno potezo revanžirali Francozom za to, da so jih sedaj v Västerasu že v tretje porazili na svetovnem prvenstvu. Proti Paragvaju so naši »atomski virtuozi« igrali le 3:3 in s tem prepustili prvo mesto v skupini Franciji. To so storili zaradi tega, da bi v četrtfinalu spet imeli za nasprotnika Zahodno Nemčijo, s katero imamo — mimogrede: Nemci so uradni svetovni prvaki — še nekaj računov iz Švice. Francozi pa se naj kar, tako pravijo naši hrabri nasledniki kraljeviča Marka z nogometnimi podplati, nečastno sprehodijo v polfinale z zmago proti smrtno utrujenim Čehom ali Ircem.

Aha, z mnogimi novostmi je postregla tudi košarka. Olympia je na sobotni modni reviji v Tivoliju prikazala ameriške, dokolenke, pa tudi nekaj ameriških košev, Ljubljana pa je komaj zbrala šestorico, ki je bila voljna odpotovati na obračun s Crveno zvezdo v Beograd. V republiškem merilu pa so se izkazali Mariborčani, ki so po dveh sezonah doživeli prvi poraz in potem v opravičilo izjavili, da že dva meseca niso trenirali skupaj. In še zanimivost iz sorodne panoge — odbojke. Vrsta Olympie, ki smo o njenem doživljajev polnem gostovanju v Zagrebu že poročali, je sedaj izstopila iz zvezne lige. Dovolj je bilo nevšečnosti in večnih porazov je tudi vsakdo kmalu sit.

Oho, tokrat pa še pohvalo. Najboljši jugoslovanski telovadci, ki trenirajo v Ljubljani, so se res pokazali dobri tovariši. Da bi omogočili odhod na svetovno prvenstvo v Moskvo tudi osmemu članu ekipe, so bili pripravljeni ves čas treninga stanovati namesto v hotelu v Domu Partizana. Njihovo tovarištvo pa je bilo žal zaman, ker je vodstvo odločilo, da pojde na tekmo samo sedem tekmovalcev. Rusi baje osmemu telovadcu ne bi izdali vize...

Aha, preplašena je bila te dni tudi teniška srenja. Finančno povsem izmozgana Teniška zveza je morala namreč plačati 30 din porta za neko pismo iz Nemčije. Ko so pisanje odprli, se je izkazalo, da je pošta tokrat postregla s pravo umetnijo. Pismo nekega trgovca s krompirjem iz Ludwigshafena, naslovljeno na »Sportverein Laibach, Oesterreich«, je dostavila v Ljubljano, vrlim teniškim igralcem na mizo. Še posebno nerodno je, da v pismu omenjeni trgovec terja odškodnino zaradi tega, ker so mu zlikovci na avtomobilu A 025-057 razbili ograjo!

Lado Martelanc je kegljal proti Madžarski

Kegljanje

OB ROBU VELIKEGA DOGODKA

vse bolj priljubljeno

V nedeljo je bilo Gradisovo IA kegljišče v Ljubljani prizorišče pomembnega kegljaškega dvoboja. Pomerili sta se ženski in moški reprezentanci Madžarske in Jugoslavije. Ne bi pisali o dvoboju samem, v katerem je vsaka stran zabeležila po eno zmago, marveč bi se ustavili predvsem pri naslednji značilnosti:

Kegljanje je bolj kot katerakoli druga panoga zares razširjena med delovnimi ljudmi. Samo bežen pogled na poklice naših reprezentantov nam povsem potrdi to ugotovitev. V modri majici z državnim grbom ni bilo nobenega tekmovalca, ki bi mu kakorkoli lahko očitali profesionalne nagibe. Jugoslovansko kegljanje ko zastopali izključno ljudje, ki vsak dan vestno opravljajo svoje poklicne dolžnosti, v prostem času pa se razvedre na kegljaški stezi. Kljub temu so zares kvalitetni športniki, saj je jugoslovanska moška reprezentanca svetovni prvak, na dvoboju z Madžarsko pa je postavila tudi nov ekipni državni rekord.

V našem izbranem moštvu je kegljalo pet uslužbenk in dve gospodinji ter štirje uslužbenci in po en profesor glasbe, študent in delavec.

Upoštevati pa je tudi treba, da leta pri kegljanju ne igrajo kdo ve kako pomembne vloge. Najboljši v jugoslovanski ekipi je bil n. pr. 48-letni Starc. Tudi to je podatek, ki še povečuje pomembnost te panoge, saj jo je moč aktivno gojiti tudi v letih, v katerih sicer še misliti ni na vrhunske športne rezultate.

Ali je tedaj čudno, če je med delovnimi ljudmi več zanimanja za kegljanje?

JUGOSLAVIJA V ČETRTFINALU

JUGOSLAVIJA : FRANCIJA 3:2 — Trenutek pred jugoslovanskimi vrati. Beara je žogo ujel, Kopa in Zebec pa se že pripravljata na novo akcijo. Jugoslovanski nogometaši bodo v četrtek igrali čertfinalno tekmo z Nemčijo v Malmöju.

Delavca - *vrhunska telovadca*

PRED ODHODOM NAŠE REPREZENTANCE NA SVETOVNO PRVENSTVO V MOSKVO

Telovadnica Narodnega doma v Ljubljani... Pred bradljo stoji 8 krepkih, skladno razvitih telovadcev. Naša državna reprezentanci, ki se pripravlja za svetovno telovadno prvenstvo v Moskvi.

»Zdaj si na vrsti ti, Petek,« zakliče trener.

Močan, mišičast fant podolgovatega obraza stopi pod bradljo. Skok — že koleba na orodju. Dvakrat, trikrat zakoleba v opori, potem pa se bliskovito odrine. Njegovo vleknjeno telo se visoko v zraku zavrti okoli bočne osi, tako da obstane spet v stoji na rokah.

»Dobro si naredil ta premet nazaj do stoje,« ga smehljaje pohvali trener inženir Kropivšek.

Petek skoči z orodja, na vrsti so drugi telovadci. Medtem ko si drgne roke z magnezijo, se pogovarjava:

Pred 23 leti je v Sarajevu privekal na svet. Ko je bil star 14 let, se je s starši preselil v Zagreb. Začel se je zanimati za nogomet in kmalu je bil med najboljšimi mladinci »Zagreba«. Morda bi postal Miljenko Petek celo član državne nogometne reprezentance, če...

Da, ta nesrečni »če«... Tisti »če« je bil pri Petku meniskus. S poškodovanim meniskusom seveda ne moreš dosti pričakovati v nogometu. Zato se je oprijel orodne telovadbe. Skupno s tovarišem Markulinom se je vpisal l. 1952 v partizansko društvo. Hitro je napredoval, kajti bil je že po naravi močan. Leta 1953 je že tekmoval v zveznem razredu, leta 1954 ga srečamo v naši državni reprezentanci na svetovnem prvenstvu v Rimu. Odslej je ta ključavničar zagrebške Tobačne tovarne stalni član naše državne reprezentance...

»Katero orodje ti je najbolj pri srcu?«

Nasmehne se. »Drog! Na drogu največ zmorem, ker se ni treba dosti mučiti.«

»Gojiš še kakšne druge športe?«

»Skoraj vse. Tekmoval sem v skokih v vodo, kot mladinec sem bil državni prvak v partizanski organizaciji v skoku ob palici z rezultatom 310 cm. Razen tega gojim smučanje, odbojko, košarko itd.«

Ob zaključku tega »razsekanega intervjuja« — nenehno sva morala prekinjati razgovor, ker ga je trener klical na orodje — mi je še zaupal, da se mora za vse znanje in uspehe zahvaliti svojemu trenerju ing. Kropivšku. »Več nam je kot trener — Kropivšek nam je tudi najboljši prijatelj. Pravzaprav me je on naučil, kako je treba telovaditi. Njemu sem dolžan zahvalo za vse, kar sem dosegel,« je zaključil svoje pripovedovanje prikupni »Bosanec«, kot ga kličejo telovadci.

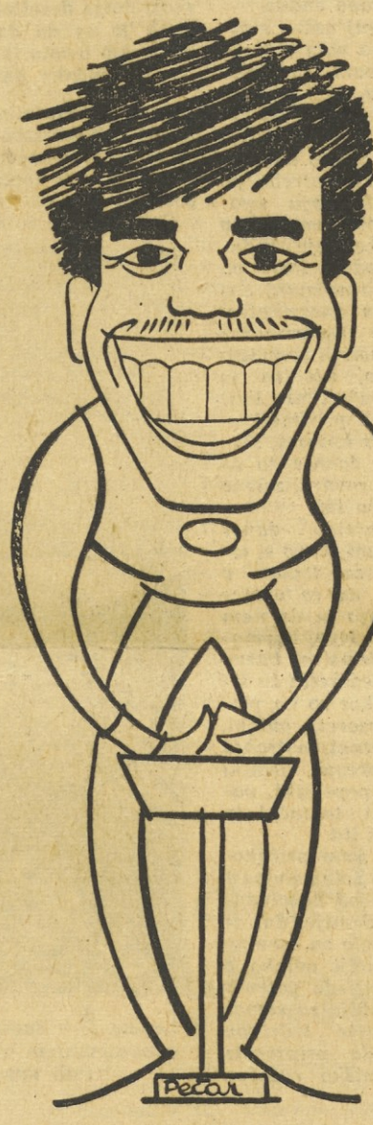

Marijan Skaza

Rast vrhunske orodne telovadbe v Hrastniku je zelo tesno povezana z imenoma Urbanc in Skaza. Znani telovadec Marino Urbanc je zanetil ogenj navdušenja, Marjan Skaza pa je na ta ogenj priložil goriva.

Rodil se je v revni rudarski družini v Hrastniku kot »Benjaminček«. Številni bratje in sestre so si že služili kruh, ko je Marjan Skaza še trgal hlače v šolskih klopeh.

Nekega dne je tudi njega zanesla pot v telovadnico. Tam je bil Urbanc Marino, takrat že precej uspešen telovadec. Pravijo, da zgledi vlečejo. In tudi Marjana je nezadržno vlekel Marinov zgled. Čeprav bolj slaboten na zunaj, je imel v sebi precej žilavosti. Hitro se je razvijal, med prvimi je naredil »špičaka« — tezno stojo. Potem je šla pot strmo navzgor, Leta 1952 je že tekmoval na večjih prireditvah, leta 1953 si na državnem prvenstvu pribori 3. mesto. V Rimu (1954) zastopa Jugoslavijo na svetovnem prvenstvu.

Marjan je skromen, skoraj boječ, nerad govori o sebi. Ni mu do tega, da bi se hvalil.

»Kako je v službi?«

»Še kar gre,« je odvrnil.

Prej je bil kurjač (izučil se je za kleparja), sedaj pa dela v rudniku v jamomernici kot figurant. Zasluži bolje kot prej, je pa delo nekoliko teže. Toda človek se vsemu privadi. Razen telovadbe ne pozna nobenega razvedrila, lani se je oženil in zdaj si skupaj z ženo ustvarjata dom.

»Kaj pa drugi športi?«

»Razen telovadbe gojim tudi atletiko. Pogosto tečem in skačem v višino, ker vem, da sem precej počasen. Sicer pa mi pomeni telovadba vse. Želim si, da bi še napredoval, da bi se izpopolnil. Čutim, da zmorem še več, kot sem pokazal...«

Igor Prešern

NINE OPAČIĆ

KDO JE IZDAJALEC?

Nenadoma se je zaokrenila in spremenila smer, povedla trup po čisto novi poti in se čez čas vrnila, nato pa hitela nizdol, a kmalu zatem je začela tako grozljivo ovinkariti, da se je Fritz Rosten konec koncev popolnoma zmedel v zemljepisju in času in se je ženski prepuščal na milost in nemilost, ubogljivo kakor pes. Kmalu je spoznal, da se ni motil, kajti drobna, živahna ženica se je izkazala kot zanesljiva, nezmotljiva vodnica. Za seboj so namreč iznenada zaslišali zateglo zavijati psa, prav od tam, kjer so malo prej nekaj obšli, docela brez vzroka, vsaj njemu se je zdelo tako. Pes je strahotno zavijal, laješ se je trepetavo razlegal skozi vznemirjeno gozdno tišino. Drhtel je in se zvil čez vrhove dreves. Fritz Rosten se je prestrašeno zgrbil in zgrabil ženo za ramo,

Pod njimi so ogromko zalajali psi.

Ženska je šepetaje rekla:

»Obšli smo jih. To so partizanske kolibe. Od tod napadajo cesto.«

V Fritzovi zavesti je postala ta ženska pravo božanstvo.

Kmalu nato je bila pot manj strma. Tedaj je gozd oživel — v vrhovih visokih krošenj je zašumel veter. Vsenaokoli je zašumelo, hladno in jedro valovanje zraka je svežilo prepotena čela. Tema pa ni bila nič manj gosta, prav nikamor nisi videl, in širila se je pred njimi v vsem svojem črnem veličastju. Nebo je bilo brez zvezd, oblakov niso videli, toda vsakdo jih je čutil nad glavo. Veter je bučal enolično in neutrudno.

Prispeli so na neko ravan. V temi se je stekleno zasvetlikalo mokro lubje dreves. Ženska se je sama napotila naprej, izginila je v temi. Fritz Rosten si je previdno otiral pot z obraza. Vojaki so si mučeniško oddihovali. Zdaj jih je prešinil oster zvok, ki je prišel od zgoraj, iznad njihovih glav. Naglo, razločno trkanje, nato topo, brnenje, škrtanje, ki ga je prestrašena človeška zavest spreminjala v nerazumljiv odmev, ki doni iz débel in preti iz te samotne zavržene divjine. Vojaki so nemo prisluškovali, nekateri so počepnili, da bi se pripravili za obrambo. Nato se je eden izmed njih na glas zasmejal.

»Um Gottes Willen,« je rekel in pljunil v zrak. Ostri ptičji kljun je nehal kopkati po veji.

Temačni obris žene se je pojavil pred njimi. Zasoplo je govorila:

»Na desno ne moremo. Tam je partizanska bolnica. Na levi je vojska. Moramo se spustiti v jarek.«

Vojaki so polegli, da bi si oddahnili. Fritz Rosten je vprašal ženo:

»Ali je tu kaj banditov?«

»Tod so partizanske straže, pa menda spijo.«

Rosten je obrnil oči in takoj zapovedal, naj krenejo v največji tišini dalje. Pri tem je pozabil zapreti usta.

Dobro poldrugo uro so se spuščali po drči. Ta se je na sredi ožila in prehajala v goščavje.

»Jezus-Marija!« je zdajci zaječal Rosten in se krčevito trudil, da bi izvlekel nogo iz luže. Voda mu je zmočila nogavice, hladen srh ga je spreletel. Temačni obrisi redkega drevja so pošastno štrleli v dolgo, neskončno temo. Neki vojak se je zapletel v gosto, spolzko mrežo korenin in treščil v lužo. Top udarec je zamolklo odjeknil in pretrgal tišino močvirnatega in neprehodnega jarka. Podčastnik je pridušeno zaklel in napel ušesa. Za trenutek so vsi obstali. Težak, dušeč zadah, pomešam z močnimi, dražečimi vonji, in neskončna tišina goščavja, nad katero je tiho zavijal veter. Napete mišice so popustile in kmalu so spet krenili dalje.

Hodili so vedno teže. Mehka, vlažna zemlja je škripala in pokala pod nogami. Da ne bi kršili tišine, so vojaki tipali s stopali, preden so čvrsto stopili na tla. In nato sta se jim šibje in dolgo žilava trava opletala okoli kolen, da so jih lahko reševali samo z nožem. Veje in mladike so jih šibale po obrazu. Kazalo je, da tega ozkega, zamočenega pragozda nikoli ne bo konec. Vsakih deset minut so morali postati in se spočiti, ker so jih bolele kite na nogah, telesa pa so bila že kar omrtvičena od utrujenosti.

Rosten je s strahom pogledal na uro. Fosforna kazalca sta kazala pol dvanajstih. Tedaj je sédel v vlažno, mehko travo, ker so ga zapuščale moči. Ves je bil zgrbljen. Začutil je žensko v bližini in grozljivo zašepetal:

»Kako daleč je še do Gorova?«

Ženska ni vedela povedati.

»Če bi smeli na desno, da bi prišli na cesto, bi prispeli v dveh urah.«

Cesta. Groza ga je prešinila. Na cesto pa nikakor ne. Samo še tega bi bilo treba! Strah mu je vrnil moč, pozabil je na bolečine v nogah, na utrujenost v križu, otipal je debelo šibo, odrezal jo je in nanjo oprt stopal naprej po mahovju. Vojaki za njim so zamolklo dihali in s stisnjenimi zobmi prenašali bolečine in krče ne sama v nogah, marveč po vsem životu.

Jarek je bolj in bolj dišal po smoli. Tema se je naenkrat začela bolj in bolj redčiti, veter pa je močneje zavijal. Murni so cvrčali v travi. Tla pod nogami so bila trša, goščavje redkejše, ozračje bistrejše in hladnejše.

Spet so prišli v gozd.

»Pod Brezovcem smo,« je rekla ženska.

Rosten je poznal to ime z zemljevida, nikakor pa ni mogel razumeti, po čem je ženska v tejle noči, brez kompasa in zvezd, v gozdu, ki je podoben črnemu, nepreglednemu oceanu, to kar na slepo uganila.

Po mehki gozdni poti so napredovali precej hitreje in laže. Oblaki so se medtem razredčili, obrisi dreves so bili jasnejši. Zdaj pa zdaj je ženska krenila s poti, vodila jih je po prepadnih, nagubanih tleh, po grebenih in pobočjih, da je obšla domačije in zaselke. Ponekod so bredli čez hudournike in potoke, saj se mostovom niso upali približati. Rostenu so ozebli prsti na nogah, stopala so mu premrla. V daljavi, pod neko goljavo, se je zasvetil ogenj. Kresnice so se svetlikale v noči, a žolt plamen, ki ga je razpihal veter, je pričaral blizko, prijetno toploto. Rosten je dolgo ogledoval ogenj, ki je prebujal v njem prečudne spomine na daljno Bavarsko, na mehko, toplo posteljo. Jedra žena, v halji s cvetličastimi vzorci, se sklanja čez štedilnik, debelušno dekletce pa pricaplja k njej, jo vleče za haljo in vtika prstič v usta. Potem fotografski atelje ob Müllerjevi slaščičarni, živopisana izložba v samem središču mesta. Prihranjene vloge v banki in belo popleskan motorni čoln... Rosten je takole dolgo koračil s spuščenimi rameni, zagledan v žolti, nemirni plamen, in ni več čutil mraza, utrujenosti in oteklih stopal. Naposled je zavzdihnil, a kmalu nato je obstal kakor ukopan.

Ženska je zmedeno pogledala naokoli. Rosten je ni mogel videti v oči, toda po njenih nemirnih vzgibih in obupnem dihanju je čutil, da se je izgubila. Zablodila je sredi banditskega ozemlja, nedaleč od ognja, okoli katerega posedajo mrki gozdni razbojniki in brusijo nože.

Kolona je obstala.

»Kaj se je zgodilo?« — Rosten je prestrašeno zijal v ženo.

Sama se je oddaljila, tavala zdaj na levo zdaj na desno in se vrnila.

»Gotovo smo že mimo Brezovca, zdaj smo pod Vukolem, samo ne vem, v katero smer drži pot proti Gorovu. Jaz sem vedno hodila z druge strani Vukolega, čez Bezdan.«

Rosten je z roko zgrabil pištolo. Psica banditska! Glavo so mu prešinile najmračnejše slutnje. Ledeno, jekleno cev ji je nastavil na prsi. Ali bo našla pot do Gorova ali pa...

Ženska je prisegala, se zmedeno ogledovala, oči so se ji strnile s temo. Treba je samo kreniti navkreber, se bo že znašla, ko se bo tema nekoliko razgrnila.

»Naprej!« je zamolklo zašepetal Rosten in nespretno tajil strah, hkrati pa je čutil, da se ves trese.

Prečna stezica je vodila navzgor. Ženska se je napotila po nji. Trup za njo se je strnil v klin, vojaki so se tesno zbližali, obrazov ni bilo razpoznati, samo med njihovimi temnimi obrisi so se svetlikala ostra rezila bajonetov. Z razpetim ovratnikom in strmeč z izbuljenimi očmi v divjo temo, poln prividov, ni Fritz Rosten izpustil žene niti delj kakor je segala njegova roka, ki je stiskala ročaj pištole, s prstom na petelinu.

A ženska se ni in ni mogla znajti. Precej dolgo so tavali in raziskovali neznano ozemlje v divji zablodi in izgubljenosti. Rosten je nekajkrat nameraval sprožiti ženi v hrbet, a že sama misel na strel je brž zadušila brezumni strah pred mrko pokrajino. Kaj šele bo, če banditi zaslišijo strel? In kako bi mogel trup brez vodnice nazaj! Če že nič drugega, bi po strelu šlo vsako upanje, da bi se izmotali, po vodi. Ampak, če ženska to nalašč... zgrabila ga je brezumna vrtoglavica strahu. Kaj, če se bo to zgodilo? Ko bo jeknil prvi strel, se bo vrgel na tla, v temi je telo nevidna tarča, tako je mislil. Zrak je bil zelo težak, Rosten je čutil na jeziku grenki okus megle. Pot se je vila in se krivila, polna spotik. Od kamnitih tal so odmevali nevšečni udarci težkih čevljev. Vojaki so se stiskali v gručo, nagonsko kakor vznemirjena čreda, v kosteh so začutili nevarnost.

Iznenada se je Rostenu iztrgal pridušen, brezbarven vzklik.

Nekakšna rdečkasta nedoločna lučka se je pojavila pred njimi. Mežikaje se je prebijala skozi temne krošnje dreves, negibno je lebdela kakor bližnja, izgubljena zvezda. Veter je ni ganil, stala je vedno na istem mestu, negibno, kakor žareče rdeče oko gozdne prikazni.

Trup je obstal, stisnil se je v gručo, napeto je gledal tja, od koder je prihajala svetloba. Mrki gozd se je dvigal naokoli kakor zid, tema je zapirala svod nad glavo,

PRAVNI NASVETI

DELOVNI ČAS

T. E. Jelendol: Ali lahko gozdno gospodarstvo odredi v poletnem času 9-urni redni delavnik tako, da se začenja nadurno delo šele z deseto uro. — **Odgovor:** Po 166. členu zakona o delovnem razmerju lahko gozdna gospodarstva s svojimi pravili določijo delovni čas, ki traja lahko dalj kot osem ur dnevno oziroma 48 ur tedensko, a ne dlje kot 10 ur na dan, vendar tako, da povprečno število ur v teku enega leta ne preseže osem ur. Vaše gozdno gospodarstvo je torej ravnalo povsem pravilno, ko je določilo deveturni redni delavnik.

J. J. Štore: Kurjači četrte izmene dosežejo mesečno po 192, včasih pa 200 delovnih ur in zato bi radi vedeli, koliko ur mora delavec opraviti na mesec in ali je smatrati za nadurno delo, kadar je kurjač dolžan delati 16 ur nepretrgoma. — **Odgovor:** Nikjer ni določeno, koliko ur mora delavec opraviti na mesec. To je odvisno od organizacije dela in razporeda turnusov in izmenjav. Menimo, da je pri Vas kar v redu urejeno glede zaposlitve četrte izmenjave. Seveda pa je kurjačevo delo, ki ga opravlja nad osem ur, nadurno delo in ga je tako tudi obračunati.

RAZNO

R. R. Maribor: Nadurno delo in plačilo zanj je urejeno za delavce v gospodarstvu drugače kot za javne uslužbence. Za prve velja načelo, da mora biti osebni dohodek zanj obračunan na podlagi 50% povečane tarifne postavke. Za javne uslužbence zakon o javnih uslužbencih ne pozna take pravice. Ni torej točna Vaša trditev, da je plačevanje nadurnega dela v gospodarstvu omejeno. Prav nasprotno, vsako opravljeno nadurno delo mora biti plačano. Omejeno pa je povsem za javne uslužbence. To plačilo bo dovoljeno kvečjemu v primerih, ki jih bi dovoljevali posebni predpisi. Teh pa še ni. Vprašujete, kdo poleg grosističnih trgovskih podjetij lahko še določi krajši delovni čas. Nihče in tudi grosistična podjetja nimajo nobenega pooblastila, da bi smela uvesti krajši delovni čas kot osem ur. Glede sistema potrošniških kreditov pa pozabljate, da je odločilna kreditna sposobnost.

DOPUST

K. V. Ljubljana: Določen Vam je 18-dnevni dopust. Nameravate ga izkoristiti v avgustu, ko boste že izpolnili 15 let delovne dobe. Ali imate glede na to pravico do daljšega dopusta? Menite, da tudi ni prav, da pripada 18 dni dopusta tistemu delavcu, ki ima 6 let delovne dobe kakor tudi tistemu, ki jih ima že 14 let. **Odgovor:** Zakon res ne določa termina za določitev dopusta. Vendar menimo, da bi v Vašem primeru kazalo upoštevati, da boste nastopili dopust, ko boste izpolnili 15 let skupne delovne dobe. Potemtakem bi morali imeti 24 dni dopusta. Vaše mnenje, da ni prav, da bi imela enak dopust delavca s 6 in s 14 leti skupne delovne dobe, je deloma utemeljeno in tudi ni nikjer določeno, da ga morata imeti. Delavski svet je organ, ki v svojih pravilih določi, po kakšnih pogojih se določa trajanje dopusta. Zakon o delovnih razmerjih določa samo minimum, in sicer le za primer, če se določa trajanje dopusta samo po delovni dobi. V tem primeru pa ni zakon kriv, če imata delavca enako dolg dopust, temveč delavski svet, ki ne uredi zadeve in ne določi, kateri pogoji se upoštevajo, ko se določa trajanje dopusta.

A. M. Mojstrana: Radi bi vedeli, kako je razumeti določbi 27. in 37. člena zakona o delovnih razmerjih s posebnim ozirom na upokojence. — **Odgovor:** Najprej je pripomniti, da niti prvi niti drugi člen nimata nobene zveze z upokojenci. V 27. členu je predpisan splošen pogoj za pridobitev pravice do rednega letnega dopusta in velja torej za tiste, ki prvič vstopajo v delovno razmerje in pa za tiste, ki za več kot 15 dni prekinejo delovno razmerje. Določba 37. člena pa ureja primere, ko se nekdo zaposli, pa še nima izpolnjenega prej omenjenega pogoja, a ima vsaj šest mesecev nepretrgane zaposlitve. V takem primeru se delavcu prizna toliko delovnih dni dopusta, kolikor mesecev je trajala njegova redna, nepretrgana zaposlitev. N. pr. če ima delavec do konca leta osem mesecev zaposlitve, pogoja pa še ni izpolnil, dobi v istem letu osem delovnih dni dopusta. Iz povedanega sledi, da niti eden od teh primerov ne velja za delavce, ki imajo poleg izpolnjenega pogoja za dopust še izpolnjeno delovno dobo za starostno pokojnino. Tem delavcem pripada pred iztekom odpovednega roka v celoti dopust, ki jim gre glede na delovno dobo. Napačno je tolmačenje, da pripada tistemu, ki mu poteče odpovedni rok 1. marca, tri dni dopusta, delavcu, ki mu poteče odpovedni rok 1. maja, pa pet delovnih dni dopusta. Obema se mora pred iztekom odpovednega roka dati dopust, ki mu gre po zakonu in po pravilih podjetja.

Sind. podr. p. p. sl. Jesenice: Koliko dopusta pripade delavcu, ki ima skupaj 16 let delovne dobe, je v podjetju zaposlen od 1957. leta in je lani izkoristil ves dopust, letos marca pa je odpovedal službo. — **Odgovor:** Po 36. členu zakona o delovnih razmerjih pripada delavcu, ki ga omenjate v pismu, najmanj toliko rednega letnega dopusta, kolikor mu pripada po skupni delovni dobi, t. j. v Vašem primeru najmanj 24 delovnih dni, in sicer mu mora gospodarska organizacija po omenjeni določbi omogočiti, da izkoristi dopust do konca odpovednega roka. Napačno je mnenje, da mora med enim in drugim dopustom preteči 11 mesecev. Se bo pač treba sprijazniti z zakonom, ki v 36. členu dovolj jasno pove, da mora gospodarska organizacija omogočiti izrabo pripadajočega rednega dopusta do izteka odpovednega roka v primeru, če delavcu odpove gospodarska organizacija ali če odpove delavec sam. Odpoved ne more imeti za delavca nobenih negativnih posledic, saj ima pravico, da se je posluži, kot se jo lahko posluži gospodarska organizacija.

SIN BRIGADE

PIŠE · TONE SELIŠKAR
RIŠE · MARJANCA JEMEC

139. Seveda, tudi partizani niso bili iz samega suhega zlata. Tudi marsikak rogovilež je zašel mednje in eden takih je bil tudi Suhač, ki je bil res tako suh kot fižolova preklja. Bil je študent, pa so ga iz šole spodili, ker je bil bolj v prismodije zatreskan kot v učenje in ni bil za nobeno pravo rabo. Suh kot preklja — lačen pa vedno kot uš. V vsej brigadi je bil znan kot najhujši »žicar«.

140. Pa tudi sovražnik ni sedel na ušesih in kmalu zatem, ko so prebrodili reko, jih je na slemenu oplazil ogenj iz mitraljezov. Tega niso pričakovali, zato so se prednje vrste borcev sprva zmedle, zlasti ker se je mula, ki je nosila municijo za mitraljeze, zakasnila. Toda Martinček je slišal, koliko ura bije, zato je pognal mulo v strmino, kolikor se je le dalo.

141. Suhač — borec se je prav tako zamudil spodaj pri mlinu, ker mu ni dala žilica miru, da ne bi vtaknil glavo v mokarjevo hišo in zaprosil kruha. Dobil ga je in tak kos kruha bi zadostoval za tri lačne ljudi. A Suhač je lepo zagrizel vanj in je zložno racal za mulo in Martinčkom. Pot je bila tako strma, da so jo ljudje in mula komaj zmagovali, zlasti še, ker so bili vsi lačni in utrujeni.

142. Tudi Martinček je bil lačen, da so mu čreva škripala. — »Hej, Suhač, tovariš, daj mi kos kruha!« je dejal Martinček. — »Kaj si rekel, mulovodec?« je vprašal Suhač. — »Daj mi malo kruha!« — »Ne slišim!« — »Kos kruha!« — »Ne slišim!« je momljal Suhač in goltal kruh kot lačna kobilica.

143. Martinček je zavohal boj na slemenu, zato je pozabil na lakoto in na Suhača. Tudi Suhaču se je zazdelo, da se zgoraj nekaj plete, a ker mu je na strmi stezi drselo, se je oprijel mulinega repa. Toda Martinček ga je usekal s šibo po roki, da je Suhač zajavskal, kot da bi bil obstreljen. — »Pomagaj mi, Martinček!« je zastokal. — »Nič ne slišim!« je dejal Martinček. — Suhač je spet pograbil mulin rep, Martinček pa — švrk — s šibo po njegovih prstih.

144. Takoj ko je prišla mula do mitraljezcev, je bila zmaga dobljena, kajti zabojčki z municijo so drseli od mitraljezca do mitraljezca. Ko je nesel Martinček zabojček municije na položaj, je smrtno zadet omahnil eden od mitraljezcev. Martinček se je splazil k mitraljezu kot star, izkušen borec in pričel z ognjem obsipavati ustaše. Sovražniki so se pričeli umikati. Suhač se je od strahu zavalil k Martinčku in zastokal: »Pa sva jih!«

Križanka št. 21

Vodoravno: 1. severna evropska država, kjer so tekme za svetovno prvenstvo v nogometu, 7. skrajšan naziv slovenskega dnevnika, 13. zatrjevati, 14. okrajšava za »krajevni«, 15. rudarsko mesto v Istri, kjer je imel v nedeljo predsednik Tito velik govor, 16. nauk o nravnosti, 17. zmes plinov, ki nas obdajajo, 19. italijansko: jezero (v imenih velikih jezer v severni Italiji), 20. večja utežna enota, 21. vrvica, 23. z veseljem, prostovoljno, 24. sodobni nemški skladatelj (Werner), 25. debele palice, 26. priprava za ogrevanje, 28. kemični znak za radij, 29. glad, 31. stranice v pravokotnem trikotniku, 33. predlog, 34. ločilni veznik, 35. posode za vodo, 36. okrajšava za »rentgen«, 38. števnik, 40. debele jeklene plošče, 42. groza, 43. vodna žival, 45. Verdijeva opera, 46. obedujem, 47. šolski red, 49. kemični znak za galij, 50. domače žensko ime, 51. ravnotežje; držaj pri kolesu, 52. žgani sladkor.

Navpično: 1. preštevane, 2. omotica, 3. edina hči, 4. kras, ponos, 5. oblika pomožnega glagola, 6. oziralni zaimek, 7. dobro, v redu, 8. kemični znak za aluminij, 9. pojav na vodi, 10. reka v Srbiji, 11. doza za cigarete, 12. pozitivna elektroda, 14. podzemeljske živali, 17. znameniti francoski pisatelj (»Germinal«), 18. delavci v rudniku, 21. orodje za zemeljska dela, 22. hčerin mož (množ.), 25. bicikel, 27, pogojni veznik, 30. srbohrvaški predlog, 31. cunja, 32. raztresam, 33. grobo mleto žito, 35. znanost, 37. eno od imen predsednika Naserja, 39. judovsko moško ime, 41. zveza, 42. jutranji svit, 44. žensko ime, 46. vzročni veznik, 48. nemški predlog, 50. ljudska pritrdilnica.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 20

Vodoravno: 1. opravek, 7. komande, 14. trapec, 15. sopotnik, 16. ribez, 17. poseka, 18. pr., 19. opal, 20. manira, 21. tla, 22. kor, 23. merala, 24. bron, -g, 25. korito, 26. krom, 27. mik, 29. liti, 30. prisad, 32. obrazci, 34. kratice, 35. ramena, 36. klas, 37. mit, 38. Inari, 39. pretik, 41. je, 42. Maroko, 43. kriminal.

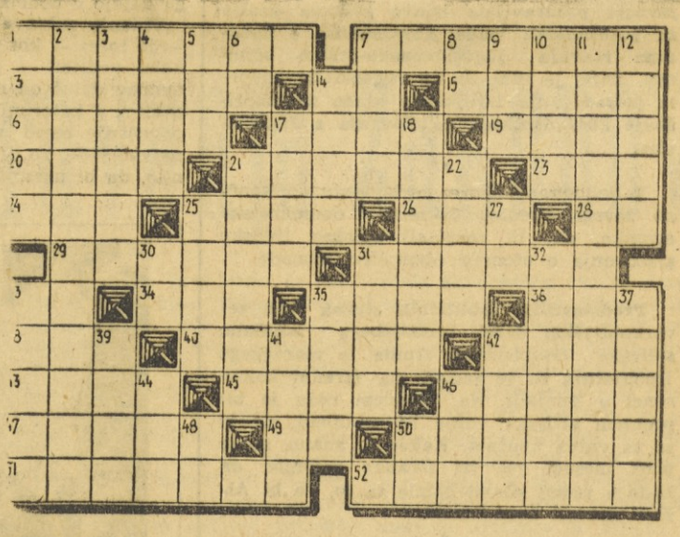

rdeča svetloba pa je zasenčevala pogled. Rosten je predvsem pomislil, da je partizanska skupina blizu, na oddihu ob ognju, a kmalu se je prepričal, da ne gre za ogenj in da svetloba sploh ne prihaja s tal. V tole poslednje ni bil docela prepričan, ker je bilo zemljišče strmo, svetloba pa je padala pošev nad njimi. Ko ga je minil prvi naval strahu, se je vzravnal in šepetaje zahteval, naj mu ženska to razjasni.

Ženska je odgovorila, da gori ogenj ali sveča v neki kolibi. To je spet povzročilo vznemirjenost. Koliba? Čigava? Tega ženska ni vedela.

Rosten je spet začutil ostre, vroče šume v glavi. Ali se ta ženska preneveda in ga slepi, kakor da je na lepem zabredla, v resnici pa ga namenoma vleče v zanko?

Listje je šumelo v zraku in šumenje ga je še bolj zmedlo. Lučka je gorela enakomerno, nedaleč od njih, strašna in neznana, on pa stoji tog in brez moči v brezumni temni noči, sredi banditskega osinjaka.

Žena je molče drhtela. Skozi kopreno teme so se svetlikale sive, preplašene oči.

Brezumen strah nemalokrat naganja k brezumni hrabrosti. Tako je bilo tudi s Fritzem Rostenom. Na lepem je sunil žensko v hrbet in ji zapovedal, naj krene prva naravnost proti luči. V nemi tišini je šla pred trupom, ki je zdaj stopal potihoma, po prstih. Vojaki so si previdno nameščali puške in se razvrstili druga za drugim na potrebno razdaljo. Luč je prihajala vedno bliže. Rosten je tiho zapovedal prvemu za seboj, naj pripravijo bombe. Šepet je šel dalje med trupom.

Drevje se je redčilo in luč je bilo zmeraj bolj videti, postajala je večja in bolj rdeča. Trup je stopal neslišno v polkrogu. Pred njim so se nedoločno videli črni obrisi zidov.

Fritz Rosten je nameril cev predse.

24

»Tudi kravo bova pognala v bolnico. Treba je, brate, mleka ranjencem. Danilo mi je rekel, da hudo trpe zaradi mleka. Eh, debeljača... debeljača..., zdaj moraš pa še ti na vojsko. A kako je bilo svoje dni... Tebe še na svetu ni bilo. To so bili časi, kar lepo je bilo... Pa četudi je prišlo do vojske, te še glava ni zabolela. Lepo dobiš vpoklic ali pa pride žandar pote, pospraviš svoj kovčeg, pol vasi krene s teboj, vsi sosedje in sorodniki, pa hajd pevaje skupaj na postajo in potem se gosposko popelješ vse tja do fronte, tja v Galicijo. E — hej — koliko sem se navozaril tista leta! Če bi bil karto plačal, mi ne bi bila niti Franc Jožefova mošnja plačala stroškov, a koliko sem ruma popil, pa dišal je ta hudir, kakor da so ga sami svetniki nakuhali, pa smo se tolkli z Rusi in pili rum... Ej, pogača ciganska, to je bila vojska, kakor na kakšnem banketu, a doma se ti ni živ krst dotaknil ne živine ne družine in siročadi, lepo si se z njim dopisoval in pošiljal formte... Pa če je hotela božja volja in si, recimo, izgubil nogo, ti je plačevala država penzijon, pa kaj hočeš boljšega... Niti za motiko ti ni bilo treba zgrabiti, dokler si živel. Eh, eh, švabski časi... a kako se je danes vse to zasukalo! V rodno hišo ti vdero, gospodarje pobijejo, ti ženske...«

Starčevo nasmehljano lice se je zmračilo in skoz povešene, zarasle brke se mu je utrgal bridek vzdih. Hrbet, ki je bil še malo prej vzravnan, se je zgrbil pod raztrganim suknjičem iz grobe domače raševine, in takole zgrbljen, sklonjen, s suhljatim, tršatim obličjem, ki ga je zdajci zalilo kakor žolta plast ilovice, z motnimi, odsotnimi očmi, v katerih je tlelo sivo ivje neutolažljive boli, s sivimi, kuštravimi lasmi, na katerih se je nabiral smrdljiv, sivkast dim, ki se je lahno dvigal z ognjišča, je Ostoja vnovič preživljal nesrečne julijske dni. Ob slabotnem ognju, ki se je zdaj pa zdaj razblinil v zlatičast, koničast plamen, bi bil njegov lik spominjal na starinskega, davnega mučenika, ko ne bi bilo tistih trdih potez na obrazu, lastnih žilavim, zdravim in trdoživim kmetom, potez, po katerih lahko slutiš, da so v njem tiste sile, ki ga povezujejo z zemljo, trajnejše od časa in še polne krepkih življenjskih sokov. Globoko iz rasi, poraslih s posivelimi kocinami, se je izvil še enkrat zategel vzdih, ki je zatrepetal v zraku in se spremenil v dolgotrajno, turobno tožbo. Na ognjišču se je kadilo, suhi ogorki so prasketali in razmetavali rdeče iskrice. Petrolejka je gorela na steni, saj Ostoja ni varčeval z nafto, odkar se je pozimi tam gori na cesti, ob partizanskem napadu na neko kolono nemških kamionov, polastil nekaj kant nafte. Sicer bi mu bilo zadostovalo tudi tole malo svetlobe, ki so jo dajali čvrsti panji, počasi dogorevajoči na ognjišču, toda Mičkovi živci so od poletja tako razkrojeni, da ne prenaša teme in če le ostane v mračni kolibi, v temi, se mu že začnejo prikazovati tako grozne reči, da takoj dobi živčni napad. Ob goreči petrolejki pa še kar mirno zaspi.

Miček je ležal na pisani preprogi, pogrnjeni čez slamo in seno, z glavo oprto na roke in je s plamtečimi očmi ogledoval deda. Bil je suhljat in temnopolt s tankimi kodrci, ki so se vili v rahlem loku nad čelom, njegove oči pa so sijale prečudno, že kar ne tako, kakor bi bile s tega sveta; kakor da je vse njegovo življenje z mislimi, sanjami, hrepenenji, nagoni in nagibi vred, s tistimi tenkimi občutki in previranji, ki se dogajajo v skritih pretokih in zametkih deške duše, strnjeno in zbrano v teh očeh in njihovem prečudnem lesku. Odločne, sinjkaste žile, ki so mu prezgodaj prekrižale roke, vrat in čelo, in ostre, napete poteze na obličju so razodevale, da ima ta fant vražje čvrsto voljo in da mu je le malo mar za površne, prijetne občutke.

Obličje je zasenčevala otožnost, udje pa so bili tesno prižeti na ležišče, kakor da je tudi on gledal v svoji domišljiji okrutne prizore in kakor da jih je spremljal brez glasu, z mrzličnim pogledom, ne da bi ganil z glavo, dokler mu ni udaril pot iz vseh znojnic.

V pregrajenem delu pojate, od koder je prihajal kislikasti zadah gnoja, je debeljača šumno prežvekovala, opletala sem pa tja z repom in upirala trudne oči proti ognjišču.

Ostoja je dušil v sebi sledove otožnosti, molče vlekel prste skoz brke in strmel v cvrčeč ogorek, pri tem pa se mu je jabolko v grlu dvigalo počasi in trudoma, kakor da požira nekaj trdega in suhega. In ker so se mu možgani navadili, da so se vedno z nečim ukvarjali, je začel Ostoja prežvekovati misli, ki so ga od davi povsem zajele. Pregibal je ustne, a zaskrbljeni pogled, ki ga je zdajci uprl izpod razredčenih trepalnic v Mička, je bil v zvezi z novim stanjem, ki je danes vneslo veliko spremembo v njegovo borno, polovičarsko življenje.

»Fant moj, bo pač treba jutri zgodaj vstati, pa kravo predse in pot pod noge! Pobaši svoje cunje v torbo pa ne pozabi na latev za mleko in na lonec. Vse to jim bo prav prišlo.« — Zamišljeno se je ogledoval po kolibi. — »Eh, ko je pa tako prišlo. Nekomu je usojeno trpeti, dokler ne izdihne. A takole pa tudi ne more dalje. In zdaj še ta nadloga. Ne da hudir, da bi človek v miru živel.«

Ostoja niso pretresale samo gospodarske skrbi; zdaj še celo ni mislil nanje, saj pa tudi ni bilo treba, kajti na požganem in zatrtem Volčjem dolu ni bilo mogoče kaj prida storiti brez delavnih rok in brez orodja.

Nova nesreča je prišla. Danes je bil v Razdolju, v štabu odreda, obiskal je Danila, da bi se z njim posvetoval o vsem, kar mu je težilo dušo. Sam ni znal najti izhoda, a koga naj bi vprašal za svet in pomoč, če ne Danila, razsodnega in prisrčnega človeka, ki mu je bil tudi najbližji. Pravzaprav ni šlo tolikanj za njegovo osebno zadevo, čeprav je tudi njemu že presedala tale samota v odročni planini, tole prazno, ničevo življenje. Šlo je bolj za njegovega vnuka Mička. Ostoja ga je hotel obvarovati vojne in nevarnosti, saj je bil poslednja moška mladika njegovega rodu, mladika, ki naj ponese njegovo ime v prihodnje čase in pokolenja. To si je goreče želel in to je pravzaprav bilo tisto poglavitno, kar ga je pripravilo do tega, da se je umaknil iz odreda in spletel gnezdo v tejle gluhi samoti. Toda vojna se je strašno vlekla, se tako razbohotila in rodila že toliko gorja, da je Ostoja bolj in bolj dvomil, da bi mogel izpolniti svoje želje tako, kakor si je sam zamislil. Predvsem je neusmiljeno razsajala lakota. Brez moči je bil, da bi v takih okoliščinah pridelal kruh, a dečka je bilo treba prehraniti. Govorili so, da se bo vojna vlekla leta in leta. Sam je govoril tudi s pregnanci iz drugih krajev, ki so vedno številneje bežali le-sem, v varstvo partizanov. Človek ni bil nikjer več varen. Ljudje so zapuščali domove, zapuščali ves svoj žitek in bitek, bolezni so jih kar desetkale. Vrh tega se je ljudstvo sprlo med seboj in našli so se izrodki, ki so se enako kržali in enako praznovali krstno slavo, pa so se nekako pojunačili in obrnili puške proti lastnim bratom in skupaj s švabskimi soldati koljejo nedolžno ljudstvo, vse tiste, ki nočejo na njihovo stran. Ostoju so že pošiljali sporočila in opomine, a kje bi bil mogel pri zdravi pameti le pomisliti, da bi se spentljal z njimi. Ampak če se jim zameriš, kar naberi kožo na tilniku! Vse se je nekako zapletlo in zarotilo proti njemu — sama zmešnjava, ki je njegovi možgani niso mogli razvozlati. Najrajši bi bil vnovič stopil v kakšno četo nekje blizu Danila, a kam z Mičkom? Da bi še njega vzel s seboj — eh, ko je samo pomislil, se mu je srce stisnilo, pamet pa se mu je skalila, izhlapevala. To ni tako lahko — z Mičkom, eh, ko bi jih bilo več ostalo, bi že bilo, naj bi šli, ne bi jokal za njimi, toda konec koncev, ali je mogoče takole dalje, tako pasje životariti?

Podnevi in ponoči je brusil Ostoja možgane z najrazličnejšimi ugibanji, obračal se je v snu, prebijal noči ob ognjišču, kopnel v premišljevanju. Nato pa je sklenil, da bo to reč razložil Danilu, izpovedal si mu bo in zahteval, naj ga pouči. To se je danes zgodilo.

Zdaj topo sedi, gleda predse utrujen in izčrpan od dokončne odločitve. Odleglo mu je, pa mu tudi ni odleglo. Ampak pri duši mu je čisto in toplo, ker se je zbogal s tistim, kar je neogibno, kar mora biti. Negotovosti in strahotnih duševnih preizkušenj zdaj ni več, saj drugega izhoda ni, pa obrni kamorkoli hočeš. Danilo mu je pomagal. Vsak svoje sta si zaupala, takole vzajemno: on Danilu svoje skrbi in bojazen, Danilo njemu svoje zadrege in slutnje. Sovražnik pripravlja napad na to pokrajino, Velika, ostra ofenziva bo, take še nikoli.

DOGODKI V SVETU
OD TEDNA DO TEDNA

Predsednik francoske vlade de Gaulle je prepovedal oficirjem dajati izjave o političnih problemih. S tem je zadel Vsealžirski odbor javne rešitve, v katerem je dosti oficirjev in ki je poslal v Pariz resolucijo proti občinskim volitvam v Alžiriji. Člani tega odbora pa so prišli v Pariz, da bi s podobnimi odbori v Franciji določili politično linijo. Do zdaj je v Franciji že nad 700 takih odborov, ki imajo fašistične težnje.

*

Varnostni svet je v razpravi o libanonski pritožbi proti vmešavanju Združene arabske republike sklenil poslati v Libanon posebne opazovalce. Le-ti so že prišli v Libanon.

*

Na Kitajskem so odvzeli poslanski mandat petim članom Vsekitajskega kongresa, ker so obtoženi kot buržoazni desničarji. Od februarja do zdaj so iz istih razlogov odvzeli poslanske mandate že 59 poslancem.

*

Na Cipru so izbruhnili hudi neredi med Turki in Grki, ki prebivajo na tem otoku. Spor se je prenesel tudi v odnošaje med Turčijo in Grčijo. Turčija želi, da se otok razdeli na turški in grški del. Grčija zastopa stališče, naj otok dobi pravico samoodločbe. Velika Britanija, ki ima otok v svoji posesti, je pripravila načrt o avtonomiji pod angleško oblastjo. Na otoku je nekaj nad 5 milijonov prebivalcev, od tega je 80% Grkov, Turkov pa je le 18%.

*

V londonskem pristanišču je začelo stavkati nad 20.000 pristaniških delavcev. Stavka 50.000 šoferjev in sprevodnikov avtobusov pa traja že nad 40 dni.

*

Ameriški zunanji minister Dulles je izjavil, da bi ZDA prenehale z jedrskimi poskusi, če bi prišlo do očitnega napredka pri reševanju drugih razorožitvenih problemov.

*

U NU, PREDSEDNIK BURMANSKE VLADE

V Antifašistični ligi Burme je prišlo do ostrih nesporazumov glede njene politične linije. Povod za to so bili nemiri plemena Karenov. Pričakovati je, da bo prišlo do razcepitve te glavne politične sile v Burmi.

Predsednik sovjetske vlade Hruščev je poslal Eisenhoweru in Macmillanu novo pismo glede sestanka na najvišji ravni. Ker je to pismo prišlo po sovjetski ponudbi Ameriki o razširitvi medsebojne trgovine in po Macmillanovem razgovoru v Washingtonu o gospodarskih problemih, sklepajo, da je Hruščev predlagal, naj bi na konferenci razpravljali tudi o gospodarskem sodelovanju.

*

Predstavnik sekretariata za zunanje zadeve je izjavil, da jugoslovanska vlada in javnost pozdravljata izjave grškega kralja in predsednika vlade Karamanlisa o ugodnem razvoju jugoslovansko-grških odnosov. Dejal je tudi, da bo Jugoslavija podprla prizadevanja italijanske vlade za izboljšanje gospodarskega sodelovanja z Jugoslavijo.

*

V zahodnonemškem parlamentu so končno zavrgli predlog Socialne demokratske stranke, naj bi razpisali splošno ljudsko glasovanje o atomski oborožitvi armade.

*

Predstavniki političnih strank treh severnoafriških dežel, tunizijskega Istiklala, alžirske Osvobodilne fronte in maroškega Neodestura so se sestali na izredni konferenci v Tuniziji. Na dnevnem redu je bil problem alžirske vojne in možnosti, da bi se ta vojna končala. Kakor je znano, so se pred meseci vse tri stranke zedinile, da bodo z vsemi silami delale za to, da bi Alžirci dosegli neodvisnost.

*

V mnogih krajih Anglije so bile nadomestne volitve. Pokazale so, da vpliv vladajoče stranke konservativcev med prebivalstvom vse bolj pojema in da laburisti pridobivajo vedno več zaupanja med volivci.

*

Zastopnik znanega nemškega industrijalca Kruppa se je v Sovjetski zvezi pogajal s sovjetskimi predstavniki o dobavi opreme za nekatera sovjetska podjetja. Izjavil je, da je obnovil stike, ki jih je že nekdaj imela sovjetska zunanje trgovinska organizacija z družbo Krupp.

*

De Gaulle je po radiu razložil svoj program v zunanji in notranji politiki. Napovedal je pomiritev v Alžiriji; le-ta se bo federalno povezala s Francijo. Obljubil je tudi, da se bodo poboljšali odnošaji s Tunizijo in Marokom. V notranji politiki pa je obljubil ozdravitev gospodarstva in financ. Prva sredstva za to naj bi dalo notranje posojilo, ki ga nameravajo razpisati.

*

Libanonski uporniki so ustanovili Revolucionarni svet, ki bo vodil ves oboroženi boj. V vodstvu sveta so poleg političnih tudi nekatere vojaške osebnosti. Njihova vojska nastopa čedalje bolj enotno in nič ne kaže na kakšna pogajanja z vlado, ker zahtevajo uporniki kapitulacijo vladnih sil.

*

V soglasju v odločitvijo vlad Sovjetske zveze in Romunije so se sovjetske čete začele umikati iz Romunije. Te čete so bile nastanjene v Romuniji vse od poraza hitlerjevske vojske in osvoboditve Romunije.

*

Generalni svet socialistične Internacionale se je sestal na tajnem zasedanju v Bruslju, glavnem mestu Belgije. Razpravljali so o položaju v Franciji in Alžiriji. V delu sveta so sodelovali predstavniki 17 socialističnih strank iz Evrope.

*

Na zasedanju Mednarodne organizacije dela v Ženevi je jugoslovanski delegat Moma Marković poudaril, naj bi ta organizacija bolj zastavila svoj vpliv, da bi dajale razvite dežele nerazvitim pomoč brez političnih pogojev. Jugoslavija se je vedno upirala temu, da bi pomoč izkoriščali za vmešavanja v notranje zadeve drugih dežel.

„Temnopolti" delavci iščejo svojo pravico

Južnoafriška unija je znana po brezobzirnem zatiranju in izkoriščanju temnega prebivalstva. Plemenske razlike so se tod ohranile v najbolj okrutnih oblikah, ki imajo zakonito veljavo. Prav zato tudi boj »temnopoltih« sindikatov poteka v zelo težavnih okoliščinah. Proletarska zavest in zaupanje v lastne sile pa se tudi v Južnoafriški uniji krepita iz dneva v dan. Tako je lani splošni bojkot avtobusov zaradi povišanja prevoznih cen vzvalovil na tisoče afriških delavcev in jim hkrati pokazal, s kako velikansko močjo razpolagajo. Ta uspeh je dal pobudo za najnovejšo akcijo Južnoafriškega kongresa sindikatov.

Med delavci je te dni začelo krožiti na stotisoče letakov v angleščini in tudi v jezikih afriških domačinov. Južnoafriški kongres sindikatov je pozival delavce, naj se aktivno vključijo v gibanje, ki terja zvišanje minimalne dnevne mezde na en funt.

V letaku pa piše med drugim: »Dobro veste, da s sedanjo mezdo ne moremo živeti. Naše družine so lačne, živimo pa v brlogih... In vendar, kdo ustvarja bogastvo Južnoafriške unije? Kdo gradi mesta, farme in rudnike v naši deželi? Vsi veste za odgovor: delavci...« Organizatorji gibanja namenoma uporabljajo preprost in razumljiv jezik, da bi se čimbolj približali nizki kulturni ravni povprečnega afriškega delavca. Zato mu skušajo preprosto predočiti vlogo delavskega razreda in hkrati tudi potrebo, da se delavci združijo v obrambi skupnih interesov. Zaostalost je bila doslej namreč ena glavnih ovir, da sindikati niso mogli zbrati v svojih organiziranih vrstah glavnine afriškega delavstva. Prvenstveni razlog pa je seveda omejevanje svobodnega delovanja sindikatov neevropskih delavcev, saj jih rasistična vlada nenehno zavira pri njihovem delu.

Glavno geslo je tokrat: minimalna dnevna mezda mora znašati vsaj funt. Kaj bi to pomenilo za delavce v Južnoafriški uniji, najbolje kaže naslednja primerjava:

Sedanja povprečna (ne minimalna!) mezda afriškega delavca znaša v predelovalni industriji dva funta in 11 šilingov **na teden**, v rudnikih pa komaj funt. Pri kmetijskih delavcih pa je naravnost grozotno nizka, saj dosega komaj dva funta **na leto!** Ostanek odbijajo farmarji za stanarino in za košček zemlje, ki ga dajejo v obdelavo delavcem.

Sedanja zahteva — funt na dan — je torej — kot pravi neki sindikalni voditelj — na »stotine kilometrov daleč od običajnih tarifnih zahtev, s katerimi navadno terjajo povečanje mezd za 10%, 20% ali največ 40%. To bi praktično pomenilo, da bi uresničenje sedanje zahteve večjemu številu delavcev povečalo mezde tudi za 300%.

Jasno je, da se zastavlja vprašanje, ali so temelji za postavljanje takšnih zahtev realni? Če vzamemo v poštev stvarne potrebe in tudi pravico afriških delavcev na dostojno življenje — potem so zahteve več kot upravičene. Tudi če primerjamo plače in mezde belih in temnopoltih delavcev, je takšna zahteva prav tako na mestu. Toda če pa upoštevamo trenutno moč sindikalnih organizacij afriških delavcev in razmer, v katerih morajo delovati, potem upanja na uresničitev te zahteve niso preveč rožnata.

Spričo tega menijo nekateri, da bi bilo bolje mobilizirati delavske množice za tiste zahteve, ki bi ob vztrajnem boju dajale več upanja na uspeh. Tako so na primer afriški rudarji nedavno tega prisilili delodajalce, da so zvišali mezde za eno osmino. Drugi pa spet menijo, da bi bilo prav, če bi začeli uveljavljati načelo enakopravnosti afriškega delavca, s tem da bi temnopolti delavec dobil vsaj del tega, kar mu pripada, medtem ko bi zahtevo po minimalni mezdi skušali v celoti uveljaviti v prihodnosti.

Če bo ta akcija lahko zbrala afriške delavce, jih aktivizirala in mobilizirala v boju za splošno zboljšanje ekonomskega in s tem posredno tudi družbenega položaja, bo uspela, čeprav sicer za zdaj ni moč pričakovati, da bi hkrati tudi uresničili temeljno zahtevo po minimalni mezdi enega funta na dan.

Že nekaj časa kažejo ulice libanonskih mest podobo zagrizenih bojev med vladnimi četami in uporniki, ki zahtevajo novo vlado, sposobno braniti neodvisnost dežele.

„Separatist iz leta 1923"

Nedvomno so nekatera razsodna in zrela stališča na kongresu socialnih demokratov v Stuttgartu vznemirila starega nemškega kanclerja Adenauerja. Zlasti pa je žolčno reagiral na koncept Herberta Wehnerja (izg. Venerja) enega vodilnih opozicijskih prvakov. Ta je kongresu predložil, naj bi poiskali rešitev za združitev Nemčije v postopnem zbliževanju med Vzhodno in Zahodno Nemčijo. Njegov predlog je kongres sprejel, samega Wehnerja pa so zvolili za enega od dveh podpredsednikov socialnodemokratske stranke.

Takšna zamisel je bila za nemškega kanclerja očiten krivoverski nauk, saj si bonnska vlada nenehno zapira oči pred obstojem Vzhodne Nemčije in je nikakor noče priznati. Adenauer pa ni napadel toliko teze, ki jo je predložil Wehner, marveč se je spravil osebno nadenj in ga imenoval »bivši komunist«. S tem je bilo po mnenju Adenauerja tudi že vse rečeno in opravljeno.

Toda tokrat se je pokazalo, da ima vsaka palica dva konca. Kancler Adenauer se je menda prepričal, da se lahko nepremišljen udarec vrne s podvojeno silo. Socialni demokrati so sprejeli vrženo rokavico in tudi sami sklenili, da bodo prenesli bitko s političnega terena na tla osebnih spopadov. Zato so dali Adenauerju vzdevek »separatist iz leta 1923«.

Wehnerju sicer vzdevek »bivši komunist« ni šel dosti do živega, saj ni nikoli prikrival, da je bil med obema svetovnima vojnama član Komunistične partije Nemčije, da se je aktivno boril proti nacizmu in da je po vojni prestopil v vrste socialnodemokratske stranke. Drugače pa je z Adenauerjem. Za njega trdijo, da je leta 1923 kot župan mesta Kölna terjal, da se porursko in porensko področje odcepita od Nemčije in združitev v avtonomni državi. Sicer tudi take obtožbe iz tako daljne preteklosti ne bi bile pomembne, če jih ne bi nekateri aktualni dogodki spravljali v posebno zvezo s sedanjim Adenauerjevim stališčem. Nekateri namreč zatrjujejo, da združitev Nemčije kanclerju ni preveč pri srcu, ampak si Adenauer zgolj prizadeva, kako bi čimbolj vpregel Zahodno Nemčijo v zahodni blokovski voz. Komur pa že enkrat ni bilo do združitve nemškega naroda in se je zavzemal za odcepitev določenega ozemlja, ta se bržkone tudi sedaj ne bo pretegnil, da bi zedinil oba razkosana dela nemškega ozemlja.

Takšen je tihi, toda izredno ostri očitek iz za oko nedolžnega vzdevka »separatist iz leta 1923«. Združitev Nemčije je namreč slehernemu Nemcu zelo globoko pri srcu; vsakdo, ki bi se tej zamisli odrekel, bi ga najbrž nemško ljudstvo hudo moralno obsodilo.

Zato se tudi Adenauer na vse kriplje trudi, da bi odvrnil hude obtožbe, ki mu jih prinaša očitek socialnih demokratov. Stari kancler prepričuje javnost, da je bil prav on tisti, ki je pred 35 leti pomagal zatreti vse take separatistične težnje in da je njegova vlada dosledni pristaš združitve Nemčije.

Čeprav bo bržčas končni izid tega zanimivega dvoboja obvisel v zraku, je vendar Adenauerju verjetno že zdaj žal, da je tako nepremišljeno prenesel bitko na tla osebnih očitkov in napadov. ne

Nadškof Makarios, voditelj ciprskih Grkov, se je nedavno vrnil z obiska v Egiptu, kjer je od predstavnikov Združene arabske republike dobil zagotovilo o vsestranski podpori pravičnih teženj ciprskega ljudstva.

Pod drobnogledom številk

Človeštvo se izredno naglo množi. Statistiki ZN so izračunali, da je na svetu vsako uro 5400 ljudi več, na leto pa 47 milijonov. Tako računajo, da bo blizu leta 2000 na naši zemeljski krogli 2 milijardi 737 milijonov človeških bitij.

Statistiki ZN so izračunali, da znaša prirastek prebivalstva na 1000 ljudi 34, smrtnost pa 18. Potemtakem je število smrtnih primerov daleč pod številom rojstev; od tod tako nagel porast prebivalstva. V zadnjih 20 letih je smrtnost znatno upadla, v večini dežel skoraj za četrtino, v nekaterih celo za polovico, medtem ko je število rojstev ostalo nespremenjeno in na zelo visoki ravni, tako da se bo prebivalstvo sveta v prihodnjih 20 letih povečalo skoraj za 25 odstotkov.

Tako pravi pravkar izišlo demografsko poročilo ZN za leto 1957. V tem letniku je tudi nekaj drugih zanimivih podatkov:

Ljudje umirajo zelo mladi v Afriki in v Južni Aziji, precejšnjo starost pa doživijo v Severni Ameriki, v Evropi in na Oceaniji. Zanimivo je tudi, da je največji prirastek prebivalstva v Latinski Ameriki (Srednja in Južna Amerika). Po številu novorojenih ljudi pa seveda prednjači Azija s 24 milijoni letno, saj živi na tej celini nad polovica vsega človeštva, v Afriki le 8%, v Južni Ameriki pa le 5%.

Najdlje bodo živeli otroci, rojeni na Nizozemskem, saj tamkaj žive moški povprečno 71 let, ženske pa 74 let.

Najkrajša življenjska doba pa je v Indiji, kjer dosegajo prebivalci povprečno komaj 32 let, čeprav so to mejo v zadnjih 50 letih že potisnili za 8 do 9 let navzgor.

Kot pričajo podatki, ki so jih nabrali statistiki ZN, traja povprečna življenjska doba pri ženah dalj kot pri moških. Tako je recimo smrtnost pri moških v ZDA za 77% večja kot pri ženskah.

Za moške so precej usodne tudi prometne nesreče, zlasti med 5. in 14. letom življenja in med 25. in 44. letom.

Proti pričakovanju ni največ prometnih nesreč v ZDA, ampak v eni najmanjših evropskih držav — v Luxemburgu, kjer je 28,5 smrtnih primerov na 100.000 prebivalcev.

Statistika daje tudi zanimiv vpogled v število samomorov.

Na Japonskem ljudje najmanj cenijo življenje, saj se od 100.000 ljudi nad 24 poda prostovoljno v smrt. Prekašajo jih samo še Berlinčani, kjer je samomorilcev kar 35 na 100.000 prebivalcev. Najbolj pa se ogibajo takšnemu koncu življenja v Severni Irski in v Latinski Ameriki. Morda bo koga zanimal še podatek, da je med samomorilci najti trikrat več moških kot žensk; ti pa si strežejo po življenju zvečine, ko izpolnijo 45 let, in pozneje.

To je samo nekaj zanimivih številk iz obsežnega demografskega letnika ZN, ki sicer obsega nič manj ko 664 strani in koristno služi vsem deželam, raznim njihovim znanstvenim ustanovam za proučevanje gibanja prebivalstva.

Te dni so Parizu odkrili spomenik tistim svojim someščanom, ki so umrli v zloglasnem koncentracijskem taborišču Mathausnu. Spomenik je hkrati spomin na vseh 154.000 internirancev, ki so umrli v Mathausnu.

NAŠ KOMENTAR

Kdor seje veter, žanje vihar

Novicam o vojni v Alžiriji in uporu v Libanonu so se te dni na prvih straneh svetovnih časopisov pridružila vznemirljiva poročila o krvavih dogodkih in nemirih na otoku Cipru. Ta otok, ki leži v skrajnem vzhodnem kotu Sredozemskega morja, je bil sicer že v vseh povojnih letih predmet pogostih komentarjev v svetovnem tisku. Že precej let se je cipersko ljudstvo upiralo kolonialni oblasti Velike Britanije in zahtevalo svobodo. Britanska vlada je z vsemi sredstvi skušala obdržati to važno strateško postojanko. Proti oboroženemu uporu Ciprčanov je pošiljala kazenske ekspedicije. Pred tremi leti so celo s prevaro ujeli voditelja ciprskih Grkov nadškofa Makariosa in ga odpeljali v internacijo na Seyshellske otoke. Britanska vlada je ostala gluha za vse zahteve prebivalstva in nasvete Združenih narodov ter je iz leta v leto odlagala rešitev ciprskega vprašanja.

Problem Cipra pa je na vso moč zapleten. Ne gre namreč samo za spor med Ciprčani in britansko vlado. S tem problemom sta neposredno vezani in prizadeti tudi Grčija in Turčija. Otok namreč naseljujeta dve narodnosti, grška in turška. Od približno pol milijona prebivalcev je 80 odstotkov Grkov, Turkov pa je le 18 odstotkov. Za posest nad otokom se torej potegujejo kar tri države: Velika Britanija, Grčija in Turčija. V večletnem osvobodilnem boju ciprskega prebivalstva je imela zlasti grška večina mnogo žrtev. Angleški gospodarji otoka so v boju proti Grkom spretno izkoriščali turški del prebivalstva. Storili so vse, da bi vnesli razdor med obe narodnosti, da bi tako laže vladali nad razjedinjenim prebivalstvom. Nekaj časa sem so ustvarjali videz, kot da so naklonjeni turški ideji o razdelitvi otoka na grški in turški del. Grki so namreč zahtevali priključitev celotnega otoka h Grčiji.

Sedanjo napetost in nemire so povzročili ciprski Turki s svojimi napadi na grško prebivalstvo. Ob stavki v grškem delu glavnega mesta so začeli Turki gonjo proti Grkom. Začeli so vdirati v grški del mesta, razbijati trgovine grških trgovcev in zažigati skladišča. Življenje Grkov ni bilo več varno. Skupine Turkov so po ulicah napadale Grke in izvajale nad njimi razna nasilja. Iz dneva v dan so prihajale novice o novih pobojih Grkov in o velikem številu ranjenih. Angleške vojaške in policijske sile na otoku so zelo neučinkovito posegale v nemire. Grki so bili prisiljeni izseliti se iz posameznih delov mesta in se zateči k samoobrambi: začeli so ustanavljati lastne zaščitne oddelke.

Dogodki na Cipru so naleteli na silen odmev v Turčiji in v Grčiji. Nasprotja med turškim in grškim prebivalstvom Cipra so se prenesla tudi v odnošaje med Turčijo in Grčijo. Kakor leta 1955, ko so bile znane protigrške demonstracije po vsej Turčiji, to pot prirejajo po vseh turških mestih velikanska zborovanja, na katerih govorniki zahtevajo takojšnjo razdelitev otoka. Turške čete so se iz notranjosti pomaknile v obalni pas, ki gleda proti Cipru. Napetost med obema deželama se je že tako stopnjevala, da so nekateri časopisi že začeli pisati o možnosti vojaških spopadov.

Grčija zahteva, naj Velika Britanija prepreči nadaljnje turške izpade proti ciprskim Grkom, in ponavlja svojo zahtevo, naj prizna pravico Ciprčanov do samoodločbe. Grška vlada se je pritožila proti Turčiji svetu Atlantske zveze. Kaže, da ni dobila pričakovanega zadoščenja, zato je vložila pri Varnostnem svetu OZN tožbo proti Turčiji.

Očitno je, da namerava Turčija prisiliti Veliko Britanijo k razdelitvi otoka. Britanska vlada je namreč izdelala načrt o novi ureditvi na otoku. Po tem načrtu naj bi prebivalstvo dobilo avtonomijo. Vsa notranja vprašanja bi reševali prebivalci sami, Vel. Britanija pa bi zadržala vodstvo zunanje politike in obrambo. Na Cipru bi še nadalje ostale britanske vojaške baze. To naj bi bila le začasna ureditev. Končna rešitev naj bi po določenem obdobju prineslo samo ljudstvo s splošnim glasovanjem. Kaže, da se v Washingtonu pripravljeni podpreti ta najnovejši britanski načrt. Vendar pa po drugi strani ta načrt ne more zadovoljiti ne Grčije, ki hoče otok zase, niti Turčije, ki vztraja pri razdelitvi otoka.

Ciprska kriza je povzročila dosti nevšečnosti tudi Atlantski zvezi. Treba je vedeti, da so vse tri države, ki se potegujejo za Ciper, Velika Britanija, Grčija in Turčija, članice Atlantske zveze. Velika Britanija si je s svojo politiko do Cipra nakopala sovraštvo Grkov in Turkov. Med drugima dvema članicama, Grčijo in Turčijo je prav tako hud razdor. Kako globoko seže ta razdor v solidarnost Atlantske družine, priča dejstvo, da je grško osebje v poveljstvu Atlantskega pakta v Smirni nenadoma odpotovalo v Grčijo. Vse kaže, da je šel vsaj za zdaj po vodi tudi načrt o bližnjih pomorskih vojaških vajah sil Atlantskega pakta v Sredozemskem morju, kjer naj bi sodelovali tudi grška in turška vojna mornarica.

Ciper je nov primer, kam lahko pripelje politika, ki skuša zavirati proces osvobajanja narodov izpod kolonialne oblasti. Edina pravična in možna rešitev ciprskega vprašanja je v tem, da Vel. Britanija prizna prebivalstvu pravico do samoodločbe. Ciprčani sami naj bi odločali o svoji usodi. Ni dvoma, da bi Grki in Turki na Cipru, ki stoletja naseljujejo ta otok, če ne bi bilo tujega vmešavanja, že zdavnaj našli pot k pomiritvi. Zdaj se je seveda ciprski problem dosti bolj zapletel.